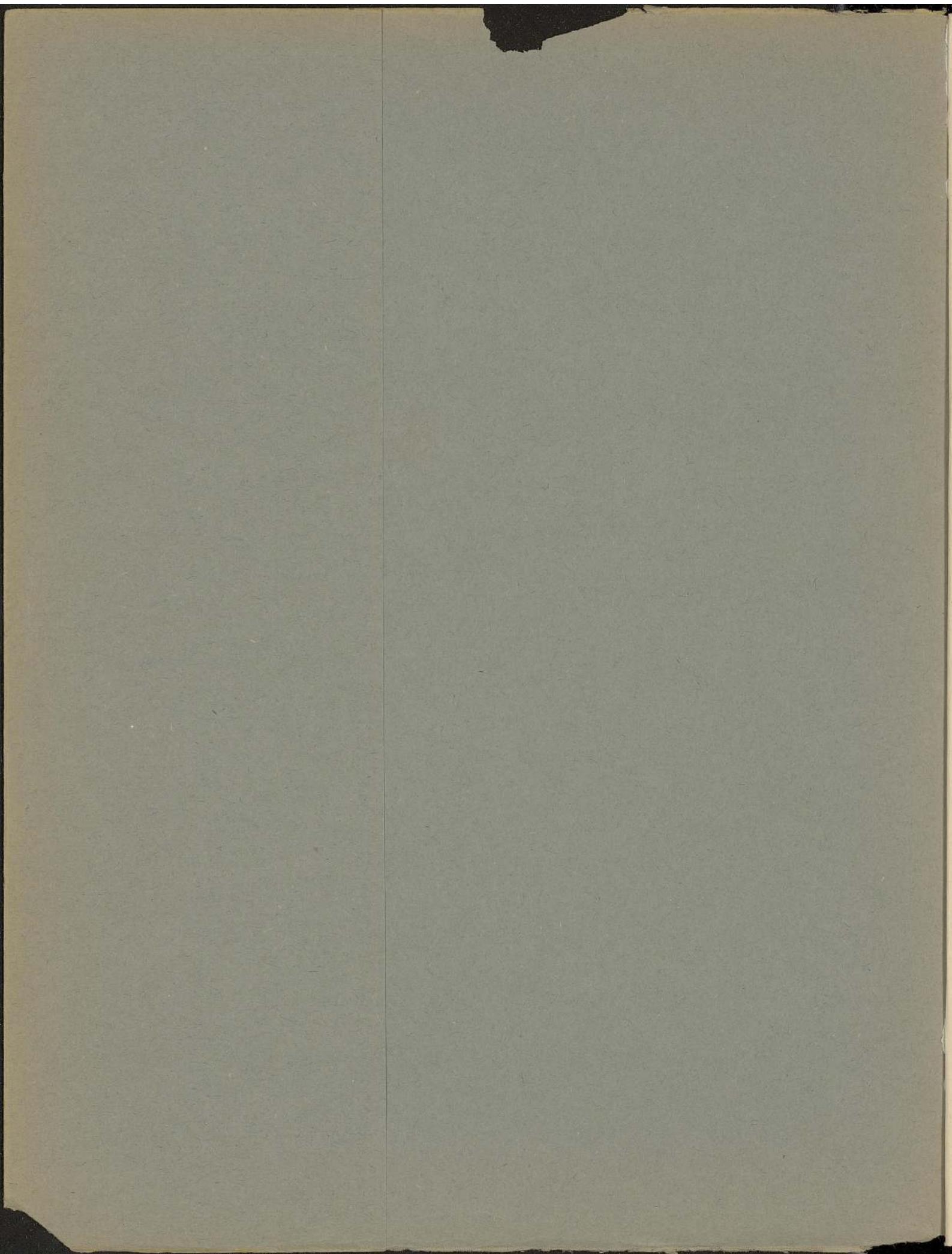

DM
Karel Weis:

ČESKÝ JIH
A ŠUMAVA
V PÍSNĚ

Díl 10

35.5 572
73 20 1/25. 350.1

KAREL WEIS

ČESKÝ JIH
A ŠUMAVA V PÍSNI

Poctěno na Jihočeské výstavě v Táboře 1929 nejvyšším uznáním:

zlatou medailí s čestným diplomem

DÍL DESÁTÝ

BLAŤÁCKÝCH PÍSNÍ NOVÝCH
I NOVĚ ZPRACOVANÝCH
ČÁST ČTVRTÁ

V PRAZE

NÁKLADEM VLASTNÍM VYDAL KAREL WEIS

Praha-Smíchov, Nábřeží legít 12

VYTISKLA A ROZESÍLÁ PRŮMYSLOVÁ TISKÁRNA

Praha VII, Dobrovského 29

P 104/10.

9270/62

Všecka práva, provozovací i rozmnožovací, práva k šíření rozhlasem, k přenesení na mechanické nástroje a k provozování na takových nástrojích, jsou vyhrazena. Ochrana zákona platí pro celek i jednotlivosti díla a vztahuje se i na předcházející svazky.

SVK České Budějovice

2680072769

PRŮMYSLOVÉ TISKÁRNĚ

ZA VELIKÉ JEJÍ ZÁSLUHY O VYDÁVÁNÍ A SKVĚLÉ VYPRÁVENÍ MÉHO DÍLA,

A VŠEM JEJÍM ČINITELŮM ZA OPRAVDVOU LÁSKU,

S KTEROU SE MÉHO DÍLA OBĚTAVĚ UJALI,

PŘIPISUJI S POCITY NESKONALÉ VDĚČNOSTI

TENTO DÍL DESÁTÝ

K. W.

SLOVO K DÍLU DESÁTÉMU

Desátým svazkem končí první část tohoto díla. Zdůrazňuji výslovně: první část. Dílo půjde dál, budu-li dostatečně podporován. Vidím před sebou již svazek patnáctý, a za ním nevidím žádného konce. Jen dopřeje-li mi Osud dostatečného zdraví.

Když jsem začal svoje dílo vydávat, neměl jsem ani tušení, do jakých rozměrů by se mohlo během doby rozrůst. Měl jsem za to, že téměř vše, co se mi nepodařilo zachránit již před pětatřiceti lety, je docela ztraceno. Proto jsem napsal 28. srpna 1923 do Národní Politiky škarohlídský feuilleton, jenž byl vlastně odpovědí na článek inž. B. Fürsta v témže časopise dne 22. července 1923 otištěný. Tehdy jsem napsal:

„Umírá česká píseň, umírá—žel— a s ní umírá nám celá naše krásná lidová poesie. Zakrátko nezbude nám z celého vzácného toho pokladu, jemuž na světě není snad rovna, jen to, co je zachráněno ve starých sbírkách.

Příčiny tohoto umírání jsou však jiné, než ty, které uvádí pan inž. Fürst. Nejsou to starosti, jež zaujaly duši venkovského lidu, není to chvat a shon po práci a chlebě, den ke dni rostoucí, není to život stále vzrušenější, neklidnější, na potřeby bohatší, není to rozvinutější smysl pro požívačnost, není to zchytralost a střízlivost nové doby, která zatlačuje prostotu do koutka hanby.

České lidové poesii dařilo se nejlépe právě za nejtěžší poroby českého národa. Poroby národní i sociální. V české písni, české báji, ve staletých krásných obyčejích a zvycích hledal český lid útěchu, když mu bylo nejhůře, když dřen byl do úplného vysílení, když mu byl rván jeho jazyk. Byl tehdy shon po chlebě, byla tehdy starost o život menší než nyní? Žili naši předkové život nevzrušený, klidný? Jistě že ne. A nebylo tehdy — při všech svízlech, jimiž český lid byl sužován — sklonu k požívačnosti? Ba bylo! O tom nás poučuje historie hluchých a častých posvícení. A přes to všechno dařilo se české národní poesii znamenitě.

Zbýval by jen jediný důvod inž. Fürsta pro umírání prstonárodní poesie: zchytralost a střízlivost nové doby. Na tom bylo by už něco pravdy. Ale důvod ten má platnost jen pokud se dotýče hájesloví. Se vztahem k národní písni nemá oprávnění. Neznát lidová píseň zázraků, záhad a tajů, jichž střízlivým přirozeným výkladem mohla by být připravena o svůj pel a půvab, o své kouzlo.

A přece česká národní píseň umírá. Co je toho příčinou? K. J. Erben napsal již r. 1861 v předmluvě k nápěvům své sbírky „Prostonárodní české písně a říkadla“: „Příčina takového jich (písní) valného hynutí záleží ovšem v tom, že každého času bývá vůbec málo lidí, kdoby je písmem uměli zachovati, a mezi hudebnými ze jich do nedávna nikdo nevážil za hodné, aby co památky historické měly potomstvu zachovány býti.“

Je v těch slovech mnoho pravdy, a přece to není pravda celá. Jednou z nejpodstatnějších příčin umírání národní poesie je, že nebylo nikdy dostatečného porozumění pro ni právě u činitelů v prvé řadě povoláných a povinných k její ochraně, k jejímu obrození a zachování.

Od samého prvopočátku dovolával jsem se v té věci pomoci a nápravy, burcoval jsem kde co a kde koho, úřady i jednotlivce, leč hlas můj zůstal hlasem volajícího na poušti. Sám jsa bez hmotných prostředků, znechucen různými úklady, musel jsem před lety zanechat všech svých krásných předsevzetí, směřujících k tomu, aby jihočeská národní poesie byla do nejnepatrnějších zlomků zachráněna.

A tak se tedy stalo, k čemu za takových okolností muselo nezbytně dojít: Blata propadla národopisně úplné zkáze. Skvostné blatské kroje takřka do poslední pleny za babku rozprodány podomním obchodníkům a různým sběratelům, a krásné písně téměř docela zahynuly. Ke stovce textů zapsaných před třiceti lety shledal jsem během posledních let na Blatech sotva deset nápěvů a ty už byly ceny nevalné. Takových spoust natropila netečnost odpovědných činitelů...

Zbývá ještě odpovědět na otázku: proč lid sám odvrací se znenáhla od vlastní své poesie? Příčin toho je několik. V prvé řadě: nikdo se nesnažil o to, aby poesie ta v lidu byla udržována a stále živena. Nikdo lid nepoučoval, že v poesii jeho, kterou si tvořil po staletí, je největší jeho poklad. Venkov přestává být tím starým venkovem, nedotčeným městskou „kulturou“. Vojáci, služebná děvčata, muzikanti i někteří páni studenti zanašejí na ven-

kov líbivé pražské odrhovačky, jichž se lid dychtivě chápe, aby dokázal, že není ‚zaostalý‘, že si hledí ‚pokroku‘. A v důsledku toho zanedbává vlastní své krásné zpěvy.

Těžkou ránu zasadila české písni také válka, která po venkově rozsila neskonale smutek. Není vesničky, byt sebe menší, abyste tam nenalezli pomníčku padlým vojínům s vyrytými četnými jmény. Není lidem do zpěvu.

A tak ta milá, půvabná, hřející česká píseň, ty krásné obyčeje a zvyky lidu, jeho báje a zkazky — vše je neúprosně zasvěceno zkáze“ — — — — —

K tomu jsem ovšem tehdy na konci připsal: „A — — přece česká píseň ještě neumřela! Nehlaholí sice české nivy jásavým zpěvem jako druhdy, ale jsou ještě písně, jsou, jsou — snad na sta, snad na tisíce je jich dosud! Ale již se kladou k umírání. Jakoby se samy k smrti připravovaly, skryty živoří v odlehlých chatách, beznadějně čekajíce, až udeří hodina jejich poslední. Ale nezemrou . . . nezemrou! Budou zachráněny! A zasněně šumavské i podleské luhy a háje, pole, paseky i širé svahy pastvin rozhlaholí se opět starým ryzím českým zpěvem“ — — — — —

Když jsem tohle psal, sám jsem tomu nevěřil. Konejšil jsem se jen, abych nad osudem lidové poesie nezoufal. A hle — moje dílo ukazuje, že přece není ještě všechno ztraceno. Ovšem, o nějakém „sbírání“ tu nemůže být ani řeči. To co konám, dá se z velké části srovnat už jen asi tak s archeologií. To jsou vykopávky, rekonstrukce, konservace, anebo jak to chcete jinak nazvat; jen ne žádné „sbírání“, poněvadž sbírat není již co.

*

Jak jsem se již vpředu zmínil, desátým svazkem uzavírá se první část tohoto díla.

Hledě na vykonanou práci, vzpomínám s pocity hluboké vděčnosti všech těch ušlechtilých a vlasteneckých lidí, kteří mi umožnili tvorbu a publikaci díla tak obsáhlého a nákladného.

Hned od počátku ujal se mého díla pan poslanec Rudolf Beran s láskou a neoblomnou vytrvalostí. Svým vlivem způsobil, že ve vydání prvních pěti svazků se uvázal Jihočeský sbor národohospodářský, a i jinak se pan poslanec účinně staral a dosud stará o podporu mého díla. Vřele mu za to znovu děkuji.

S velkou blahovůlí setkal jsem se u nových vedoucích činitelů Průmyslové tiskárny. Nebýt té, byl bych se přes prvních pět svazků — když se Jihočeský sbor dalšího vydávání vzdal — nikdy nedostal. Proto je dedikace desátého svazku, připsaná Průmyslové tiskárně, jen skromným projevem mých vroucných děků . . .

Vřele prosím všech svých příznivců, kteří dosud věrně s celým srdcem při mně a mém díle stáli, aby mne i nadále neopouštěli a dopřáli mi dokončit dílo, které jsem si vzal za úkol životní . . .

A tak tedy necht' vzlétne zdatný roj písní z tohoto díla do rodných českých krajů, do zasněných blatských lánů a šumavských hvozdů . . . necht' písně jeho vnesou zase národní hudbu do ztichlých dědin i jednot, a necht' jsou mi tam planoucími světly na cestách za starými českými zpěvy, hynoucími dosud v temnotách lidského neuvědomění . . .

Kéž by všechny moje poselkyně šťastně vykonaly krásné své poslání . . .

K. W.

VÝROČNÍ OBYČEJE A ZVYKY NA BLATECH

Podle různých pramenů¹⁾

VÁNOCE jsou blatskému lidu svátky nejvzácnější a snad také i nejmilejší. Blatský lid, tvrdou celoroční prací těžce dobývající si chléb svůj vezdejší, s povznesenou zbožnou myslí oslavuje tu v pokoji a míru zrození neskonale krásné, veliké, svaté Lásky.

V Čechách slavily se vánoce již v dobách nejstarších. Arnošt z Pardubic stěžuje si r. 1357 na hráče v kostky, kteří posvátný čas štědrovečerní v hříších místo zbožnosti tráví. R. 1366 před svátky vánočními nakázala pražská synoda půst, zvláště těm, kdož mají hojnou zásobu ryb, nebo si je mohou koupit.²⁾

O ŠTĚDRÉM DNU panuje na Blatech posvátná nálada. Vesnice, jindy dost rušné, o Štědrém dnu jsou klidné a tiché. Hospodyně připravují slavnou večeři, hospodáři pracují na úklidu stavení. Přísný půst se dodržuje. Dětem, které křičí a volají po jídle, slibuje se, že uvidí zlaté prasátko, když se budou postit. Den v plné práci a shonu rychle uniká a blíží se štědrovečerní hostina.

Jakmile na blankytu nebeském zatřpytí se večernice a kraj začne usínat, zazní u hájovny nebo bašty jásavý

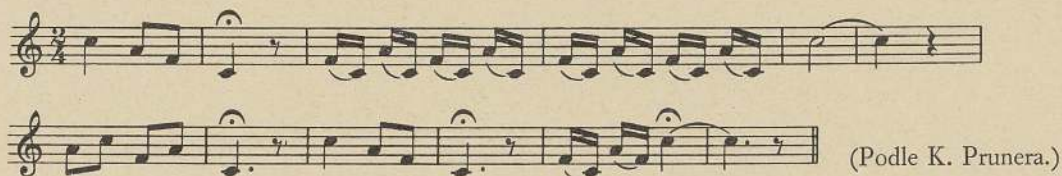
¹⁾ Emilie Fryšová: „Jihočeská Blata“. Václav Frolík: „Obyčeje a zvyky na Blatech“. (Rukopis.) Schwarzenberský archiv v Třeboni. Zprávy řed. Karla Prunera v Táboře. Vlastní poznání, i jiné prameny v průběhu vypravování uvedené.

²⁾ Dr. Č. Zíbrt: Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy. Str. 255.

hlas trubky slouhovy nebo jeho rohu. Do ztichlé přírody nesou se posvátné tóny vánoční písně a do ozářených oken volá slouha: „*Vinšuju vám veselé vánoce, abyste je ve zdraví užívali a po smrti se radovali tam, kde svatý Štěpán se raduje.*“

S tímto vánočním pozdravem obchází slouha, cestou troubě, všechny statky a chalupy. V povznesené té chvíli zapomíná se na těžkosti a trampoty tohoto života; i nepřátelství utichá. Slouha troubí a vinšuje i pod okny svých nepřiznivců. Obdarován je v každém stavení vánočním pekáčkem či bochánkem.

Ve Veselí troubíval slouha o Štědrém večeru:

ŠTĚDROVEČERNÍ VEČEŘE začíná slavným růžencem. Vzpomene se v modlitbě všech příbuzných, kteří jsou už pod zemí, i těch, kteří dlí v cizině. Hospodyně po modlitbě odejde před stavení, zda neuvidí pocestného, jenž by potřeboval pohostinství. Pak se teprve zasedne k večeri, která je poměrně bohatá. Sestává z polévky, hrachu, podle možnosti i ryb, a různých omáček a „hrášků“. Hrášky jsou blatácké vánoční jídlo. Z bílé mouky dělají se bochánky malé jako koblihy a pekou se na másle. Polévají se medem nebo syrobem. Také se podává prosná kaše. Jinde mívají zase „černého kubu“, pokrm ze sušených hub a bramborů, sladkou omáčku a calty.¹⁾

PO VEČEŘI zpívají se vánoční písně. Pak se slévá olovo (také o sv. Třech kráľích) a podle tvarů, do kterých se ve vodě srazilo, všelijak se usuzuje. Komu se podaří jablko rozříznout jedním řezem shora dolů tak, aby průřez tvořil pěknou hvězdu, ten bude šťasten. Ve stavení, kde mají více děvčat, dávají si na stoličku kousky vánočky a každé děvče si svůj kousek poznamená. Zavolá se pes a kterého děvčete vánočku uchopí první, ta se nejdříve vdá.

Koledu rozdává hospodyně. Ořechy a jablka. Každý si rozloupne ořech; kdo trefil na zdravý, neumře pryč do roka; kdo na suchý nebo prázdný, zemře do roka. Blafáci neberou však tuto pověru tragicky. — Části některých jídel od večere dávají se stranou. Pro drůbež hrách, pro dobytek vánočka a směšenina obilí, aby se dobře dařil, kohoutovi česnek, aby byl „obstojný“, t. j. plodný. I studna dostane svůj díl, aby měla hojnost čisté vody. Kostí schovávají se pro stromy, aby rodily mnoho ovoce.

VÁNOČNÍ NOC slouží mládeži k tomu, aby zkoumala tajemství své budoucnosti. Děvčata chodí do zahrady „na posluhy“. Říkají: „Třesu, třesu bez, ozvi se mi pes, kde můj milej večer dnes.“ Z té strany, kde zaštěkal pes, přijde ženich. Nebo házejí přes hlavu loučku; na kterou stranu padne, odtamtud mohou bezpečně očekávat ženicha. Podobný pokus podnikají se střevícem, házejíce ho za sebe. Ta, které dopadl na zem špičkou od stavení, brzy půjde z domu, provdá se. Hoši zase soudí, že s té strany, na kterou se střevíc špičkou obrátí, dostanou nevěstu. Děvčata mají ještě jiný zvyk: vezmou čtyry hrnečky, pod jeden dají prsten, pod druhý peníz, pod třetí chléb, pod čtvrtý klubíčko. Jedno z děvčat vyjde ze sednice a mezitím se hrnečky přemístí. Když se děvče vrátí, vybere si jeden hrneček. Má-li pod ním prsten, vdá se, když peníz, bude bohatá, když chléb, bude chudá, když klubíčko, půjde do světa.

Po desáté se všichni zvednou, aby se vydali na cestu na půlnoční. Někdo však musí zůstat doma, aby hlídal.

*

Během Štědrého dne se návštěvy na Blatech nekonají. Přijde-li však přesto někdo za neodkladnou záležitostí do stavení, říká se, je-li to žena, že první přírůstek v hospodářství bude jalovička, přijde-li muž, že bude býček.

¹⁾ Calty — vánočky.

Betlemy ze dřeva řezané a osvětlené bývaly dříve v oknech vystaveny.

Vánoční stromky ujaly se teprve v době novější.

*

NA BOŽÍ HOD VÁNOČNÍ i příští dny shromažďovali se v Soběslavi na kostelní kruchtě po ranních mších sedláci z okolních vesnic a prozpěvovali bez průvodu píseň, z jejíž dvaceti sloh uvádím dvě:

Pojte, proste všichni sedláčkové,
proste taky všichni voráčkové,
kteří pole vzdělávajíte,
proste, požehnání obdržíte.

Proste taky všichni manželové,
kteří postaveni jste v chudobě,
chleba nedostatek máte;
Bůh vás neopustí, jen ho proste.

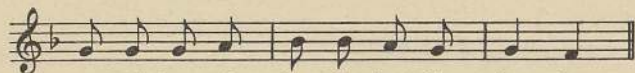
Píseň tu zpívali sedláci také v době výstavy velebné svátosti.¹⁾

PO NOVÉM ROCE chodili v starších dobách tři koledníci s brumbálem nebo bručálem, jinde zvaným bukačem, bukálem. Býval to džbán na hrdle potažený měchuřinou, přes níž byla napjata struna, na kterou se drnkalo. Brumbál vydával drsné zvuky. Koledníci doprovázeli tuto zvláštní hudbu slovy: „*Na vánoce přiletěla křepelice, bába sedí za kamny, vyližuje kuthany, kocour na ni vrčí, že ji dolů strčí, kohout na ni kokrhá, že ji kožich roztrhá*“.

Školní děti obcházejí ves (a snad také chodí v městě) a zpívají koledu:

1. Strun-ka, strun-ka, strun - ka, ze - le - ná se chvůj - ka, pod ní se - dí
2. Při - le - těl kním an - děl, ten jest jim po - vě - děl, že se Kris - tus
3. My jsme ma - lí žá - ci, rá - di by jsme bra - li ko - le - di - čku

pas - tuš - ko - vé, je - dí ka - ši z hrn - ka.
Pán na - ro - díl, a - by ka - ždý vě - děl.
na ru - či - čku, jen kdy-by - ste da - li.

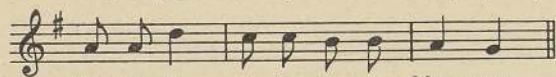
PŘED SV. TŘEMI KRÁLI chodí koledníci za krále oblečení a zpívají píseň obecně známou: „*My tři králové jdeme k vám, štěstí, zdraví vinšujem vám . . .*“

Hospodář před sv. Třemi králi kropí svčenu vodou svoji rodinu i všechny příslušníky svého hospodářství a každý se pokřičuje a modlí. Celý příbytek svčenu vodou se kropí a na všech dveřích udělají se tři křížky, i na dveřích stájí, pro boží požehnání. Na dveřích sednice připíšou se ještě písmena K. + M. + B. + a letopočet.

V Soběslavi – a pohostinsky i v okolních vesnicích – provozovali v polovici předešlého století lidovou hru „Sv. Tři králové“. Chodili s ní po domech. Nejdříve se produkovali na děkanství, pak u pana purkmistra, u pánů radních, a postupně u dalších osobností, podle hodností a zámožnosti.

Již my, ma - lí pa - stu - ško - vé, po - spi - chej - me k jes - lem, tam se bu - dem

kla - ně - ti, na ko - le - na kles - nem.

¹⁾ Pan Ant. Jungmann, říd. uč. v. v., správce městského musea v Soběslavi, mi píše, že píseň tu zpívali před mnoha lety na kůru literáci. Dnes už ji nikdo nezná, ani řed. kůru, ani varhaník. I jiné obyčejce, zde uvedené, v Soběslavi vymizely.

Hru, jejímž podkladem bylo narození Páně, provádělo devatenáct osob: 1. Panna Maria. 2. Svatý Josef. 3. Prorok. 4. Anděl. 5.—7. Sv. Tři králové. 8. Herodes. 9. Pachole. 10.—11. Dva slouhové či pastýři. 12.—13. Dva vojáci. 14.—15. Dva čerti. 16.—17. Dva židé. 18. Smrt. 19. Běhoun (Laufer).

Hru tu podrobně popisuje P. Alois Mašek v knize Emilie Fryšové, a otiskuje také čtyry písně s nápěvy, které se při hře zpívaly. „Herci“ byli odměňováni dárky, ponejvíce na penězích. Jednou prý sebrali až 65 zl. O masopustě to společně utratili. Hra ta byla známa již r. 1850, je však mnohem starší. Naposledy byla prý provedena asi r. 1875.

Sv. Třemi králi končí vánoční období.

* * *

KONEC MASOPUSTU slaví se na Blatech hlučně. Hned po ranních službách božích o masopustní neděli obchází chasa s muzikou po vesnici a sbírá u děvčat na muzikanty a příkuský k pivu.

MAŠKARNÍ PRŮVOD začíná v pondělí ráno. Od rychtáře nebo od hospody vyrazí a za zpěvu a do-
vádivé muziky jdou po vsi. V průvodu je „brůna“, kůň, jež dělají shrbení chlápci, přikrytí prostěradlem, na
brůně jezdec, přestrojený obyčejně za vojáka, bába s nůši na koblihy, žid, a medvědář s „medvědem“, jehož
chundelatý kožich nahrazuje hrachovina,¹⁾ smrt s kosou, písař a výběrčí. Ostatně, kdo si oblékne kabát nebo
kožich na ruby, platí také za maškaru. Největší pozornosti z celého průvodu těší se však „bába“ nesoucí
v nůši „dědka“. Je to vtíp, který se dělá takto: Vyčpaná, pitvorně ustrojená, sukni bez nohou opatřená baba,
se škraboškou místo obličejů a s šátkem na hlavě, připevní se na předeek nůše, která nemá dna. Nůši nastrčí na
sebe chasník, maskovaný jako stařec a oblečený rovněž v sukni. Z nůše kouká nahoře jenom jeho hlava s ra-
meny. Dole splynou obě sukne v jednu. Když chasník-dědek v průvodu nese nůši, na níž je baba připev-
něna, činí to skutečně dojem, jakoby bába nesla dědka. Veselosti je z toho mnoho.

Průvod zastaví u čísla prvního a vejde dovnitř. Jsou již očekáváni a stůl je prostřen. Chasníci připíjejí
hospodyně, hospodáři a celé rodině. Zasednuvše ke stolu, vezmou si občerstvení. Muzika spustí skočnou
a v sednici se tančí. I maškary účastní se tance; po chvíli rozběhnou se však žid, voják a bába-kobližárka po
stavení, slídí po všech koutech a berou, co se dá: vejce z kurníku, uzené maso i obilí. Mezitím výběrčí a písař
handlují s hospodářem a vymáhají na něm poplatek za děvčata, aby měla právo jít k muzice. Handlování
je dlouhé a veselé. Když je vyjednávání skončeno, nasypou se zbylé koblihy bábě do nůše a jde se o číslo dále.
Když obešli ves, zajdou do hospody, kde chasníci udělají „pořádek“, t. j. spočítají z darů získané peníze.
Hospodskému prodají pak věci po statcích sebrané a všecko se propije.

MASOPUSTNÍ PRŮPOVĚDI říkali blatští chasníci tyto:

Masopuste, masopuste,
do kola mě holky puste.

Masopust, masopust,
jen mě holka nevopust.

Proč pak Pánbůh starý panny tresce,
že je nikdo milovati nechce?
Proč pak Pánbůh starý panny nemá rád?
Těm mladejm dá muže,
těm starejm nemůže?
Proč pak Pánbůh starý panny nemá rád?

JALOVÉ HODY vystrojí si ženy v pondělí nebo v úterý masopustní, za peníze, které vybraly během roku
při svatbách. Vdává-li se totiž místní nevěsta do jiné obce, tu si ženy, vydávající podle starého zvyku nevěstu
ženichovi, dávají zaplatit. Z peněz takto naspořených koupí se o masopustě soudek piva a ženy sejdou se ve
statku, kde mají velkou sednici, a tam pivo vypijí. Pečivo si každá žena přinese s sebou. Zpívá se a tančí.
Také „bába“ s „dědkem“ bývají pozvány. Která žena by o masopustě netančila, té se nepovede len.

Podle starých pamětníků blatáckého masopustu býval prý v oblibě žert, že některý masopustní večer a půl-
noci pustili v hospodě živé prasátko, ovázané pentlemi, do šenkovny, za vrískotu muziky. Chasa měla radost,
když udivené prasátko pobíhalo po šenkovně a hledalo útočiště — pod ženskými sukňemi.²⁾

¹⁾ Hospodyně dávají hrachovinu husám do hnízda, aby se housata lépe vyvedla.

²⁾ Tato „móda“ vznikla prý v 18. století v Paříži a byla odtud přenesena i do jiných zemí. (Podle K. Prunera.)

V MASOPUSTNÍ ÚTERÝ po půlnoci, když všecko už je unaveno, zatančí si také pantátové s paňmámami sólo.

POPELEČNÍ STŘEDA, neboli také škaredá, nastupuje pak svou vládu. Děvečky na statcích říkávaly:

V popeleční středu
nerada předu,
ráda spím,
kde je co dobrého
ráda sním.

POCHOVÁVÁNÍ MASOPUSTU konalo se za starších dob k ránu na popeleční středu. Za „tklivých zvuků“ muziky vezli v „smutečním průvodu“ paňáka, představujícího masopust, za ves. Hrobař a kostelník byli se „smrtí“ v čele průvodu. Za vsí vykopala se ve sněhu jáma a za „srdceryvného pláče“ a povyku se masopust pochoval. Nebyl-li sníh, házel se masopust do louže.

* * *

DOBA POSTU je dobou klidu a pracuje se pilně ve staveních. Ženy vyšívají, spravují, předou. Muži opravují náradí. Večer po večeri modlí se hospodář s rodinou a chasou bolestný růženec. V neděli chodí se do kapličky a místní zpěváci vedou „Křížovou cestu“.

V čas postní vyloučeny jsou veškeré světské písně a zpívají se všude, i v domácnosti při práci, písně pouze svaté. V kostele pak nejčastěji: „Již jsem dost pracoval . . .“ Lid šatí se (i v městech) za doby postní oděvem barvy černé. O postních pátcích sotva stačí soběslavský chrám pojmout všechny lid, zvláště vesnický, který již od druhé hodiny odpolední se schází, aby se pomodlil s předřikávačem „Křížovou cestu“ a aby o čtvrté hodině vyslechl kázání. Ve Veselí v postní pátky koná se Křížová cesta u „kapliček“, t. j. výklenků ve zdi kolem farního kostela. Začíná o 11. hodině v noci. Ke „správe boží“ přistupují v Soběslavi občané podle

předem stanoveného pořádku: jeden den se vyhrazuje svobodným mužům vesnickým, jiný ženáčům, pak přijdou na řadu vesnické dívky, po nich ženy. Podobně to mají zařízeno soběslavské „měštanky“ a „měštani“.

* * *

NA SV. ŘEHOŘE chodí žáci, ozbrojení dřevěnými kordy dům od domu, prosíce o dárky; při tom se odvolávají na svého patrona „biskupa velkého“.

Na svatého Řehoře
památka se činí,
každému se oznamuje,
který o tom neví . . .

Svátek svatého Řehoře, proslulého církevního spisovatele († 604), byl oslavován již krátce po jeho smrti. Podnět k tomu vyšel z tehdejších kruhů učitelských. Později rozšířilo se uctívání sv. Řehoře po celé Evropě, ba i do protestantského Německa proniklo, kde sám proslulý pedagog Melancthon je podporoval. V Čechách máme nejstarší zprávu o Řehořském svátku a zvyku v kronice horního města Jáchymova z r. 1557. Zpráva o dvacet let pozdější zachována je v pamětní knize města Trutnova, kde r. 1597 byla konána po první koleda řehořská, a to způsobem velice okázalým. Koledníci měli přes kabáty navlečeny košile, které přepásali pestrými pásy. V rukou nesli praporec z pomalovaného papíru. Někteří z nich dokonce jeli na koních bohatě vyšňořených. V čele průvodu kráčelo sedm žáků, kteří alegorickým svým krojem představovali sedmero svobodných umění. Průvod za zpěvu řehořských písní chodil městem.

První zpráva o řehořské koledě na českém jihu a vůbec na území českého jazyka je známa ze Soběslavě, kde v kancionálu z r. 1585 zapsána jsou říkadla, která se na den sv. Řehoře zpívají.

Zprávu o tomto kancionálu a první řehořské koledě čerpal jsem z novinového výstřížku, podepsaného jménem Jaromír Krátký a zaslaného mi panem archivářem V. Hadačem z Třeboně, jenž se však již nepamatuje, z které doby výstřížek je a z kterého časopisu je vzat. Oznámil mi však, že kancionál v Soběslavi není. To mi také potvrdil správce soběslavského musea p. A. Jungmann, jenž mi napsal: „Prohledal jsem celý seznam knih v musejní knihovně, ale kancionál z r. 1585 není ani v musejní ani v archivní knihovně. Informoval jsem se na děkanství a u spolku literáckého, ale nikomu není o kancionálu ničeho známo . . .“ Pátral jsem tedy na různých místech dále, ale až pan ředitel knihovny Národního musea dr. Jos. Volf mi zjistil v Jirečkově „Hymnologia bohémica“, že tu jde o kancionál českobratrského kněze Jana Musophila Soběslavského¹⁾, tištěný r. 1585 v Praze u Buriana Waldy, jehož zpěv XLV. obsahuje řehořskou koledu. Leč ve výtisku, jež chovají v knihovně Národního musea, právě tento odstavec chybí. Nedalo mi to pokoje a hned v neděli dopoledne po tomto zjištění spěchal jsem na Strahov, kde vd. pan převor Hůlka nelenil a takřka přímo od oltáře odebral se do knihovny, aby v katalogu zjistil, že kancionál Musophilův – bohužel v bibliotéce nemají. Ale hned mne upozornil na ředitele archivu Národního shromáždění, pana dra. Tobolku, jenž má soupis všech památek českého písemnictví, a od toho jsem se dověděl, že kancionály Musophila Soběslavského z r. 1585 jsou na světě pouze dva: neúplný a rukopisně doplňovaný výtisk v knihovně Národního musea, a rovněž nedocela úplný, ale neskonale lépe zachovaný výtisk v Universitní knihovně pražské. Chybí v něm jen titulní list a roztroušeně snad asi čtyry listy, což se ani nepozná. Ale zpěv XLV. „Na svatého Řehoře, když chodí po(?) nové žáčky“ je tam celý. Je při něm také poznamenáno, že se zpívá jako: „Sluší znamenati časy příhody, zisk vychalovati, litovati škody . . .“ Ale podle Musophilova rejstříku nářev jsem nezjistil; ani ve Šteyerově kancionálu z r. 1683, jenž je vždy mým útočištěm, jsem ani slov ani nářevu nenalezl. Nezbyvá mi tedy než

¹⁾ Jan Musophilus Soběslavský, kněz podobojí, jež Jos. Jungmann v Hist. liter. č. 7 omylem zaměňuje s Řešátkem-Rosaciusem, Musophilovým příbuzným, narodil se v Soběslavi r. 1535. O životě jeho je nám velmi málo známo. Riegrův nauč. slovník se o Musophilovi vůbec nezmiňuje, Ottův slovník několika řádkami poukazuje na Jirečkovu Rukověť, v které však se dočtete jen o jeho známých nebo přátelích, na jejichž jména skládal akrostichy, a o jeho pracích. Kdy zemřel není nám rovněž známo, ale jisto je, že r. 1593 byl ještě na živu, neboť toho roku vydal v Praze latinskou báseň k úmrtí Jana Nabotského. Další jeho život a působení jsou zahaleny v temno.

zde podat slova první české řehořské koledy bez nápěvu. Ale když už jsem si dal tolik práce s vypátráním této vzácné památky českého písemnictví, mohu zde snad s povděkem podškrtnout, že v mém díle je tato památka po tři sta padesáti letech otištěna po prvé. Okolnost, že kancionál Musophilův existuje dnes jen ve dvou exemplářích a k tomu ještě neúplných, přičítají pánové dr Volf a dr Tobolka souhlasně tomu, že kniha ta byla jako dílo kacířské na indexu v Koniášově „Klíči kacířské bludy otevírajícím“, r. 1729 v Hradci Králové tištěném, a byla určena k úplnému zničení, jemuž také neušla. Oba dosud stávající výtisky byly asi zachráněny jen tím, že vlastníci jejich vytrhali titulní listy, aby tak knihy unikly pozornosti slidičů Koniášových. Zvláštní je, že začátek Musophilovy řehořské koledy v soupise písní Jirečkovy „Hymnologie“ uveden není, ač se Jireček uvnitř na str. 10–11 o kancionále dosti obšírně zmiňuje. Zde všech pět sloh věrně (ovšem podle novodobého pravopisu) otištěných:

1. Král Šalamoun moudrý
praví, že k moudrosti
nepřichází žádný
jediné z mladosti
kdož zvyká bázni boží,
nejpřednější cnosti.
2. Za prvního věku
věrní rodičové
dávali pod zprávu
dítky neb syny své
aby je dobrým mravům
vedouce učili.
3. Protož my již nyní
dům váš navštívujem
žadaje za žáčka
vašeho synáčka
pokud nevyroste
at bázni přivykne.
4. Učijce se ctnému
učení školnímu
zkrze něž by přišel
k poznání pravému
Pána Boha věčného
otce nebeského.
5. Aby v světě lidem
mohl se hoditi,
vám k potěšení býti,
prospěch šťastný míti
a potom se do nebe
s vámi dostal Amen.¹⁾

¹⁾ V universitní knihovně jsem způsobil, že vzácná ta kniha, která byla dosud „na místě“, t. j. každému

Den sv. Řehoře býval vyloženým svátkem školním. Žáci se „ozbrojili kordy“, a kantor vodil své „řehořské vojsko“ od stavení k stavení a vybíral pro sebe milodary. R. 1689 stěžuje si solnický učitel Fr. Novotný: „Není na tom dosti, že mě při pohřbích, při koledách, o *Řehoři* (o sobotálese a o obědích postních a suchodenních ani nemluvě) a všady, kdež nějaký halíř bráti mám, každý odbývá, jak chce a jak se mu líbí . . .“

Od pověstného A. Koniáše vyšla r. 1746 sbírka církevních písní „Cytara“ v níž je uvedena prstonárodní píseň řehořská (patrně jako náhrada za píseň Musophilovu), která se shoduje se zpěvem „Řehořského vojska“ u Krolmusa (II. 20, 21). Slova žakovské koledy ze sbírky Koniášovy jsou tato:

Kdo své dítky miluje,
vede je k dobrému,
do školy je šikuje,
učí všemu ctnému . . .
Kdo chce stálé radosti
z dítek svých užítí,
má věk outlé mladosti
záhy v kázni míti;

nabudet potěšení
otec, matka spíše,
Bůh vás někdy přivede,
kdež anjelská říše.
Pakli žáka nemáte,
na papír nám dejte,
pro jeden groš nebo dva
jistě neschudnete.¹⁾

Píseň ta udržela se s některými odchylkami až na naše doby. — Ještě r. 1922 zapsal jsem v Jaroškově na Šumavě Řehořský obyčej a některé jeho zpěvy.

* * *

VELIKONOČNÍ DOBA hlásí blatskému lidu příchod jara a vzkříšení všeho života v přírodě. Po přísném postu nastávají radostné červené svátky s mazanci a pomlázkou.

KVĚTNOU NEDĚLÍ zahajují se velikonoce. Ten den ze všech vesnic jdou pohůnci a školáci do farního kostela. Nesou „berany“ a „kočičky“. Berany jsou svazky dlouhých vrbových prutů, dosahující výše několika metrů. Jsou štíhlé a na vršku mají jedlové křížky, fábory zdobené. Kočičky jsou malé a široké, svázané jen u spodu. Lískové proutky jsou přidány ke kočičkám i beranům. Před kostelem stojí řady chlapců ze všech vesnic. Býval to kdysi krásný pohled na pestrost krojových barev. V kostele se kočičky a berany světlí. Na zpáteční cestě dochází mezi jednotlivými osadami často k bitvě na berany, jimiž si chlapci svoje záležitosti vyřizují.

Hospodáři jdou do polí a dávají do obilí lískové proutky, zbožně se při tom modlíce, aby Bůh chránil úrodu a aby obilí hodně narostlo. Pole se kropí svčenu vodou. Čím větší je lískový proutek, tím větší a bohatší obilí vyrostne. Doma za obrazy a za kříž dávají se kočičky proti ohni. Proutky velikonočními, či binovačkami, dovedně z několika pramenů upletenými, šlehají hoši děvčata, aby dala pomlázku.

NA ZELENÝ ČTVRTEK, jakmile dozní o mši zvony, které umlkají až do Bílé soboty, chodí chlapečkoláci po vsi a řehtačkami a klapačkami „zvoní“ poledne i klekání. A říkají:

A ty nevěrný Jidáši,
cos to učinil,
že si mrzce Pána Krista
židům prozradil?
Za to budeš v pekle hořeti,
s luciperem tam přebývati . . .

Anebo: Modlete se, pravím vám,
Pán Ježíš byl ukřižován . . .
Ti židé nevěrní
Pána ukřižovali,
na Velký pátek do hrobu dali,
v Bílou sobotu zas vykopalí.

NA VELKÝ PÁTEK se hrubě nepracuje; nemá se „hnout zemí“. — Dokud se zpívají v kostele pašije, předou a kroutí hospodyně nitě, a pokud možno, také jimi šijí. Kdo oděv tím způsobem ušitý nosí, k tomu zlý

snadně přístupna, byla ihned uložena do tresoru; v knihovně Národního musea jsem pak způsobil, že pan řed. dr Volf dá tamní exemplář doplnit podle výtisku universitního.

¹⁾ Dr. Č. Zíbrt: Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy. Str. 65.

duch nemá přístupu. — Někteří staří lidé zachovávají ještě půst, že na Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílou sobotu pojdají pouze jednou denně. Na Zelený čtvrtek a Velký pátek modlí se Soběslavští „Křížovou cestu“ v kostele u večer, od klekání až do devíti. Na vesnicích modlí se od páté nebo šesté hodiny ranní u místní kapličky. — Kde je nějaké skalisko, chodívají děti o Velkém pátku hledat peníze, dokud jsou skaliska se svými poklady otevřena, t. j. pokud pašije v kostele nejsou ukončeny. Neopouští je ani naděje, že naleznou někde otevřenou sluj, plnou pokladů. — Na Velký pátek nemá se dávat mléko z domu, aby nikdo kravám neuškodil. Na týž den zhojí si hospodyně „spadliny“, t. j. paty, rozpukané od chůze na boso. — Na barevná vejce uměly dříve dívčice pěkné kvítí rýsovat, dokud ještě na výšivkách svůj vkus a svoje umění zkoušely. Nyní dělají vajíčka pouze jednobarevná: na modro barví je indigem, na žluto slupkami z cibule, na zeleno senem, travou neb mladým osením, na černo „lógrem“ (odvarem kávy), na červeno santalovým dřevem, nebo „modrým dřevem“ — (plyzírem, pryzilem) — t. j. kampaškovým (cizozemským) dřevem.

NA BÍLOU SOBOTU ráno jdou hoši klapat pomlázku a říkají:

Panimámo krásná,
dejte lžičku másla,
nebo jedno vajíčko,
zařehtáme vám brzičko.

Ze slavného vzkříšení odnáší si lid domů svčenuou vodu, aby měl do „kropítek“ u dveří.

O KŘÍŽOVÝCH DNECH chodí průvody s knězem do polí a prosí Boha o požehnanou úrodu.

NA BOŽÍ HOD zpívá se v kostele „Vstalt jest této chvíle . . .“ Mládenci dostávají od svých děvčat pomlázku v nových šátečkách. Za to kupují pak chlapi děvčatům o pouti perníková srdce.

NA PROSTŘEDNÍ SVÁTEK chodí školačky po vsi s velikou slaměnou loutkou, oblečenou v ženský šat a říkají nebo zpívají:

a) Nové, nové léto,
kdes tak dlouho bylo?
„U studánky, u rubínky¹⁾
nohy, ruce mylo.“
Cos tam pilo, jídalo?
„Pivíčko z korbela,
polívku s krupama,
hrách se slaninama.“

b) A ty svatá Markyto,
dej nám pozor na žito,
na to všecko obilí,
co nám Pánbůh nadělí,
červenejma vejci,
žlutejma mazanci —
jakej je to mazanec,
bez koření bez vajec?

Místo posledních čtyř řádek zpívají také:

c) Až budeme žítí,
rač nám otevřítí;
dvoje vrata otevřený,
zlatým mečem podepřený,
kdo se meče dotkne,
tomu hlavu utne.

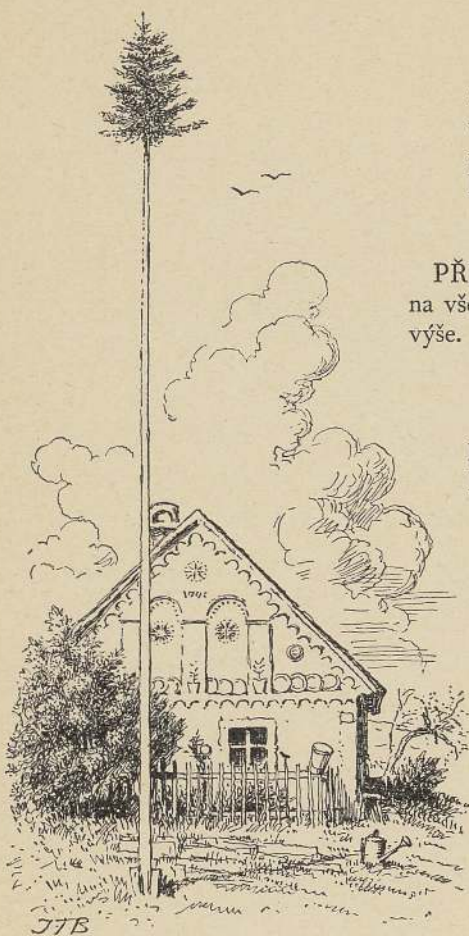
Další:

d) Fijala růže
kvěsti nemůže,
až jí sám Pánbůh
s nebe pomůže.

Když děvčata celou ves obešla a byla od hospodyněk podělena dárky, zanesou loutku ven do polí a zahodí ji. Pak se úprkem ženou zpět ke vsi. Žádná nechce zůstat poslední, neboť ta prý by do roka nevydržela.

Některá děvčata při koledování říkají:

¹⁾ Rubínka — studánka.

Svatý Petr z Říma
veze flašku vína,
abysme se napili,
Pána Boha chválili.

Svatý Jiří jede k nám,
po věnečku veze nám,
nám, nám, nám,
všem mažickým panenkám.

* * *

PŘED SV. FILIPEM A JAKUBEM zapalují večer podle starého zvyku dosud na všech stranách ohně. Hořící koštata, do nichž nastrkali smolnice, vyhazují do výše. Je to všeobecně známý obyčej „pálení čarodějnic“.

* * *

MÁJ je jeden z nejkrásnějších měsíců celého roku. Kdo by se neradoval, když nebe je pomněnkově modré, vzduch voní a ptactvo zpívá velebné hymny. Příroda přímo plýtvá záplavou květů a barev. Blaták pozoruje dobře velký ten přerod v přírodě. Raduje se z její krásy, opěvuje v písních máj, opěvuje svou lásku.

Blaták je přírodou štědře nadaný básník a pěvec. Písně jeho vyjadřují velikou hodnotu citu a poetického tvoření prostého člověka. Vezměte si jen krásnou blatáckou píseň:

Můj milej mi pod okýnkem
stavěl pěkný máje,
vybral jednu ze všech nejkrásnějších
z celinkýho háje . . .

Ba, jak by nevybral nejkrásnější májku z celinkýho háje! Vždyt každý blatský hoch se snaží, aby pro svou nejmilejší vybral v háji strůmek tak krásný, aby si jím získal její vděk a pochvalu. (V. Frolík.)

STAVĚNÍ MÁJÍ ještě dnes je na Blatech zvykem. Již během dubna vyhlédli si hoši v lese příhodné stromky. Buď břízky, mají-li v lese jaké, nebo smrčky. Večer před prvním májem je v lese podříznou, do hladka je oklestí a oloupají až po korunku, kterou nechají zelenou, ozdobivše ji fábory. Po půlnoci stavějí májky svým děvčatům pod okna. Do rozbřesknutí dne musí být všecko hotovo. Mají tu noc tedy blatští opravdu mnoho práce, uváží-li se, že večer musí pálit také čarodějnice.

* * *

O LETNICÍCH stavějí mládenci máj jedinou, společnou pro všechna děvčata a zarazí ji na návsi. Je to ovšem máj velká, obyčejně už z dálky viditelná, po jejíchž obou stranách jsou postaveny někdy ještě dvě malé májky. U májek postaví si hoši hlídací boudu, poněvadž je nutno máje pilně v noci „vartovat“, aby jim je přesporní hoši neukradli, což by byla pro místní velká hanba. Koruna velké máje je bohatě ozdobena fábory a u samého vrcholku je velký věnec, nebo paňák s fajfkou.

V noci z Božího hodu na pondělí provozují hoši ve vsi různá čtveráctví. Děvčatům berou stoličky, jichž tyto používají při dojení, nebo jiné menší náradí, které bylo neprozřetelně ponecháno na dvoře, a házejí je do rybníka. Ráno je musí děvčata z vody lovit. Hospodářům zaměňují drobnější dobytek, převádějí ho do cizích stájí.¹⁾ Děvčatům, která svou lásku tají, provádějí toto: cestu od stavení děvčete k jejímu milému polijí vápnem. Někdy se několik takových bílých cestiček křížuje. Děvčeti, které se netěší nejlepší pověsti, nebo na které mají svrchu, postaví před okna máj s uschlým vrškem. I jiné taškařice provádějí.

¹⁾ Sám jsem jednou na vlastní oči viděl na hřebenu střechy stavení celý – žebřinový vůz. Něco takového provést dá ovšem nesmírnou práci: vůz musí být dole rozebrán a po částech po žebřících na střechu vyneseno a zde zase sestaven. Co práci tu ještě více ztěžuje je to, že se musí dít naprosto tiše, aby se nikdo ve stavení neprobudil. – Hospodář, jemuž se to přihodilo, nechal vůz neprozřetelně stát před stavením. Byla to ráno podfvaná!

Velká máj bývá dlouho na návsi. Někde až do pouti. Mládež chodívá s muzikou k máji tančit. Na konec se máj vydraží a stržený peníz se propije. Hostinský podle starého zvyku přispíval k tomu čtyřyceti mázy piva.

STÍNÁNÍ KRÁLE provádějí snad tu a tam ještě o letnicích. Je to obyčej pastevecký a neznačí asi nic jiného, než svržení starého pasteveckého krále a nastolení nového. Kdo je králem pastevců? Ten, kdo z místní chasy v pondělí svatodušní časně zrána nejdříve dohnal na pastvu. Toho „sněm“ pastevců zvolí svým králem. Hodnost ta trvá až do příštího svatodušního pondělí. Pak musí starý král svou hodnost znovu dobývat. Nepodaří-li se mu svou hodnost obhájit, je svržen, zvolí se nový král a uspořádá se „stínání“. Starého krále (jenž se zpravidla dá zastupovat) vodí pak po návsi od stavení ke stavení. Na hlavě má královskou korunu z papíru. S ním jdou „královští opatrovníci“ s pestrými papírovými čepicemi na hlavách a s dřevěnými kordy po boku. Jeden z nich představuje kata. Když krále přivedou do statku, posadí ho na židli, kat kolem něho obchází a říká:

Vedeme vám krále, rále,
našli sme ho v zelený travě,
nechce nám nic jísti,
než samý koblihy a kocmatice
a vejce na rendlice.
Panímámo krásná,
dejte nám hroudu másla
a zarejpněte hodně z hluboka,

aby vás nebolela ruka do roka
a hlava na věky
a po smrti vaše děti.
Nemáme kdy tu státi,
musíme tři sta komárů do Prahy hnáti,
než je tam doženeme
taký něco sežereme,
tři sta sudů piva vypíjeme.

Když byli v statku obdarováni, ubírají se k dalšímu stavení, kde se opakuje totéž; tak obejdou celou ves. Pak jdou na návěs. Cestou chválí nebo pomlouvají improvizovanými rýmovačkami hospodyně a hospodáře, podle toho, jak kde pochodili. O těch, kteří je štědře obdarovali, vyvolávají:

U Hadačů pod okny zahrádka,
že tam sou tři hezká děvčátka.

U Soukupů je zeleney pažit,
že tam umí panímáma dobře vařit.

U Kolářů mají švesku,
že tam má mistr ženu hezkú.

U Kovářů pod okny řetězy,
že tam Mařena cvrnčí penězi.

U Flíčků pod okny štípek,
že tam je holka jak kvítek . . .

O skrblicích vyvolávají posměšně:

U Vrkočů na rohu
visí pytel tvarohu.

U Pitrů je klika kulatá,
že je jejich Fanka hrbatá.

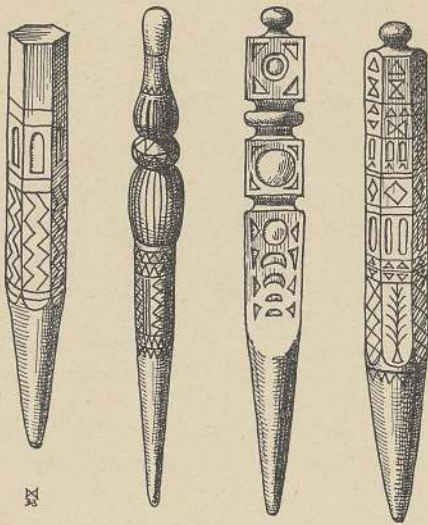
U Blažků je hradba zlámaná,
že by se tam holka ráda vdávala.

Ve dvoře sou stromy zelený,
že sou tam holky zamračený . . .

Dospěvše na návěs postaví krále na dlouhý stůl. Po jedné straně má kata, po druhé vyvolavače, jenž zve na popravu:

Pojte lidi na popravu,
budem stínat králi hlavu!
Já to nepovídám ze svý hlavy,
já to vím z celý císařský rady.
Věřte, lidi, mně!

Nato král poklekne, sejme korunu, kat mu posadí na hlavu starý hliněný hrnec, a dřevěným mečem mu ho s hlavy srazí.

A nyní nastává pro účastníky průvodu to nejdůležitější: co po staveních sebrali na potravinách a penězích, to společně s popraveným králem snědí a propijí.

* * *

O BOŽÍM TĚLE ustrojí se Blatáci v nejlepší svůj šat a jdou do měst, Veselí a Soběslavě, aby se tam zúčastnili slavného procesí. Náměstí jsou plna lidu, nasypaného na cestu puškvorce a vůně myrhy. Domů přinesou si selky z průvodu „piškvorec“, jímž byla cesta kněze vystlána a dávají ho do lnu na pole. Kočičky a puškvorc zastrkují také pod střechu, aby do stavení neuhodilo. Věneček svícený o Božím těle se suší a uschovává. Když potom nastává bouřka, rozžhaví hospodyně v kamnech uhlík a věneček po kouskách na něm pálí, byť i v noci to bylo. Když se při tom z komína kouří, nikdo ve stavení se bouřky nebojí.

* * *

ŽNĚ NA BLATECH jsou ve znamení velké, neúnavné, avšak přece radostné práce. Rolník dočkal se dobré úrody, o kterou denně Boha prosil ve svých modlitbách. Vesele na pole i s pole jedou ženci i žnečky. Jásavá píseň rozléhá se kolem.

Žním říkalo se „děla“. Když se kosilo žito, říkalo se „děla žitná“, kosila-li se pšenice, „děla pšeničná“.

Hodně a pořádně pracovat, znamená dobře jíst. Tomu Blatáci rozuměli znamenitě. Dobré koláče pekou se o dělech žitných, koblihy o dělech pšeničných. Běda hospodyně, která by toho zvyku nedodržela, pomluvila by ji celá ves. Koláče a koblihy pekly se jen o obyčejích, několikráte do roka, avšak o žních musely být také. Voda pitná vozila se na pole v soudečkách, mnohdy pěkně zdobených. Ve Veselí dávali do ní ocet, zvláště v domácnostech, kde neměli v studni vodu příliš dobrou, aby byla „pilejší“ – chutnější. Odpoledne nosila hospodyně na pole svačinu, chleba a sýr. Zámožnější i pivo dávali.

Ženy a děvčata, které po sekáčích sbíraly obilí a vázaly, měly pěkné roubíky, kterými zatahovaly uzel na snopech. Byly ze švestkového dřeva, od hlavice krásně vyřezávané. Ve starších dobách dával chlapec darem svému děvčeti roubík, který sám vyřezával. Bohužel, tento pěkný zvyk brzy zanikl, avšak roubíky se ještě dlouho v rodinách jako krásná památka uchovávaly.

Pšenice a žito stavělo se do „koz“, po desíti snopech, oves do mandelů, po patnácti snopech.

Zakončení žni nebyvalo na Blatech velikou slavností lidovou jako v krajích jiných; slavila se jen „dovazná“. Vysvětlitelno je to tím, že lid na Blatech býval ve veliké porobě. Roboty na Blatech byla – podle rukopisu V. Frolíka – snad nejhorší v celých Čechách, neboť k obvyklé robotě polní přistupovala i roboty lesní a rybníční. Celý rok byl Blaták zapřažen do panského chomoutu a jen úkradkem obdělával svoje políčka.

Proto dovazná slavila se u každého hospodáře zvláště, když svezl obilí domů. Dovazné slavily se v kruhu rodinném. Vezla se z pole „nevěsta“. Ověnčený poslední snop a i paňák za veselého zpěvu chasy vezl se do stodoly. (Jde tu nepochybně o způsob Konopické.)

Jedeme cestičkou ouzkou,
vezeme nevěstu hezkou,
pojte se na ni dívat,
ať máte co povídat . . .

Hospodáři dával se věnec z obilí, nebo kytička klasů. Vinšováno mnoho zdraví a požehnání. Pak se dobře jedlo, pilo a zpívalo. Hlavní slovo měly ovšem ženy . . .

*

O BLATSKÉ ROBOTĚ vypravuje tu pan Frolík něco, co potřebuje nezbytně opravy. Rozsah roboty byl stanoven zákonem, t. j. císařskými patenty. Víme ovšem, že páni, lépe řečeno jejich úředníci, císařských nařízení se mnohdy nedrželi, že je nepřipustným způsobem překročovali a lid týrali; vždyť tu nebylo nikoho, kdo by je kontroloval. To vedlo, jak známo, i ke vzpourám selského lidu. Jsou však také doklady o tom, a to

leckdy nemálo humorné, jakých fortelů dovedli poddaní vymýšlet na ošizení robotních povinností. Nespočetné jsou v archivech žaloby, že sedláci posílají na robotu nedospělé děti, chatrný dobytek, rozbité pracovní nářadí atd. Tedy pravdě průchod. Chci zde nestranně říci, jak tomu v tehdejších dobách vsutku bylo; úsudek nechť si utvoří každý sám.

Blatské vsi byly podány nejen k panství třeboňskému, ale z části také k tamnímu augustiniánskému klášteru a ke statku Zálší, panů Vratislavů z Mitrovic. V třeboňském archivu není zpráv ani stížností od poddaných z Blat, že by byli potahováni k robotám přesahujícím míru stanovenou patentem Leopoldovým z r. 1680. Nový robotní patent Karla VI. z r. 1717 přinesl poddaným proti patentu z r. 1680 některé úlevy, proto všechny blatské obce se r. 1717 vyslovily pro nový patent. V letech 1775–1776, když dvorská komise prováděla na Třeboňsku částečný výkup robot, stanovila s ohledem „na chudý český jih“ výkupní sazbu nižší, než byla běžná v ostatních krajích Čech, a přece většina vsí, vymlouvajíc se, že nemá peněz k výkupu, žádala, aby výkup nebyl prováděn a aby mohli robotovat naturálně dál jako dříve. Došlo sice r. 1775 i na Třeboňsku k ojedinělým projevům nespokojenosti sedláků, kteří se domnívali, že roboty byla zrušena bezplatně a úplně, a vrchnosti že o své újmě žádají výkupné za její odstranění. V Mazalově – (rodišti pana Frolíka) – bylo jakési centrum těch nespokojenců, ale celé hnutí se nijak na venek neprojevalo. R. 1812, když vrchnost třeboňská o své újmě zahájila s poddanými jednání o novou úpravu a částečný výkup roboty, žádali zástupci všech blatských obcí, aby byli zůstaveni při staré robotě, v čemž jim vyhověno. Že by roboty na Blatsku byla horší než jinde proto, že byla polní, rybníční a lesní, je omyl. Šlo o trojí druh práce, nikoli o trojí robotu. Na celkový rozsah roboty tyto různé druhy robotní práce neměly vlivu. I jinde bylo zvykem, že na př. obce příliš vzdálené od panského režijního dvora nerobotovaly na poli, nýbrž že za to pomáhaly při lovení rybníků, při lesních honech a pod. – Pro příklad, jak velká byla roboty v 19. století, stůjtež zde data z r. 1818, týkající se vsi Borkovic. Největší sedlák této vesnice, Vácha, byl povinen robotovat do roka s párem koní 148 dní, a pěšky jednou osobou 16 dní. Ujednáním z r. 1812 byl zavázán nadále skutečně odpracovat do roka 16 dní pěší roboty a 8 dní roboty s párem koní; zbývajících 140 dní potažní roboty mohl buď odpracovat, nebo zaplatit úhrnnou částkou 52 zl. ročně. Prostřední sedlák Mach, čís. pop. 2, měl celkovou robotní povinnost ročně 149 dní potažní roboty s párem volů a 14 dní ruční nebo pěší roboty; z toho mohl po roce 1812 reluovat 142 dní potažní roboty zaplacením roční částky 29 zl. 46 kr. 4¹/₂ den. Chalupníci konali pouze pěší robotu, každý 13 dní do roka. Robotní zatížení Borkovických poddaných nebylo tedy proti jiným krajům nijak zvlášť veliké. Samozřejmě roboty nebyla nikde žádný med a v tradici zpravidla je tato její nedobrá fáma ještě zveličována. (Podle Schwarzenberského třeboňského archivu.)

* * *

POSVÍCENÍ NA BLATSKÝCH OSADÁCH slavívalo se (jako i jinde) několik do roka. Sedláci se o posvícení v pradávých dobách navzájem navštěvovali a často pobýli přes neděli i déle. Tehdy bylo také mnohem více svátků než dnes. O svátcích se ovšem nepracovalo. Proto císař Josef II., chtěje předejít mrhání časem a zamýšleje nabádat lid k šetrnosti, nařídil, aby se v celé říši konalo posvícení jednotně, t. j. třetí neděli v říjnu, t. zv. posvícení „havelské“, či císařské. Ale po smrti Josefově upadlo jeho nařízení poněmáhlu v zapomnutí, a tu si některé osady obnovily své posvícení staré. Tím se stalo, že se zase slavívala několikrát posvícení; při nejmenším bylo to posvícení havelské a martinské. A každé posvícení „staré“ mělo za týden dodatek, t. zv. posvícení „mladé“.

Veselo a hlučno je dosud o posvíceních na vesnicích. Muzika odpoledne vyhrává před hospodou. Svolává mladé i staré k tanci a zábavě. Komu nohy jen trochu slouží, jde tancovat. A komu neslouží, ten se jde aspoň dívat. Tančí a zpívá se vesele. Různé kratochvíle se provozují. Posvícení je doba ženichů. To jsou začátky mnohé známosti, která o masopustě končí veselkou. Proto všude ta obzvláštní čistota, pořádek v sednicích i na dvorech, zvláště ve stacích kde jsou děvčata. Inu, přijdou snad přesporní ženiši na posvícení! – Děvčata pekou věhlasné „mnětýnky“, velice chutné ukázky domácího umění pekařského, kterým proslaveny byly odjakživa Blatačky. Chlapci se v tanci tuží, aby dostali od děvčete mnětýnku. Mnětýnka je z máslového těsta uhnětena. Proto také někde říkají „hnětýnky“. Krásně zdobenou mnětýnku s vyšíváním šátečkem věnuje dívka tomu, kdo s ní nejvíce tančil. Mnětýnka se nedává veřejně, nýbrž tajně. Tak se někdy stává, že některý u děvčat zvláště oblíbený tanečník dostane mnětýnek několik, aniž děvčata měla o tom tušení. Když to potom propukne, jsou z toho mrzutosti. Chlapci se z darovaných mnětýnek těší a mají je pečlivě ukryty, aby jim je někdo „nevypálil“. (Podle Prunera a Frolíka.)

V pondělí odpoledne je „pěkná“ nebo „zlatá“ hodinka. Na tu chodějí tancovat i hospodáři s hospodyněmi. Každý musí svou panímámu rádně provést, aby prý ji neštípaly blechy!

* * *

TANCE nebyly asi nikdy zvláštností nebo chloubou Blat a vůbec českého jihu. Je to vidět již na sbírce Českých tanců prof. Jos. Vycpálka, jež jich vydal 145, s obměnami 185, avšak ze Blat není v tom ani jediný; téměř všechny jsou z východních Čech, což je nemálo podivuhodné, neboť prof. Vycpálek dlouhá léta působil v Táboře, odkud měl na Blata jen krok, kdežto východ byl mu vzdálen. To je mi důkazem, že na jihu, určitěji řečeno na Blatech, vládla odjakživa píseň, rozvíjející se v krásné květy, čímž tance nenalezly tam dosti přiměřené půdy, aby úspěšně mohly zapustit kořeny. Tance, které prof. Vycpálek zapsal přímo v jižních Čechách, uvádím zde všechny podle názvů: 1. Kovářka. (Chýnov.) 2. Ras. (Chýnov.) 3. Přibíračka. (Od Tábora.) 4. Baba. (Chýnov.) 5. Žid. (Od Plzně.) 6. Čí to děvče. (Chýnov.) 7. Řezanka. (Od Jindřichova Hradce.) 8. Řezník. (Meziříčí u Tábora.) 9. Silnice. (Chýnov.) 10. Loudává. (Od Tábora.) 11. Tuplpolka. (Od Tábora.) 12. Tramlam-polka. (Chýnov.) – Tedy ze 185 tanců dvanáct chudých kousků a ani jediný ze Blat, jak Veselských, tak Zbudovských. Při tom ani není zjištěno, že by těchto dvanáct tanečků byly původní tance jihočeské. Objevovaly se také v jiných krajích. Prof. Vycpálek přiznává, že staré české tance byly sbírány skoro pouze jen na východě a severovýchodě Čech; mnohem méně na Domažlicku a Klatovsku, a nejméně na Táborsku, kde prý komunikační prostředky, zejména dráhy, působily neblaze, stírajíce starý český ráz s života našich venkovanů, přizpůsobujících se valem módám odjinud přicházejícím. Tomuto stesku nelze dát víru. Před třiceti sedmi lety nalezl jsem na Blatech ještě plno písní. O starodávných tancích jsem tam však ani tehdy ani později neslyšel. Když železnice neublížila písním, nemohla ublížit ani tancům. Patrně – jak jsem již nahoře řekl – na Blatech žádných starých význačných tanců nebylo.¹⁾ – E. Fryšová se ve své knize sice zmiňuje o tancích, které prý se dříve na Blatech tancovaly; ale to jsou obyčejné německé sousedské: tajč a štajryš. Než, tančilyvaly prý se také „houpák“, „hulán“ a „vrták“. V Blatských městech prý v první polovině 19. stol. s oblibou tancovali „Utíkej Káčo“, čili „tramtara“, „křížalka“ a „na sedm kroků“. Fryšová tyto tance sice popisuje, avšak nepřesně. Vycpálek má z nich ve své sbírce jen jeden: „Utíkej Káčo“. Není to však nějaký obzvláště charakteristický nebo vzácný staročeský tanec, nýbrž je to po celých Čechách obecně známá píseň, která se tehdy tančila.

* * *

POUTÍ bývalo za starých časů mnoho. Tehdy věřili lidé ještě na zjevy nadpřirozené a obraznost jejich sama si takové zjevy bájila. V místech pak, kde se takové zjevy domněle staly, vznikla obyčejně místa poutní se zázračnými obrazy, léčivými studánkami atd., k nimž potom četná procesí o určitých svátcích z blízka i z daleka putovala. Na pouti v dobách minulých třeba však hledět i jinak, než pouze s hlediska náboženského. Tehdy, kdy práce selská byla daleko namáhavější než dnes (nebylo strojů), kdy málo se o světě vědělo, poněvadž málo kdo přišel dále do světa, kromě vojáků a vandrovníků tovaryšů řemeslnických, zejména krajánků mlynářských, tehdy byly pouti pro selský lid do jisté míry odpočinkem a vítaným osvěžením v suchopáru denní lopoty. Nebýt pouti, tak mnohý by se z úzkého okruhu svého sídliště byl nikam ani nedostal.

Z Veselí nad Lužnicí, blatácké metropole, konaly se takové pouti do Drahova, o svátcích mariánských.

¹⁾ Prof. Vycpálek na Blata nikdy nezavítal, ač mu byla tak blízka. Příčina toho je prazvláštní. Vycpálek působil před tím v Rychnově n. Kn., kde bylo tehdy v okolních vesnicích starodávných českých tanců ještě dost a dost. Vycpálek se pustil chutě do jejich soupisu a popisu, pilně je s vesničany cvičil a studoval, při čemž horlivě spolupůsobily jeho žena a dcera. Za to byl udáván. Sám o tom píše v úvodu ke své sbírce, v poznámce na straně deváté: „Tuto naši společnou práci rychnovský hejtman Bartoš neblahé paměti ve své žalostné relaci k zemské školní radě touto vystihl nevývratnou větou: „Profesor Vycpálek chodí se ženou a dcerou po vesnicích tancovat.“ – Proto Vycpálek neměl v Táboře už chuti vystavovat se novému šikanování. – Řed. Karel Pruner míní, že i na Blatech bylo svého času dost tanců, a že prý jsem si před 37 lety této otázky asi nevsímal. To je omyl. Já měl na Blatech kolem sebe řadu lidí, kteří mne na všechno upozorňovali. Když nikdo jiný, byl by mne na tance upozornil jistě MUC. K. Schmaus, nebo důchodní Max Mostecký, kteří Blata a jejich lid důkladně znali. Žádný se však o tancích nezmínil a já nikde nic nepozoroval. Mám sice ve svém díle dost tanečních písní blatáckých, ale ty se tehdy, kdy jsem po prvé přišel na Blata, už netančily, nýbrž jen zpívaly.

Procesí vedl kněz. Družičky menší nesly sošku P. Marie, ženy sošku sv. Anny. Ženy mívaly k tomu zvláštní oblek: černou sukni, bílou halenu (jupku) a na hlavě zvláštní čepec, tylem a umělými květinami zdobený. Často byla v průvodu i muzika. Cestou zpívány poutnické písně, které někdy svými veselými nápěvy nezadaly nijak písním světským. (Podle řed. K. Prunera.)

V kostele drahovském zpívala se „Stará píseň k P. Marii Drahovské“:

1. Zdrávas královno nebeská,
hvězdo skvoucí se v nově,
k chválám táhne srdce čistá
Tvůj obrázek v Drahově.	4. Zkusili již Tvé pomoci
lidé ztrápení mnozí,
zdraví nabyli v nemoci
do Drahova příchozí.
2. Pokorná Matičko Boží,
v Tvé drahovské svatyni
štědře milostí svých zboží
rozdáváš mnohým nyní.	5. K Tobě tedy, Matko zlatá,
my, Tvé dítky, padáme,
Tvé milosti, Panno svatá,
s horlivostí žádáme.
3. S Tebou se, Matko, těšíme,
v Tobě naději máme,
neb, že se smiluješ, víme,
k Tvé milosti se známe.	6. Smiř nás s tím, který v Tvém lůnu
sedí, milý synáček,
ať nás v nebi k Tvému trůnu
přivede, Tvůj miláček! ¹⁾

(Tuto píseň, kterou mi zaslal vdp. drahovský farář J. Holub, viz zhudebněnu v Dodatku, za písní čís. 50.)

*

Kdy a jak vznikly pouti drahovské, nemohl jsem se nikde dopátrat. Záznamy P. K. Světeckého z Černčic, kníže zeměměřiče a místoarchiváře v Třeboni v 18. století (Historische Nachrichten I. Kwatern), nasvědčují tomu, že pouti při drahovském kostelíku se ujaly někdy v poslední čtvrti 17. století, když si tam řada zbožných poutníků vyprosila před divotvornou P. Marií vyslyšení svých proseb, po případě i uzdravení z nezhojitelných nemocí. Podle mínění nynějšího faráře drahovského, vdp. Jana Holuba, konaly se pouti do Drahova od nepamětných dob. Určitou zprávu o tom – podle téhož pana faráře – máme však teprve z r. 1762, kdy držitel panství Kardašovy Řečice, hr. Swerts-Sporck, knihovně na řečickém panství zajišťuje dávky peněžité i v naturaliích na vydržování kněze v Drahově a výslovně též ustanovuje dávky pro slavení čtyř poutí ročně v Drahově. Nyní slaví se jen dvě: Navštívení P. Marie a Nanebevzetí P. Marie. Dříve byly pouti také na den Očištvování P. M. a Zvěstování P. M. Podle pověsti vytryskl pramen drahovský, jemuž se připisují léčivé vlastnosti, v době velikého sucha. Není však známo, v které době to bylo. Studánka dosud požívá pověsti vody

¹⁾ Sochu P. M. Drahovské z XV. stol. fotografoval na moji žádost pro mé dílo s příkladnou ochotou pan Emil Franta, školní ředitel a kulturní pracovník v Třeboni. Píše mi o tom: „Dovezl mne do Drahova (28. III. 1933) drogista pan Jar. Prášil jen za náhradu benzínu. Přijeli jsme, hnali se na faru, do kostela – soška až na vrcholu oltáře! Pan farář byl v rozpacích, ale kostelník povídá „když to musí být, já ji snesu“. Lezl po rozbitém žebříku, který jsme drželi, a šťastně ji snesl. Je asi 1 metr vysoká. Svlékl jsem ji ze šatů – je totiž oblečena v bílých, vyšívaných, nevhodných šatech. Je pěkně polychromována, ale v hrozném stavu. Bylo by dobře, kdybyste u Památkového úřadu zakročil, aby ji dali konservovat, jinak za krátko se rozsype. Je plna červotočů a v záhybech šatů bylo na prst červotočiny. Kostel je tmavý, má barevná skla a tak obrázek dopadl trochu tvrdě. Ještě horší byla doprava sošky nahoru, ale i to se šťastně podařilo. Pak jsme jeli do Bošilce, kde jsem kazatelnu udělal dvakrát a posílám obě. Ta je opravena. Zato madonu bošileckou z XVI. stol. stihl již osud, který čeká i drahovskou, nebude-li co nejdříve konservována. Ta se už rozpadla!“ – Tento dopis svědčí nejen o tom, jakých potíží je mně i ochotným mým pomocníkům často překonat při pořízení jediného nepatrného obrázku, ale svědčí i o tom, jak nedostatečně je postaráno o zachování starobylých památek českých na našem venkově, zejména v osadách odlehlejších. V Soupise památek okresu třeboňského z r. 1900 je madona bošilecká ještě vyobrazena; dnes je už úplně zničena. Co jsou nám platny soupisy památek, když se potom památky ponechávají svému osudu! Tu by bylo snad skutečně moudřejší, náklady, věnované na vydávání takových Soupisů, obětovat na zachování památek. Za několik desetiletí budeme mít velikou knihovnu krásných Soupisů, ale památky budou pryč!

zázračné. V kostele drahovském jsou votivní obrazy s nápisy, věnované v první polovici 18. století osobami zde uzdravenými. (Viz poznámku při písni „Zdrávas královno“, v Dodatku, za písni čís. 50.)

Zajímavou drobnůstku o Drahově zapsal Světecký. Někdy před r. 1740, kdy v Drahově nebylo kněze, zastával tu kostelnictví švec Ondřej Polák, rodilý v Kardašově Řečici, a tento švec měl za manželku – šlechtičnu stavu rytířského, Františku Dohalskou z Dohalic, jejíž otec měl nějaký statek jménem Salaš (?) u Dobříše, kde se Františka narodila a byla vychována. „Namluvili se v nějakém Vlčovsi, jenž leží za Chustníkem a byli oddáváni v Kardašově Řečici zkrze tehdejšího faráře Hupku z Černčic.“ Pan Dohalský nechtěl k tomu manželstvu vůli dáti. „Otec Ondřeje Poláka byl usedlej v Řečici a měl velké bohatství, to ukazují ještě zdi okolo gruntův Polákových.“ Podle toho by se zdálo, že mladý Polák se ženil ještě v době, kdy tatík jeho byl velmi bohat. Proti této myšlence staví se však fakt, že starý pan Dohalský odporoval sňatku, i to, že se Polák pravděpodobně musel vyučit ševcovině již v mládí. Řečický hrabě Götz (Karel Josef 1697–1725) aby Ondřeji a jeho manželce dopřál lepší živnosti, dal je do Draхова, do domu u kostela pro hosty vystaveného a tam bydleli a pro hosty o poutích strojili. Když se potom (kolem r. 1740) dostal do Draхова první administrátor P. Šercer, dali se do Hamru (u Veselí n. L.), kde Františka brzy potom umřela a na Vostrově, na krchově u sv. Trojice pochována jest. Kostelníkem v Drahově byl potom jejich syn Tomáš Polák, s nímž tu Světecký ještě 26. června 1759 mluvil a o jeho původu ho vyslýchal. (Podle zprávy z třeb. Schwarzenb. archivu.)

Kostel drahovský, jenž se připomíná již r. 1384, trpěl mnoho válkami a nepochybně asi také tím, že v jeho blízkosti se usadili adamité, v Čechách zvaní „mikulášenci“ (Nicolaitae), podle sedláka Mikuláše z jihočeské vsi Vlásenice, jenž nauky adamsko-komunistické hlásal. Mikulášenci – podle Palackého – ohradivše se pevně na nějakém ostrově Nežárky u Stráže, nebo někde u vsi Valu nablízku Veselí n. Lužnicí, činili veliké škody po celém okolí ukrutným plněním a vražděním, zejména svými vpády do Veselí, Řečice, Stráže atd. Až je Žižka r. 1421 (21. října) dal všecky – (až na jednoho, jenž o víře svých stoupců musel učinit vyznání, které potom sepsané mistrům do Prahy bylo posláno) – vyhubit mečem i ohněm, při čemž však ztratil následkem zuřivého odporu mikulášenců nemálo svého lidu, ba dokonce i svého hejtmana Bořka z Klatov, jenž 400 Žižkových oděnců proti mikulášencům vedl. – Kostel drahovský byl věky bez kněze. Potom konal tu každé třetí neděle v měsíci služby boží farář z Kardašovy Řečice, k níž byl Drahov přifařen. 30. září 1752 založil v Drahově tehdejší držitel Řečice, Jos. svob. pán Jungwirth, sídelní kaplanství, které r. 1807 bylo povýšeno na lokálii a r. 1858 na faru. (Podle J. Trajera.)

*

Kratší pouti, na Veselsku i Soběslavsku, konaly se do Svákova, lesa u Soběslavě, do Přehořova k sv. Anně, o sv. Václavě do Dráchova a na Horný, t. j. Horní Bukovsko.

Delší pouti dvou i vícedenní byly do Bechyně, Římovy, Stropnice. Nejdelší na Sv. Horu, ba i do Maria Cell.

O poutích prováděli řídící učitelé mše figurální, při nichž účinkovali kantoři a hudebníci z celého okolí. Mládež se tu scházela nejen k pobožnosti, ale i k zábavě a tanci. Byla při tom také shánka po nevěstách a ženích, zejména při poutích jednodenních. Muzika vyhrávala až po poledni: Večer byly pak v hospodách muziky, při nichž někdy docházelo i ke srážkám mezi rozjařenými poutníky. Dnes pouti po většině náleží už minulosti.

* * *

NA SV. BARBORU nebo večer před tím obcházely bílé oděné a zamlklé „Barborky“ stavení, a rozdávaly hodným dětem jablka a ořechy, nehodným dětem syrové brambory. – Podle dra Č. Zíbrta byly Barborky bílé oděny, kolem pasu měly širokou barevnou, po boku splývající pentli, vlasy rozpuštěné, mnohdy přes obličej rozčesané, aby jich nikdo nepoznal, na hlavě měly věneček, někdy i korunku, v pravé ruce metlu, v levé uzlík nebo košíček s dárky. Jedna z Barborek nesla v ruce malý zvoneček. Barborkami

strašili rodiče neposlušné děti: „Jen počkejte, až přijdou Barborky, ty vám vysekají“. Říkalo se dětem také, že večer před svátkem sv. Barbory svatý Petr spustí s nebe žebřík a Barborky po něm sestoupí na zemi, aby hodným dětem nadělily a neposlušným vyšupaly metlami. Proto v předvečer sv. Barbory děti po večeri ztichly a očekávaly příchod Barborek. Pojednou zašlehy zvenčí na okno metly a ozval se tajemný cinkot zvonku. Děti neposlušné honem někam zalezly, kdežto hodné klidně vyčkaly příchodu Barborek, aby od nich přijaly dárky, jimiž se potom dětem neposlušným chlubil. Tím se mělo působit na děti neposlušné, aby lépe poslouchaly. Obyčej ten už před lety vymizel.

* * *

O SV. MIKULÁŠI dávaly se dárky v noci z 5. na 6. prosince do oken vedoucích do ulice, kde byly ponechány nějakou dobu na odív kolemdoucích, ať to byly pamlsky, šatstvo, nebo co jiného. Tak se dělo aspoň v blatských městech. Po některých vsích chodíval, nebo snad ještě chodí průvod: „svatý“, čtyry čerti a „koza“. Kozu zrobí chlupci takto: udělají dřevěnou kozí hlavu s pravými nebo dřevěnými rohy; spodní čelist je pohyblivá a pohyby její řídí se provázkem, aby huba „klapala“. Vrchní část huby je pokryta kůží z ježka. Celá hlava je nasazena pevně na holi, kterou nese chlapec, zahalený prostěradlem. Kozu si děti nevšímá; doráží jen na dospělé, stále klapající hubou. Lidé se koze brání rukama, při čemž se o ježčí kůži popíchají. Proto se někteří chrání proti koze silnými rukavicemi, jaké se v zimě nosí do lesa na práci.

Ve Veselí chodívala v průvodu také smrt. Byla oblečena v bílý šat, na prsou měla lepenku s nalepenými žebry, v ruce kosu. Než mikulášský průvod vyšel, běžel napřed „laufr“, oblečený v bílý šat, jako mívali běžci, kteří se v minulých dobách živili tím, že se produkovali vytrvalým obíháním kolem náměstí. Laufr měl karabáč, jímž hlučně práskal. Obcházel domy, v nichž měli děti, aby se přeptal, kde si přejí jejich návštěvy. Zaklepal na okničku a ptal se zpěvavě: „Pustíte-li sem svatého Mikuláše?“ Odpověděli mu buď kladně nebo záporně. Když všecko obešel a zjistil, kde si návštěvy přejí, vrátil se do stavení, kde se průvod oblékal a řekl, kam mají jít. Za návštěvu se platil určitý poplatek, o který se potom účastníci průvodu po zaplacení útrat rozdělili.

* * *

DRANÍ koná se na Blatech způsobem i jinde obvyklým. „Dodírky“ oslavují se hostinou, při níž dříve vyhrávaly dudy. Ty dnes zmizely.

PŘÁSTVY nastaly s dlouhými zimními večery. Konaly se každého večera, po každé v jiném statku, a přástevnice si nosily své kužele a přeslice s sebou. Předlo se, pokud všechen len z poslední sklizně nebyl zpracován. Slavné zakončení přástev okořenilo se hostinou. Dnes se len už téměř nepěstuje.

* * *

V ADVENTU bývá již polní práce ukončena, úroda je vymláčena, povětří je sychravé, v přírodě není co dělat, rodina selského člověka aby se přidržovala jen doma útulného krbu. Tu každý najde chvíli k návštěvě kostela. I hodinu cesty a více váží lid za čiré tmy a časných hodin ranních na „rorate“. V kostele pouze oltář je osvětlen, do šera však planou plápolavá světélka sloupků a svíček. Než kněz stane u oltáře a počne sloužit mši svatou, shromážděná obec věřících propěvuje starodávný chorál:

Ejhle, náš Pán přijde
a všichni svatí s ním bydljet zasloužejí.
A On, všemu stvoření Pán spravedlivý –
Alleluja!

Třikrát hlaholí chorál ten do temných a chladných prostor stánku božího. Zprvu zpívají slabším, pak zvýšeným hlasem, po třetí přímo jásavě. Pak teprve následují jiné písně adventní, jako: „Přijde, přijde Pán, Spasitel náš, cestu jemu spravte . . .“ nebo: „Z nebe posel vychází . . .“ A jiné.

A už jsou tu zase vánoce . . . svátky blatskému lidu nejvzácnější a snad také nejmilejší. Blatský lid – jak hezky napsal ve svém rukopise pan Frolík – blatský lid, tvrdou celoroční prací těžce dobývající si chléb svůj vezdejší, s povznesenou zbožnou myslí oslavuje tu v pokoji a míru zrození neskonale krásné, velké, svaté Lásky . . .

Narodil se Kristus Pán!

Sláva Bohu na výsostech a pokoj lidem dobré vůle na zemi! . . .

K. W.

PÍCHÁNÍ BOREK NA BLATECH

Podle vypravování přítele Fr. Procházky¹⁾

Kdo viděl Blata záhy na jaře, za časného jitra, když v záři vycházejícího slunce zrůžověla celá ta nekonečná rovina, obklopující Borkovický Schwarzenberský les a vroubená kolem do kola mírnými pahorky, kdo takto viděl Blata, tomu jistě nepřipadne na mysl, že by příroda vše to, od čeho tu člověk tak těžko oči odtrhává, byla stvořila také k jinému účelu než k očarování zraku vnímavého pozorovatele: k účelu prosaicky praktickému... A je tomu skutečně tak.

Zvolna jen — velmi zvolna se tento kraj z jara probouzí k novému životu, ale probudí se přece; a jen si byl tak trochu oči promnul z dlouhého spánku, již tady má návštěvu — velmi početnou a živou návštěvu.

¹⁾ František Procházka, příslušník pražské patricijské rodiny, továrník mýdel a voňavek, humoristický básník, malíř, houslista, komponista a střelec laureatus, byl po několik let hostem kn. schwarzenberského správce Štumpfa v myslivně na „Jitrech“. Procházka se tam zdržoval celé měsíce v době tetřívčích toků, letních i zimních honů, i v době květů velice vzácného rojovníku bahenního, z nichž Procházkův destilát dává olej znamenitě aromatický. Byl tedy Procházka na Jitrech za všech ročních období a měl tudíž příležitost poznat život na Blatech dokonale. Byl jsem sice také na Jitrech s Procházkou, ale to jsem se vždy vytrousil ihned do okolních obcí za písněmi a vrátil se třeba až po několika dnech — vyhladovělý jako vlk. Paní Štumpfová — výtečná kuchařka — přivedla mne vždy brzy zase do pořádku.

Napřed se však návštěva ohlásí, jak se sluší a patří – deputací, aby hostitel nebyl hned napoprvé přiveden do rozpaků.

Deputace je pětičlenná. V čele jejím jde pan správce Štumpf z „Jiter“ ve svém „pršiplášti“, z něhož mu v předu vykukuje rozpačitě zelená vesta, poněvadž pod ní utajené kulatoučké bříško ji nějak nezpůsobně tlačí z pootevřeného pršipláště na boží den. U boku mu visí kožená brašna, asi ještě z dob páně správcevo vojákování; brašna na různá lejstra.

Za správcem vykračují si pantáta Motejl, hajný jako hora, zdravých lící; pak výpomocný hajný Pícha, děda 70letý, ale čilý jako mník, má-li fajfku naditou a v sobě „štamprdlí“ rumu; pak druhý hajný Plecr (správně Plecr), o pár let ještě starší, takto soušek na pohled hodně zvětralý, ale hned prý by se ženil, kdyby mu stará chtěla udělat tu radost a „zkejsla“.¹⁾ A s nimi jde pátý z deputace, mládenec jako panenka, Venca Soulků z Mažic, jenž vypomáhá ochotně při všem, co se v jiterské fořtovně děje, neboť stůně silně na zelený límec a flinta je jeho „druhá přirozenost“. Teď nese na rameně dlouhou čtyřmetrovou lat.

Jdou na panské blato vyměřovat borky!

Už tři neděle před tím netrhly se v myslivně na Jitrech dveře. Žadatelé o přiděl borků, totiž borkových dílců, jen si kliku podávali. A správce, jenž celý boží rok žil v klidu, protože se na Blatech v lese ani dřevu ani zvěři nijak zvláště nedaří a není s té strany žádných starostí, správce nyní sakruje a láteří na „dřinu“, která mu pojednou nastala.

Přidělování dílů není ovšem nic příjemného, protože borkovina není všude stejná; odněkud hoří jako sláma, odjinud je zase vydatná jako kamenné uhlí. Z toho jsou jen mrzutosti, neboť pantátové dobře znají blata, jakost kde jaké borkoviny a každý by chtěl mít tu nejlepší. Tomu nelze ovšem vyhovět. A tak lze někdy v kanceláři slyšet velmi živé disputace. Přicházejí do myslivny i zástupci celých obcí, a to i hodně zdaleka a škemraji:

„Prosíme, pane správce, abysme to měli jako pohromadě, vedí? . . . Voni tydle kolektivisti už to mívají na mapě poznamenaný, podle předešlejších let . . . vedí . . . a to by nemělo bejt . . .“

„No tak, pantáto,“ povídá správce, „tam, co jste to měli loni, tam to máte taky letos!“

Sedlák sebou vrtí. Loni měli sice velmi pěkné místo, ale to je jim všecko málo.

„A . . . vedí . . . tak jako někde na lepším . . . to by to nešlo?“

„Jen s tím buďte, pantáto, spokojen. Takhle už pěkně víte, kde to je, už se v tom vyznáte; tak tedy, jak jsem řekl: Debrník, číslo 37 až 53 „na kanále“, a věc je vyřízena.“

Debrník je vesnice; čísla 37 až 53 jsou dílce blata zvaného „na kanále“ v Borkovickém lese. To je blato snad nejlepší; tatík pochodil tedy dobře.

Ale některý pantátek, nepořídív v kanceláři, sežmoulá za dveřmi v rukou klobouček, stočí střechu mezi prsty, přemýšlí chvíli, rozvažuje, co dále počít . . . a konečně se vsourá do kuchyně . . . Uctivě pozdraví, povídá sem tam, až se za nějakou dobu dostane přece k jádru věci: „že mu jako pan správce přidělil zas ten neřád, na kerým už se dře pět let . . . Je to samej kořen . . . práce darebná . . . a ty borky . . . hamba mluvit . . .“

To jen jako mimochodem povídá; při tom však zpytuje paní správcovou, dá-li se od ní nadít nějakého zastání. Ale ta se ohání jen kolem plotny, v půli řeči mu odskočí do vedlejšího pokojíka a děda musí svůj výklad přetrhnout; však ho hned zase naváže, jen co se panička vrátí . . .

Výsledek mají takové zákroky zpravidla záporný; nanejvýš, je-li už k poledni a vdolky jsou napečeny, že nějaký kápne na cestu a zmírní tak bol z domněle utrpěné křivdy.

Bylo těch intervencí a domluv za poslední tři neděle na Jitrech přes míru.

Dnes, kdy je už všecko hotovo a vyřízeno, vydali se naši zelenokabátníci – pan správce Štumpf, hajní Plecr, Motejl, Pícha a „aspirant“ Venca Soulek – do lesa „měřit bahno“.

Na blatě se správce zastaví, přehlédne území jako zkušený vojevůdce a už pobíhá Venca s latí, odměřuje na šířku, Pícha s Motejlem natahují „pásmo“, t. j. ocelovou míru, správce kontroluje, označuje, počítá, a starý Plecr zapichuje kolíčky, velmi čistě a zřetelně očíslované.

Věčně na Blatech skotačící větřík pohrává si límcem na správcově pršiplášti. Někdy zaduje i prudčeji a roznese správce lejstra po blatě, nebo je dokonce i smete do vody, rozlité po jamách, vybraných v předešlých letech. Nastává obtížné lovení, poněvadž dno vybraných dílců je o dobré dva tři metry níže než povrch,

¹⁾ František Plecr je dosud živ. Přečtěte si o něm poznámku při písni čís. I.–VI. – Václav Štika (pseudonym) napsal o něm výbornou humoresku „Zajíc“, v knize „Bez taláru“. (F. Topič, Praha, 1903.)

a všechno samá voda, samé zrádné houpačky, na něž je nebezpečno se odvážit. Tu musí zpravidla Venca vzít nohy na ramena a „hasit to“ domů pro nová lejstra.

Někdy se přížene také řádný „šupec“ – liják – o něž v dubnu na Blatech nebývá nouze. Ale myslivce taková „trocha“ vody od práce nikdy neodežene. Přišli domů kolikrát, že na nich nebyla nit suchá. To už patří k „řemeslu“.

Za několik dní svítí blato nespočetnými bílými kolíčky a tím je připraveno ku přijetí vlastní návštěvy.

Je-li počasí příznivé, nedá návštěva na se dlouho čekat. Zpravidla hned po prvním květnu, kdy už ve všech vesnicích trčí k nebi „máje“, projevy lásky blatských jonáků, oživne blato nevidaným způsobem.¹⁾

Tisíce košil zabělá se tu v záři slunce, tisíce pestrých šátků a ženských kabátků zapestří blatskou krajinu; a hemžení je tu jako na mraveništi.

Mužští, vysvlečení z kabátů i vest, píchají borky hlouběji a hlouběji, než provalivší se voda přetrhne jim dílo. A to je právě věcí dovednosti, vytěžit z přiděleného dílu do hloubky co možno nejvíce. Někdy je píchač už hezky hluboko a musí borky vyhazovat hodně vysoko nad sebe, když se mu vtom do díla provalí voda. Pro takové případy musí mít ve stěně borkoviště vysekány otvory pro ruce a nohy, aby se rychle mohl dostat do bezpečí. Někdy má zatrouleně na spěch.

Borky, veliké jako cihly a často nalité vodou, mají značnou váhu, a jestliže je píchač musí vyhazovat z hloubky několika metrů, je to práce po čertech namáhavá. Někdy píchají dva tři, pěkně schodovitě za sebou, aby stačili těm, kteří se hemží nahoře.

Tam jsou zaměstnání tělesně slabší. Hlavně ženské, ač jejich práce je také nemálo namáhavá. Nakládají borky na trakaře a odvázejí je co nejdále k lesu, kde každý nájemce má za svým dílcem přidělený pás blata, na němž si borky řadí, jednu ke druhé, k prvnímu vysušení. Tím jsou zaměstnání všichni ostatní členové rodiny, od dědouška-výměnkáře až po vnoučata.

Celé blato jen jen bzučí. Tu píseň zaznívá, zde výskot mládeže při práci žertující, tam štěbetání ženských; mezi to mísí se jadrné hlasy mužů – a všem vidíte na tvářích radost z práce. Však budou mít za to na celou zimu dost a dost vydatného topiva.

Píchání borek je pro Blatáky učiněný svátek. Žádná pout, žádná posvícení tolik lidu nesežene dohromady. Bývá tu na tři tisíce hlav.²⁾ Třeba že se horečně pracuje, zbyde času dost na nějaký ten šproch se známými, příbývšími sem z daleka, s nimiž by se, nebýt borek, setkání bylo asi sotva uskutečnilo. Chvillemi zavířejí do ohlušujícího hluku i písklavé skřeky děvčat. To se na některých dílcích rozzuřila bitva jako o vánocích, když se mládež kouluje. Jenže zde se místo bělostného sněhu používá rozměklé černé borkoviny, která ovšem na bílých košíkách zanechává špinavé čmouhy. Nikdo se však proto na druhého nehorší a jen hledí oplatit půjčku s důkladnými úroky. I když nějaká ta střela zabloudí tam, kam neměla, vše se v žertu vysvětlí a nikdo se proto nekaboní, leda jen na chvíli. I pan správce si odnáší domů na svých sluncem vybělených plátenkách zřejmé důkazy, že byl na blatě při píchání.

Začátkem května, v době píchání borek, bývá na Blatech pěkná pohoda po šeredných dnech dubnových. Sluníčko hřeje a pere jen což do borkoviny, jež je tak rozpálena, že i skrz silné podešve pálí do chodidel. Co chvíli větřík zvedne mračno borkového prachu, a tu je třeba těm, kdož k práci jen přihlížejí, stále používat kapesníku. Ten pak večer vypadá, jako by s ním kominík byl vymetal „černou kuchyní“.

Jaký div, že za těchto okolností v hrdle vysychá! Ale v tom je na borkovickém blatě o všechno postaráno. Zejména o ty tatíky a chasníky, kteří píchají; těm vysychá nejvíce, tak že kluci nestačí běhat se džbánky do – studánky?, která má chladnou, jako křišťál čistou voděnku? – i ba ne! Mimořádná námaha, jakou je píchání borek a s ním spojené mimořádné vysychání hrdel, vyžaduje také mimořádného zavlažení. A o to se tu postarali čtyři šenkýři. Jsou to Houska a Bicálek z Mažic, jsou tu i šenkýři z Komárova a Klečat. Ti mají na pokraji lesa ve stínu borovic v chladné borkovině zahrabané soudky dobrého Třeboňského a Soběslavského; pak tu mají pěkně do podkovy postavené čtyry prázdné sudy a přes ně položená prkna; to je na „posazení“; a všichni

¹⁾ Takových borkovišť, jako je jitzerské, je na Blatech ovšem více!

²⁾ Píchání borek děje se dlouhým, zvláštěně přizpůsobeným železným rýčem, naraženým na dlouhé dřevěné násadě. Rýči tomu se říká „želízko“. Všlápnut do borkoviny, vyřízne téměř pravidelnou cihlu. (Viz hoř. obr.)

čtyři šenkýři ujišťují vás, že to posazení je tu víc než milé a pivo že tu znamenitě chutná. A tak tu mnohý porazí hezkých „pár sklenic“ za den. Což pak teprve pan správce, který před sebou valí takový pěkný „rezervoárek“ a spravuje se rčením: „Blato borky rodí – jedno pivo neuškodí!“ Svůdné je, že ti šenkýři jsou tu čtyři. Pro dobrou vůli je třeba u každého se zastavit; a při jedné je taky těžko zůstat. No, a tak přes ten den jich pan správce „udělal“ také hezkou řádku, že ani o hlavním honu by se byl nemohl pochlubit tak početným výřadem vlastní rukou složených zajců. Statečně mu sekundýruje pan strážmistr, který tu má dohled, aby se zachovávalo úřední nařízení. Jestli při píchání borek přísně zakázáno kouření. Tak se musí, chtě nechtě, mnohý pantátek na ten čas rozloučit se svojí fajčkou. A to je něco pro panímámy!

„Helejte, kmotra,“ pochvaluje si jedna, „jak to tomu mému starýmu sluší bez té fajfky. Doma bez ní ani ránu, div že s tím neřádem nechodí spat. Jen dyj se chce uplivnout vyndá ji z huby. A tady nic!“

„I jen mu ji doma přejte,“ směje se kmotra, „beztoho ty muský, jak vyndají fajfku z huby, špekulírujou jen na samý darebnosti!“

Tatíci poslouchají, ani však nedutají, jen borky házejí nahoru, jako by neslyšeli. Nač se také k vůli ženským z práce vyrušovat!

A tak, drží-li příznivé počasí a nezlobí-li déšť, za tři dny jsou borky hotovy a blato se zase trochu uklidní. Začernalo se v krátkém tom čase narovnanými borkami. Košile, šátky a barevné kabátky se vytratily a je zase ticho. Ale jen asi na týden, jen tak co borky trochu oschnou. Pak zase kabátky a šátky se tu zapestří; ale košile se tu už nezabělají. Práce, která teď přichází na řadu, je už jen pro ženy a děti.

„Šraňkuje se!“

Oschlé borky staví se po třech k sobě, dole šíře, nahoře se čelíčkama oprou jedna o druhou, čtvrtá se položí hore přes. Vypadá to, jako by si děti byly stavěly domečky. To je však k vůli řádnému vyschnutí. Praží-li sluníčko po čtyry neděle nemilosrdně do borek, jsou suché jako troud. Pak je za čtyry nebo i více neděl přicházejí Blatáci „kopit“.

Na široké čtvercovité, někdy zase kulaté základně rovnají borku na borku, avšak tak, že jsou vázány jako cihly ve zdivu, a tak vznikají kopky homolovitého zakončení, aby dešťová voda mohla dobře stékat a nepromáčela, co se pracně nasušilo.

Tím se tvárnost blata zase změnila a zdá se vám, že máte před sebou tábor plný stanů. Tábor nějakého – černého vojska!

Tak tu stojí kopy až do podzimu, kdy si je hospodáři svážejí domů. Tou dobou od rána až do božího večera rachotí žebříňáky po lesních a polních cestách, jako o žních. Borky se stěhují z blat na dvory a dvorky stavení, odkud si je potom hospodyně odnášejí v opálkách ke kamnům a plotnám. Vzdálenější hospodáři nečekají ovšem až do zimy a odvázejí si borky hned jak uschnou. Mají být ostatně všechny odvezeny během úředně stanovené doby; to k vůli nebezpečí ohně. Je sice vůbec zakázáno v lese kouřit, ale kdož pak se toho dohlídá, není-li tu právě pan strážmistr s notesem a pokutovým „certifikátem“ po ruce. Také hajní mají přísně k tomu dohlížet, aby se nekouřilo! Ale dovedete si představit hajného bez fajfky? – zvláště když komáři „dovedou tak znamenitě dělat“, jak říká pan Pícha! Jak má takový hajný zakazovat někomu kouření, když mu fajfka v ústech hulí, jako by celé blato bylo v jednom plameni? To je přece nemožno!

K zimě už jen tu a tam nějaká ta kopka ještě straší; jinak ale blato už je zase tiché, zamlklé a smutné. Pomalu usíná, dříve než vše ostatní kolem. Usíná, usne a sní. Kdož ví o čem? Snad o minulém píchání, snad o příštím. Kdož to ví!

Až se na jaře zase probudí, nikdo ani nepozná, že vyrýpaná na něm plocha je zase o nějaký ten kousek širší.

Nepozná to ani sám pan správce Štumpf . . . ani pantáta Motejl, jeho hajný, vysoký jako hora, zdravých lící . . . majít oba dnes k borkovickému blatu poněkud daleko . . .

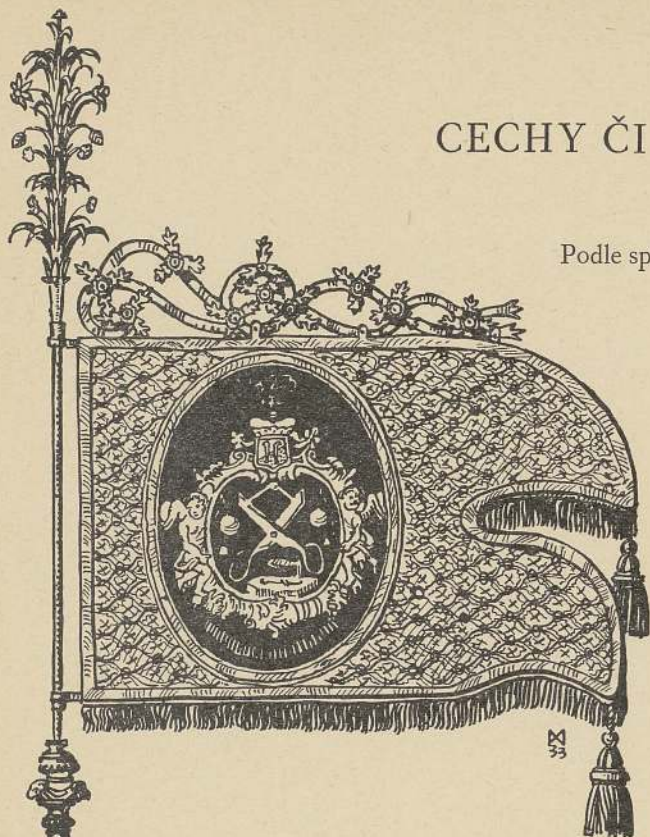
Pán jejich Nejvyšší . . . jenž je i nad mocné Schwarzenberky . . . povolal je k Sobě na trvalý odpočinek . . .

17 M.
Kinnick 191.

CECHY ČI POŘÁDKY ŘEMESLNICKÉ NA BLATECH

Podle spisů Schwarzenberského archivu v Třeboni

Jako jinde, i na Blatech usazovali se řemeslníci ode dávna po výtce v městech (Soběslavi, Veselí n. Luž., Lomnici n. Luž.) a městečkách (Mezimostí, Doln. Bukovsku). Na vsi zpravidla jediným řemeslníkem býval obecní kovář, někde byl vedle něho ještě švec, krejčí, nebo tkadlec. Dosti záhy počali se řemeslníci ve městech a městysech organisovati v cechy neb pořádky a vymohli si na vrchnosti udělení cechovních privilegií či artykulů, jež upravovaly výrobu a odbyt řemeslných výrobků. Bylo-li v obci dostatek mistrů jednoho a téhož řemesla, utvořili si svůj samostatný cech, jinak spojováno více příbuzných řemesel téhož místa ve společný tak zvaný rajcech (též rajchcech nebo frajcech, z německého Reihzunft) anebo měli mistři stejného řemesla rozptýlení po celém panství jediný cech se sídlem v některém význačnějším městě dotyčného panství.

Tak na př. zedníci, kameníci a tesaři ze všech míst schwarzenberských panství Třeboně a Hluboké měli od roku 1665 společný cech na Hluboké.

V Třeboni bylo od roku 1706 sídlo cechu kominického, k němuž patřili všichni kominičtí mistři z Třeboně, Hluboké, Týna n. Vlt., Chýnova, Jindř. Hradce, Bystřice, Nových Hradů, Č. Budějovic, Č. Krumlova, Prachatic, Písku a Sušice.

Ve Veselí n. Luž. vedle jiných samostatných cechů byl od r. 1599 společný rajcech řemesel kovářského, kolářského, bednářského, truhlářského, zámečnického a puškařského.

V Mezimostí vyzdvihl kníže Adam František ze Schwarzenberka r. 1706 společný cech spojeným řemeslům řezníků, kovářů, kolářů, bednářů, hrnčičů, ševců, krejčích, tkalců, kožešníků a punčochářů.

Městské cechy zpravidla protlačily do svých privilegií ustanovení o právu mílovém, aby totiž zšířili a zdělili jedné míle okolo skrze štolýře¹⁾ a nepořádné mistry v řemesle žádná překážka se jim (řemeslníkům v cechu sdruženým) nečinila, nýbrž ten, kdož jsa řádně řemeslu vyučen by chtěl řemeslo

¹⁾ Štolýř znamená v dnešním smyslu asi tolik jako „neorganisovaný“. (Jungmann Sl. 4, 518: „Na štolýře, kteří v Čechách štolovali, t. j. obrazy ku prodeji malovali, nejsouce oudové bratrství Pražského, ouřadové sáhali.“ Čas. mus. v. 170.)

v okolních vesnicích těžiti, že je povinnen se mezi ně do poctivého cechu vstípati. Na základě tohoto artykule pak co chvíli posílali cechmistrři na vrchnostenskou kancelář do Třeboně tuhé žaloby, že v té neb oné vesnici nějaký fušer dělá jejich řemeslo a tím jim ten hubený kousek chleba od huby utrhuje, nebo zas že některý vesničan jim k nemalé újmě a proti privilejiím si dal udělati šaty či obuv od cizopanského řemeslníka. Co se na př. za celé 18. století nanařikali mistrři poctivého řemesla ševcovského ve Veselí n. Luž. na to, že jejich předkové při obnovování privilejií r. 1706 pozapomenuli vložit do nich artykul o právu mílovém, následkem čehož jako na posměch a na „mzdory“ se jim ve vsích sotva hodinu od města vzdálených v Kundraticích a ve Svinech ustavičně usazovali všelijací flekýři¹⁾ a jsouce ubezpečeni, že cech veselský nemá žádné moci k nim posáhnouti, činili městským ševcům v řemesle všelijakou záhubu!

Cech kovářů, kolářů a bednářů v Lomnici n. Luž. r. 1664 vyžádal si na třeboňské vrchnosti nařízení, aby všichni vesní mistrři z Neplachova, Mazelova, Drahotěšic, Ševětína, Dinína a Svinů se dali přivtělit k jejich cechu do Lomnice. K lomnickému cechu krejčích patřili (r. 1756) také krejčí usedlí v Mazelově, Smržově a Záblatí.

V městečku Dolním Bukovsku a blízkých okolních vesnicích nebylo do konce 17. století žádných cechů. R. 1682 sice cechmistrři zednického a tesařského pořádku z Hluboké n. Vlt. domáhali se u bukovského magistrátu, aby všichni zedníci a tesaři v Doln. Bukovsku přistoupili do cechu hlubockého, ale purkmistr s konšely z Bukovska odpověděli, že se u nich z takových hřemeslníků pouze dva vynacházejí, jeden zedník, kterejž svůj krunt má a hrubě věku svého sešlej jsouc, hřemeslo svý víceji provozovati nemůže, a druhej tesař jménem Matouš Fikač, kterejž též svou živnost velkou majíc, toliko svý hřemeslo pro všechny časy jak na statku žimutickém tak bezském provozuje, při tom kdyby nebylo pro blízkost cesty, že přece někdy domů k hospodářství přihlížeti může, musel by takové hřemeslo opustiti. Dáleji pak, poněvadž by oba jmenovaní hřemeslníci měli býti přinuceni k takovému pořádku přistoupiti, nanejác odkud nakládati, museli by takový hřemeslo ihned dokonce zanechat a svý živnosti hleděti.

V poslední čtvrtině 17. století několikrát se bukovský magistrát ucházel při hejtmanu panství třeboňského, aby u nich v městečku řemeslníkům aspoň jeden společný pořádek s obyčejnými svobodami nápodobně jiným městečkám vyzdvižen býti mohl, leč teprvé r. 1706 došla žádost tato splnění. Tehdy totiž vyšlo od knížete Adama Františka nařízení na všecka česká panství, aby všichni cechové, pokudž by při svých dřívějších privilejiích zachováni býti chtěli, aby je neprodleně předložili k novému vrchnostenskému potvrzení. Konšelé bukovští dověděvše se o tom, poslali jménem a na místě všech domácích řemeslníků obšírnou suplikaci do Třeboně žádostivě předkládající, kterak již před drahným časem u Jeho Vysoce Osvícené Knížecí Milosti toho pohledávali, aby jejich všem řemeslníkům s připojením některých vesnic – však beze škody městům a městečkám od starodávna previlijemi obdařeným – společný cech milostivě vysazen byl, že by aspoň mládež cnostem se vyučila, chrám Páně by ozdobami a světlem opatřen byl, při pohřbu těl mrtvých průvod mnohem ozdobnější se vykonával a zejména, pokudž by cech při svém ročním sejítí shromážděn byl, že by důchod kníž. Mti pivný lepší průchod měl. O čež – písí konšelé dále – tak dalece jsme se vynasazili a radou nebožtíka dobré paměti v Pánu odpočívajícího Jeho Milosti pana hejtmana Síbrta ze zámku Hluboké do Třeboně vejpisy čtyř řemeslných artykulův, díl v jazyku českém a německém jsme přednesli, které nepochybně při zámku třeboňském se vynajdou. I jako prve vždy znovu v té případnosti poníženě k Vaší Milosti se ohlašující za milostivou pomoc prosíme.

Ke své žádosti přiložili Bukovští specifikaci řemeslníkův, kteří by v nově žádajícím cechu k městys Dolnímu Bukovsku patřící býti mohli: Z Doln. Bukovska 10 kalců, 4 krejčí, 3 ševci, 2 řezníci, 2 kováři a 1 bednář; ze vsi Pelejec po jednom kováři, kalci, krejčím a ševci; z Neplachova řezník, kovář, kadlec, švec; z Mazalova kovář, krejčí, 2 kalci a švec; z Vitína kovář a kadlec; z Ševětína řezník, kovář, kolář a bednář; z Kostelce kovář a 2 kalci; z Radonic kadlec, krejčí, švec; z Drahotěšic kovář, hrnčír, švec; ze Bzí řezník, kovář, 2 koláři, krejčí a švec; z Popovic kovář; z Tuchonic hrnčír; z Velkých Pořížan kovář, kadlec a 2 ševci; z Žimutic kovář, kadlec, krejčí, švec; z Dolních Knížeklad 2 kalci; z Bečic kovář; z Hartmanic kovář, 2 kalci a švec; z Hvozdné kolář a kadlec. Summou tedy se vynašlo 74 mistrů, kteří by k budoucímu cechu „příjemní“ byli.

Když byl kníže zásadně schválil zřízení nového bratrstva neb tak nazvaného reichcechu společných v městys Bukovsku a jmenovaných vesnicích se vynacházejících řemeslníků, předložili mistrři své projektované, však

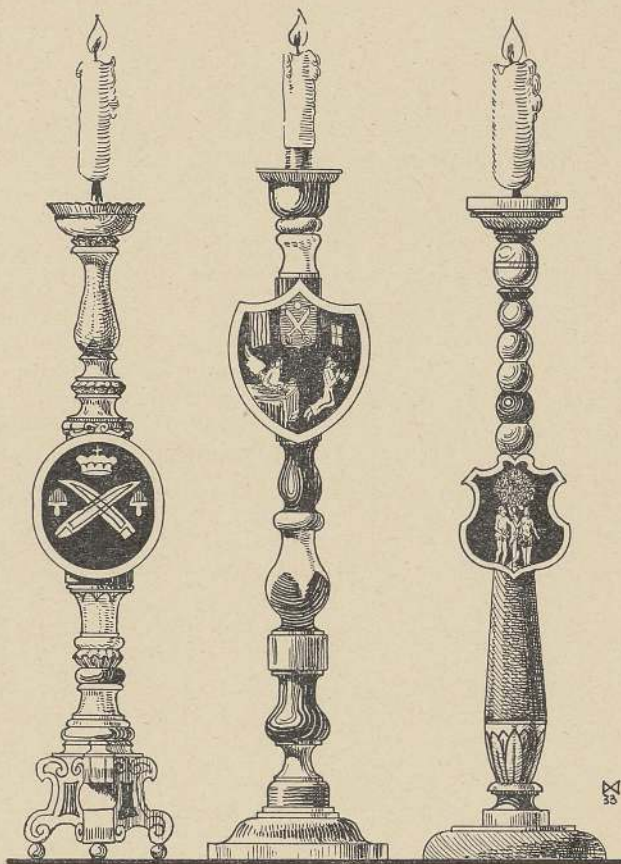
¹⁾ Flekýř – přístipkář.

nepředpisující artykuly k potvrzení a když potvrzení došlo, svolal magistrát na den sv. Matouše léta 1706 všechny zmíněné řemeslníky k přeslyšení nově udělených cechovních svobod a zvolení cechmistrů. Z obsáhlého cechovního privilegia stůj zde aspoň výňatek.

NEJPRVĚ. Poněvadž Pán Bůh všemohoucí od nás míti chce, abychom předně království Božího a spravedlnosti jeho vyhledávali, pročez mají přede všema věcmi mistři tohoto bratrstva neb rejchcechu v městys Bukovsku Pána Boha všemohoucího vždy před očima míti, jeho se báti, jej nade všecko milovati, též nejsvětější a od počátečního hříchu nepoškvrněnou rodičku boží Pannu Marii se všemi svatými s náležitou uctivostí předcházeti, před jejímžto velkým oltářem v chrámu Páně Bukovským mají dva svícny neb postavníky míti a na takových na vejiroční slavnosti, též blahoslavené Panny Marie, svatých apoštolův a jiné zasvěcené svátky při službách božích voskové svíce rozžahati a pálití, do chrámu Páně s čeledí svou pilně choditi, mši svatou a kázání pobožně a bedlivě slyšeti, katolicej dobrej řád s uctivostí pozorovati a zachovávatí, pobožnej a příkladnej život vésti a tudy bližnímu svému skrze chvalitebné pozorování a zachovávatí toho všeho, co svatá katolická církev ustanovuje a nařizuje, na sobě dobřj příklad dávatí, té samé spasitelné víry katolické se přidržeti, žádného pak, kterej by té víry nebyl, mezi sebou netrpěti, ano i obzvláště toho šetřiti mají, aby mezi nimi láska a svornost bratrská vždy přebývala a stále zachována byla. Kdyby pak který z nich na místě služeb božích v zahálečném toulání aneb dokonce v lehkovážném buď v kostky neb karty hraní postižen, jako i v hospodě neb jinde buďto při pivě, víně neb páleným natrefen byl, jedenkaždej takovej má neprominutedně o dvě libry vosku do cechovní pokladnice pokutován býti.

DRUHĚ. A jakož na slavnost nejsvětějšího Těla božího dle starobylého, od svatě všeobecní katolické církve ustanoveného a chvalitebně zachovávatího obyčeje roční processí držána bývá, tak má cech neb pořádek celého toho bratrstva, jak mistři, tak i tovaryši s učedníky k takovej processí ranním jitem, nercili na jmenovaný den, ale taky v oktávu s jejich cechovní korouhví, též i jinejma obyčejnejma ozdobami se neprodleně dostaviti a tu přítomného pravého Boha u velebné svátosti oltářní s rozžatejma svícemi pobožně a pořádně doprovázeti, ten den pak po Božím těle v chrámu Páně Bukovském při velkým oltáří mši svatou za zvelebení a zachování tohoto bratrstva s ofěrou, jako i ten pondělí po sv. Matouši dvě mše svatě, jednu za živě a druhou pak neb requiem za mrtvé všechny spolubratry a sestry z tohoto bratrstva na cechovní náklad sloužití dáti a při nich cechovní svíce pálití, jako i při jednej z nich též k ofěře jíti mají. Kterej by pak z mistrův neb tovaryšův k těmto nyní jmenovaným vejiročním slavnostem a pobožnostem, nemaje žádné dostatečné příčiny a vejmlyvy, svévolně se nepostavil aneb pozdě najíti se dal, má mistr každý o jednu libru vosku, tovaryš pak o 12 krejcarů do cechovní pokladnice skutečně pokutován býti.

TŘETÍ. Slušná pak a chvalitebná jest věc, aby všelijaká cechovní jednání jistými pravidly řízené byly, pročez mají společní mistři tohoto bratrstva tu neděli po sv. Matouši, jenž jejich vejiroční den jest, tři osoby z sebe k přísežnému neb cechmistrovskému ouřadu schopné vyvoliti a takové k další vrchnostlivej ratifikací představití, kteražto když takové za schopné uzná, je k vykonání obyčejné cechmistrovské přísahy připustí a tudy v té povinnosti nejenom potvrdí, nýbrž celému jich cechu a pořádku jednoho deputirovaného neb inspektora

představí, bez jehožto vědomo- a přítomnosti pod pokutou v generálních patentích vyměřenou nikda cech neshromáždějí a nezarazejí. Přísežných pak cechmistrův povinnost bude, všech téhož bratrstva důležitostí dle potřeby a slušnosti se ujímati a co by jich řemeslům na překážku bylo, to k časnému porovnání přivedsti, aby jich řemesly beze všeho fortele jednomu každému, chudému jak bohatému, slušnost a náležitost dle největší možnosti se učinila, bedlivý pozor míti. Jsouce pak v cechu shromáždění, o dobré cechovní společně se poradějí a co by za potřebného bylo, zaopatřejí; starší pak mladším řády a práva, jak se mají v řemesle chovati, můžou připomínati, tento list jako i generální patenty, které jim ve všem všudy za pravidlo býti mají, přečísti dáti. Kdož by v řemesle nějakou darebnou a nepotřebnou roztržitost učinil aneb čehokoliv jiného trestandlivého se dočnil, ten dle povahy a bedlivého vyšetření té věci potrestán býti má, aby ale pokuta přes dvě kopy míšenské se nevztahovala, neb v těžších proviněních, které by většího trestání buď peněžitého neb tělesného zasluhovaly, věc na svou vrchnost vzněsti mají. Summou nevinné chrániti a zastávati, zlé tupiti a dobré zvelebovati, ano jednomu každému bez ušetření osob za spravedlivé učiniti a jeden druhého, vzláště mladší staršího v náležité uctivosti míti mají, na žádnéj pak způsob do svého cechu neb bratrstva s nějakou zbraní a to sice ani s nožem choditi nebudou; kterému by pak příslušelo a patřilo ve zbraní choditi, takovej přijda do cechu, od sebe ji odloží, po skončení pak cechu jdouce domů sebou ji zase vzíti může.

ČTVRTÉ. A poněvadž rozličné cechovní vydání častějc se přitrefují, k zapravení tehdy takovejch jeden každý mistr žádného nevyjímajíc každěj kvartál po jednom groši Pražském, a tak ročně 4 groše Pražské neb 12 krejcarů do bratrské pokladnice odvésti bude povinen; který by pak, jsa náležitě do cechu obeslán v určitý čas se nepostavil a neopovědějce se při starších svévolně doma zůstal, takový jedenkaždý 1 libru vosku do pokladnice v pokutě propadá.

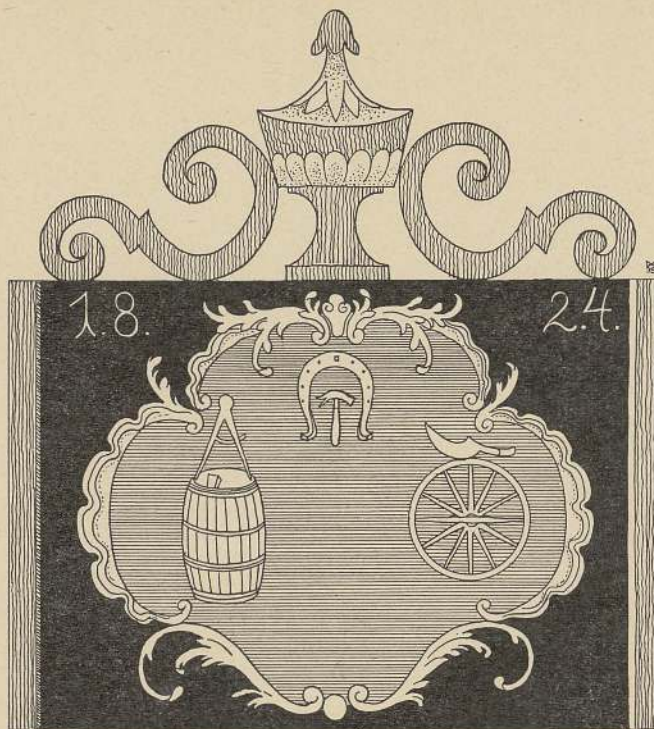
PÁTÉ. Který by z tovaryšův v tomto pořádku neb bratrstvu mistrem býti chtěl, ten složíce 35 kr. obyčejný obsílky má před staršíma cechmistry a jinýmaistry jak svůj zachovající, tak na vyučení, kde jest se řemeslu řádně a právně vyučil, mající list, též zdali vyměřený dvouletní vandř vystál, proukázati; na to má v řemeslu zkušen býti dle obyčeje a způsobu jednoho každého řemesla, však nemá od starších jemu takovej mistrovskéj kus uložiti býti, kteréj zvyhotoveněj on by potom zpeněžití nemohl, tudy pak hned při začátku svého obchodu znamenitou škodu trpěti by musel. A když tak své řemeslo náležitě proukáže, složíce do pokladnice 3 kopy a 3 libry vosku, též za obyčejnou svačinu mistrům 9 nebo 10 zlatých, bude moci řemeslo provozovati a mistrem býti. Mistrovský však synové tohoto bratrstva toliko všeho polovici odvedou, mistrovský však kus tak jako cizí proukázati jako i jednorocní vandř vykonati povinni budou. Kdyby pak který pro nemožnost zdraví, jsa na těle neduživým, vandř vykonati nedostatečný byl, takový do bratrské pokladnice za vandř 2 kopy míšenské zaplatí. Tejkajíce se odjinud přicházejících mistrův, jenž v Bukovsku svou živnost řemeslnickou provozovati by chtěli, ti nápodobným způsobem jako mistrovský synové všeho toliko polovic zapraví, mistrovský však kus – leda by vrchnost to nařídila – dělati nebudou.

ŠESTÉ. Učedlníci mají v plném pořádku přijímání býti a jedenkaždý má svůj hodnověrný zachovací, jsa pak poddaný vrchnostlivý, dovolující list přednésti a mistru svému rukojmě, že zomyslně a všetečně z řemesla nezběhne pod 6 kopami pokuty do pokladnice, představiti, na to mimo obyčejné obsílky 35 krejcarů příjemnýho do pokladnice 1 kopu a 1 libru vosku složití. Což když vykoná, k tomu mistru toho řemesla, ku kterému chut má, na tři léta se projedná; ten mistr ale nemá s učedlníkem příliš ostře nakládati a jemu skrze nesnesitelné tejrání a bití k zběhnutí příčinu podávati, an když by to na něj se dokázalo, rukojmové jemu ani cechu ničímž nebudou povinni, nýbrž on sám nahoře vyměřenou pokutu do pokladnice složití povinnen bude, neb právy městskými snesitelné toliko trestání učitelům se dovolují. Když by pak učedlník ten vyměřený tříletý čas vystál, tehdy odvedouce zase tolik do pokladnice a obsílku, co jest dal příjemnýho, a na místě svačiny mistrům dle své možnosti 4, 5, 6, 7 a nanejvětš 8 zlatých, mistr jemu v plném bratrstvu za vyučení dá a jeho do knihy zapíše, ten pak na vyučení pod cechovní pečeti zvyhotovený list do pokladnice má se složití a z něho vyučenci hodnověrný vejpis spolu s obyčejnou attestací se udělí; a s tím cizí na dvou-, mistrovský pak syn na jednorocní vandř dle příležitosti a času se odebere.

SEDMÉ. Nemá jeden mistr druhému tovaryšův a čeládky odluzovati aniž do řemesla se míchatí a v něm něja-

kou překážku činiti, nýbrž má jeden každý své řemeslo, kterému jest se vyučil, vyhlížeti a těžiti, a to sice tak, aby skrze jejich vorkafy,¹⁾ když by na jarmarky a veřejné trhy přinešené neb přivezené byli, lid obecní v koupi šizen nebyl, nýbrž oni raději skrze slušnost a dobrotu jich chvály, celé pak bratrstvo zvelebení nabýti mohlo. Kterej by pak mimo vsí nadálosti jináče činil, ten dle uznalosti a vyšetření té věci od starších cechmistrů a bratrstva pokutován býti má.

OSMĚ. Poněvadž řezníci nadjmenovaného městys Bukovska jakožto již nyní pořádní obyvatelé s všelikým masem zaopatřiti jsou způsobni a povinni, pročez se více nedovoluje na sklad nějakéj dobytek skupovati a z takového maso oni obyvatelé bukovský mezi sebe rozdělovati na záhubu řezníkům žádného více práva nemají. Aby ale obecní a chudej lid v tom žádného skrácení neměl, má ouřad k tomu přísežné dvě osoby ustanoviti, který by řezníkům dohlížely, aby masa náležitá hovězí i telecí, skopový též vepřový dle svých časův k dostání byly a oni takový v slušný ceně jim vysazenej vysekávali. Kterej by ale obyvatel k vlastní svej domácí spotřebě, buď k svadbě, k posvícení chrámovnímu neb k svátkům něco zabíti chtěl, tomu to nemůže býti zabráněno, když jenom obyčejnej masitej krejcar zaplatí.

DEVÁTĚ. Poněvadž toho potřeba býti se uznává, aby jak mezi mistry, tak i tovaryši a čeládkou jejich dobrý řád držán byl, pročez mají starší cechmistrů jim tovaryšům jistý artykule, podle nichž by oni pokračovati a se chovati měli, tak a na ten způsob, jak se v jiných královských městech zachovává, pod pečeti cechovní, s vrchnostlivou však ratifikací vydati a dva starší tovaryše jim představití, který by druhé řídití a v dobrém pokojně spravovati, všechny neřády a nepořádnosti přetrhovati, vejstupky trestati, však aby pokuta 35 kr. nepřevyšovala, neb těžší věci na celej cech mají vzněsti, a ve všem se tak chovati, jak na poctivé řemeslníky a tovaryše sluší a náleží.

DESÁTĚ. Žádný z starších a jiných mistrův nemá tovaryšovi před svátky velikonočními, svatodušními a vánočními na čtrnácte dní odpuštění dáti, což nápodobným způsobem od tovaryšův zachovávalo býti má, s tím dalším nařízením, když který tovaryš ve všední den zahálel, aby den za den vězením trestán byl a od mistra v tom týhodni toliko poloviční plat vzal.

JEDENÁCTĚ. Když se který tovaryš z těch řemesel, které se v Bukovsku nyní vynacházejí aneb budoucně tam se vynacházeti mohly, vandrem zahodil a k dílu u žádného mistra přijítí nemohl, povinni budou jiní tam se vynacházející tovaryši, a když jich tam nebylo, tehdy mistři téhož tovaryše přes noc v hospodě neb doma při skrovnosti vychovati a jemu na cestu 3 krejcar dáti.

DVANÁCTĚ. Bylo-li na kterého tovaryše seznáno, že mistry k sváru vedl aneb nějakého nedorozumění a nesjednocení příčina byl, každý takový tu všeho díla mezi nimi zbaven a jemu vandr vykázán býti má; což i o těch se srozumívá, který by proti svejch mistrův ženám neb jejich dcerám a děvečkám a sice i jiným ženského pohlaví osobám oplzlejšma slovy a řečí slyšeti se dali, neb žádná prašivá ovce v ovčinci trpěna, nýbrž z něho vymrštěna býti má.

¹⁾ Vorkaf – prodejně zboží, výrobky – z německého Verkauf.

ČTRNÁCTÉ.¹⁾ Kterej mistr staršímu tovaryšovi dříve oznámí, aby jemu tovaryše, kterej by přivandroval, aneb z domácích pořádně od svého mistra odpuštění vzal, do díla přivedl, ten toho taky přede všemi jinejma užítí má. Kterej by ale tovaryš dvoum mistrům v dílo se zakázal, má od starších vyzdvižen a arremstem trestán býti, z takového pak trestání jsa propuštěn, ihned se má provandrovati.

PATNÁCTÉ. Kdyby tovaryš s svým mistrem v týhodnu v nějaké nedorozumění přišel, proto nemá jemu mistr ani on mistrovi před nedělí vejpověď učiniti, kdyby pak předce jeden neb druhý z toho vykročil, tehdy mistr tovaryšovi předce celotýhodní plat dáti, naproti tomu ale tovaryš celotýhodního platu prázdnen býti má.

ŠESTNÁCTÉ. Když by který z mistrův neb jeho žena i také tovaryš umřel, mají dle katolického způsobu to mrtvé tělo společně mistři s ženama a tovaryši ku pohřbu doprovoditi a pokudž by mše svatá držána byla, na ofěru jíti pod pokoutou jedné libry vosku do cechu; který by ale jíti nemohl, má se v tom u cechmistrův předložejí příčiny vymluviti. Kdyby ale totižto dítě umřelo, dosti jest, když jeden z domu se dostaví.

SEDUMNÁCTÉ. Tuto se jim ještě k tomu obzvláštní milost činí, že všickni ti řemeslníci, jakého by koliv řemesla byli a v následujících vesnicích na panství Třeboňském se zdržovali a svým řemeslem obchod svůj vedli, totiž v Pelejičích, Neplachově, Sedlíkovicích, Vitíně, Ševětíně, Drahotěšicích, Kostelci, Radonicích, Bzí, Popovicích, Hvozdněj, Tuchonicích, Velkejch Pořížanech a Žimuticích, do tohoto bratrstva a pořádku vstoupiti, též Knížeklada a Hartmanice, s ním se řídití a spravovati jsou povinni. Kde by pak koliv v nadjmenovaných vesnicích nějakého sjevím řemeslům škodlivého záškodníka a záhubce postihli, takového s dopomožením vrchnostlivého práva k náležitému vytrestání se vším jeho vorkafem a verkzeugem neb nádobím oni bukovští starší cechmistrři a společní mistři vzíti plnou moc a právo míti mají.

OSUMNÁCTÉ. A jakož na den Narození nejsvětější a od počátného hříchu nepoškrvněné rodičky boží Panny Marie hlavní pouť při kostele bukovským pod tím titulem založeným každoročně se drží a na takovou z okolních míst rozliční řemeslníci s vorkafy sjevima se nacházejí, aby tehdy tu na pouť přicházející obecní lid nehodným zbožím oklamán nebyl, mají starší a někteří mistři takové v bedlivé shlédnutí vzíti a jestli náležité a dostatečné dílo jest, co by pak koliv nehodného a sfalšovaného vynašli, toho nejenom prodávati nedovoliti, nýbrž pryč vzíti a k dobrému cechovnímu obrátiti mají.

DEVATENÁCTÉ. Mají starší ostatním spolu mistrům každoročně, co přijmuli a vydají, u přítomnosti deputirovaného předněsti a náležitý počet učiniti, takovej in duplo přepsati a jeden z nich spolu s náležitým všech cechovních věcí inventářem témuž deputirovanému k odevzdání téhož k vrchnostlivému přehlídnutí dodati, druhé pak do pokladnice, od které týž deputirovaný vždy jeden klíček míti bude, složiti, co by pak ze sešlých se pokut přes důležitou cechovního vydání potřebu peněz přebejvalo, takové k zvelebení cechovnímu, jako jest oltář, korouhev, pohřební přípravy, nástroje k hašení ohně a těm podobné věci, dálejí pak dle smyslu generálních patentův a vrchnostlivé dispozic obracované býti mají.

DVACÁTÉ. Mají společně toho šetřiti, aby nám a své pravé vrchnosti v regalíích, právech a spravedlnostech žádné překážky nečinili, nýbrž tak se chovali, jak na věrné a poslušné poddané a poctivé řemeslníky náleží a jejich povinnost sama sebou přináší.

POSLEDNĚ. Možná věc nejní všechny neřády a nepořádnosti, které by se přihoditi mohly, vejslovně praecaviovati²⁾ a předjítí; pročež cechmistrři kdykoliv by se co neslušného a nenáležitého proti Pánu Bohu a dobrým mravům i tomuto listu čelícího přitrefilo, takový všechny neřády dle mož-

¹⁾ Že po artykulu dvanáctém následuje hned čtrnáctý, nemá své příčiny snad v pověřivém strachu před nešťastnou třináctkou, nýbrž bylo patrně zaviněno nedopatřením písaře čerpajícího z nějaké starší předlohy.

²⁾ Praecaviovati – zabrániti, předejítí.

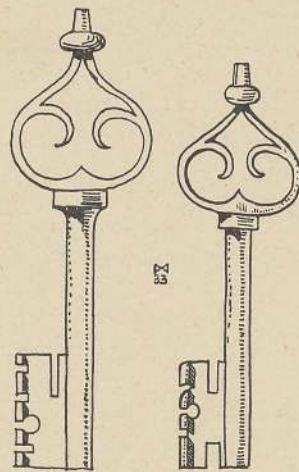
M 33

nosti přetrhovati, při tom pak obzvláště toto na pozoru míti mají, aby sice ovšem necnosti vyplené, vykořeněné a dle nálezu trestané byly, však aby žádný z pouhé domnělosti a z samého toliko podezření na cti a dobré pověsti nijakž urážen nebyl. Kdyby tehdy jeden druhého falešně a bez pravého gruntu obvinil a své žaloby potom dokázati nemohl, ten a takový má ku příkladu všem calumniantům¹⁾ a utrhačům dle vrchnostlivého právního toho povážení náležitě trestán býti.

* * *

Tak jako měli mistři všech bukovských a okolních řemesel svůj frajcech, tak byl pro tovaryše zřízen současně (r. 1706) t. zv. malý pořádek s jistou mírou samosprávy; zejména měli vlastní pokladnici, do níž vedle pokut platili t. zv. stříbrný peníz. Původně si uložili pokladnici u p. primátora, ale poněvadž tam zároveň byla hospoda pro pocestné lidi, tedy místo pro přechovávání peněz nedosti bezpečné, byla pokladnice z nařízení třeboňského hejtmana na jaře r. 1707 přenesena do vedlejšího domu Doležalova. V cechu tovaryšském byl vždy jeden mistr za bajsicra.²⁾

Zvolením dvou přísežných neb starších cechmistrů v září 1706 vešel bukovský frajcech v život. Ale zakrátko na to nastaly v cechu první třenicice mezi mistry z městečka a mistry vesnickými; mluvčí těchto byl panský kovář ze Bzí, jenž zejména žaloval, že cechmistrů (oba z Bukovska) lehkomyslně rozhazují a šantročí peníze od chudých mistrů k cechovním účelům vybrané. Stížnosti vesnických mistrů měly ten účinek, že hejtman třeboňský dav stížnosti vyšetřiti, shledal skutečně v hospodaření obou cechmistrů různé nepořádnosti a v důsledku toho oba sesadil, jmenoval cechmistry nové, jednoho z Bukovska, Vavřinu Křísu, druhého z Ševětína, řezníka Martina Davida, vedle toho pak ustanovil inspektora,

¹⁾ Calumniant – pomlouvač, utrhač.

²⁾ Bajsicr – přísedící.

jenž byl povinnen na všechno bedlivě pozor dáti a všechny nepořádky v zárodku přetřhovati. V neděli Oculi 27. března 1707 byli tito oktrojovaní funkcionáři celému cechu představeni.

Poctivý cech záhy si také pořídil vlastní pečeť, na níž se spatřuje uprostřed štít se 4 kolnými štrychy, kolem štítu odznaky všech osmi sdružených řemesel a kolem dokola nápis:

PECZET CECHOWNI MĚSTIS DOLN. BUKOWSKA.

V třeboňském archivu uloženo je několik fasciкул spisů, v nichž způsobem namnoze zajímavým zračí se pestrý běh všedního života bukovských řemeslníků. Největší část zápisů týká se arci žalob a stížností organizovaných řemeslníků na všelijaké pokoutní štolýře a fušery, kteří zejména na vesnicích své řemeslo náležitě vyhlíželi a dělali, ale pro ušetření peněz do cechu se postaviti zanedbávali. Četné jsou také stížnosti magistrátu i obecného lidu na pekaře a řezníky, že městečko chlebem a masem špatně fedrují, neoupravný chléb pekou a uhřivé maso za pořádné prodávají a pod. Z mnoha spisů vyzívá na čtoucího konkurenční řevnivost mezi samými spoluoudy frajcechu, kteří už tehdy žárlivým okem střežili jeden druhého, zda si nepomáhá nekalou soutěží, hašteřili se o přednost místa na jarmarcích a poutích atd. R. 1724 velmi touží bukovský magistrát na některé mistry kalcovské v městečku i na vesnicích, zejména na Jiřka Žahoura z Mažic, že dělají ouzka plátna, následkem čehož ti, kteří dělají poctivé míry, jsou u lidu v nedovíře, poněvadž širokého plátna se nemůže za stejné peníze dáti tolik jako ouzkého. Ti „kalcí“ vůbec, patrně si zakládají na tom, že tvořili vezdy nejpočetnější složku bukovského frajcechu, zhusta si nemírně foukali. R. 1725 na př. bez vůle i vědomí cechmistrů a ostatních spolumistrů cechovních podali si memoriál k hejtmanu panství třeboňského, v němž žádali, aby jim byl vysazen samostatný cech kalcovský, a na odůvodnění své žádosti uváděli mimo jiné, že frajcech sdružuje přes 100 mistrů (32 kalců, 24 krejčích, 16 kovářů, 11 ševců, 7 kolářů, 5 pekařů a truhlářů, 4 řezníky, 2 bednáře a 2 hrnčiče), skrze což se veliká nepříležitost stává o místo, že se při cechovních sejtitích nemohou všichni posaditi, z čehož mnohdykráté handle povstávají atd. Cechmistrů frajcechu na vyzvání třeboňského hejtmana vyjádřili se k této žádosti kalců v ten rozum, že ovšem pokud vůle milostivé vrchnosti bude, může se všechno státi, ale že nemohou mlčením pominouti, kterak kalcí v cechu vždy své vůle užívati chtějí, artykulů cechovních nezachovávají a na nikoho nic dbáti nechtějí, po vsích peníze za svačiny bez vůle celého cechu k své ruce vybírají, krátce všelijak fortelně sobě provozují, že by dlouho bylo o tom psáti. Ku konci žádají cechmistrů jménem celého cechu, pokud by kalcům bylo dovoleno se separirovati, aby to, co k matce pokladnici patří, totiž korouhev a postavníky, při cechu zůstavili a náklad na zřízení svého samostatného cechu kalcovského sami kalcí nesli. Vrchnost třeboňská po bedlivém povážení všech okolností žádost kalců zamítla, z čehož pak byly v cechu delší dobu různé neshody a hádky, ba i tuhé hospodské „handle“.

Léta 1718 hlásil se o přijetí do cechu kalcovský tovaryš Jan Červenka žádaje býti posazen za mistra. Ale mistrů poctivého pořádku jednomyslně jeho žádost odmítli, předstírajíce, že by takové přijetí čelilo proti jejich previliji, neboť suplikant je z levého boku a nad to i u nepořádného mistra se vyučil. Milý Červenka po dvakrát vzal oustní i písemné outočiště k hejtmanu panství třeboňského a teprv na důtklivé přimluvy páně dali se mistrů obměkčiti a dovolili Červenkově těžiti řemeslo, však pouze na dobu jednoho roku, v tom čase aby si objednal při milostivé vrchnosti náležité legitimaci, (rozuměj abolicí svého nemanželského původu), pak aby se na nějaký čas připověděl do učení k některému z cechovních mistrů a od něho dostal za vyučenou i do pokladnice a mistrům, což spravedlivě náležitého, složil. Pokud by těchto podmínek splniti zanedbal neb nechtěl, po vyjítí jednoho roku nemá dáleji ničeho užiti, nýbrž všeho toho zbaven býti a řemesla netěžiti.

Bývalo v první polovici 18. století obyčejem, že vrchnost panství třeboňského přidělovala každoročně řeznickým cechům na panství ovce ze svých ovčínů, jež museli řezníci převzítí a zaplatiti. Mezi mistry bukovského frajcechu byly z toho r. 1722 značné mrzutosti, poněvadž někteří vesničtí řezníci tyto ovce nechtěli převzítí a jeden na druhého odkládal.

R. 1724 magistrát bukovský jménem všech řemeslníků v městečku usedlých znovu se dožaduje při třeboňském hejtmanu, aby oba cechmistrů byli vybírání z mistrů městských, an se mnohokráté stává, když mají něco při cechu, vždy musí pro staršího mistra do vsi běhati, někdy se doma najde, někdy ne, z čehož veliká nerovnost se stává, poněvadž má u sebe druhý klíček od matky pokladnice, když kdo za mistra přistupuje nebo se přijímá učedník či se dává za vyučenou, nechce-li starší ze vsi přijíti, do pokladnice se nemůže. Proti tomuto požadavku postavili se vesničtí mistrů na odpor a dosáhli toho, že jako prve i nadál byl ustanoven jeden cechmistr z městečka a druhý ze vsi. Za městečko byl tehdy ustanoven cechmistrem řezník Vavřina

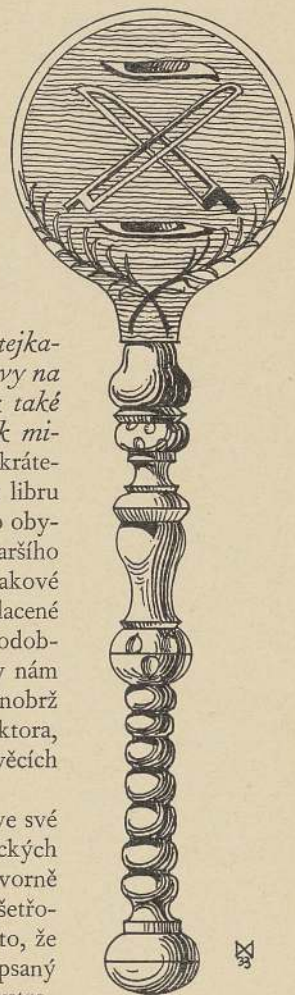
Treger, jemuž však tato funkce připravila nejednu nepříjemnou chvíli. Léta 1727 na př. při výroční schůzce na sv. Matouše, když bylo po vykonaném úředním řízení, pozval cechmistr Treger podle obyčeje všech přítomných 108 mistrů k sobě na svačinu. Jak byl hostitel od pohostěných pochválen, o tom slyšme memoriál všech vespolek vesních, do cechu Bukovského patřících mistrů, podaný krátce po svačině hejtmanu Zelenkovi do Třeboně.

„Dávno naše předsevzetí bylo v nehlubší poníženosti před Vaší Milost urozeného pana hejtmána předstoupiti, následovně pana staršího cechmistra Vavřinu Trekra, kterak nám hospodaří, vypsati, což dálejtajiti nemůžem, kterak on při schůzce do pořádku, jenž bylo dne 21. tohoto měsíce, 47 zl. 30 kr. na outraty jest vypočítal, takže dobrým svědomím řícti musíme, že to, co se nám představilo, s těžkem 33 zl. jest koštovalo; nebo proti jinda, kde nikdy větší outraty nevyšly, tenkrát sotva tři díly piva jsme užili; *tejkajice se ale masa, takové nám místo pečeně duté předloženo bylo, že z něho s. v.¹⁾ červy na talíř, když jsme takové krájeli, padali, skrze což jak druhý pan starší, okolní tak také někteří domácí mistři povstali a remptati začali, že takové věci dělati neměl, což k milostivému povážení tuto připisujeme.* Sice také Vaší Milosti v známosti uvádíme, kolikrátěkoliv nějaký učedlník na řemeslo přijmutý a zase vyučený jest, musí prv 1 kopy peněz a 1 libru vosku, následovně při vyučení zase tolik do pořádku složit, které peníze sice dle starého obyčeje, když jeden z mistrův v Pánu zesnul, na pohřeb obrácené bývaly, za tohoto pana staršího cechmistra Vavřiny Tregra ale kam se obracují, žádnému povědomo nejní, nebo outraty takové při pohřbě zběhlé z těch peněz, které my do matky pokladnice při společnosti sbíráme, vyplacené bývají, tak že tudy nejenom interesse naše, anobř také kvartál v nic přichází. Z těch a podobných příčin k Vaší Milosti panu hejtmanu v nehlubší poníženosti prosíce přicházíme, by nám milostivě odpustiti a nejenom jinšího pana staršího Tomáše Vaněčka místo něho Tregra, anobř také, aby naše věci v nic uvedené nebyly, dokavadž ještě něco mezi rukama jest, pana inspektora, kterej by nejenom darebné křiky a sháňky k Vaší Milosti tišil, ale také nám v našich věcích na ruku šel a rozmnožoval, milostivě naříditi ráčili . . .“

Třeboňský hejtman pověřil vyšetřením této stížnosti lomnického pivního písaře, jenž ve své relaci 4. října 1727 oznamuje, že svolal celý cech do Bukovska, a tu z přítomných 50 vesnických mistrů žádný nedovedl proti naučtování těch 47½ zl. za svačinu nic namítati, jen svorně s některými městskými mistry žalovali, že *ta dušená pečeně nesnesitelně zapáchala.* Vyšetřováním se ukázalo, že hlavním důvodem k žalobě vesských mistrů proti Tregrovi bylo to, že cechmistři s městskými mistry, když od některého mistra nebo učedlníka vybrali předepsaný poplatek za přijetí do cechu, povolení k učení nebo dání za vyučenou, zpravidla si za to vystrojili svačinu jen pro sebe, vesnické mistry vůbec nepozvavše. Stěžovatelé také dokazovali, že bukovští městští synkové platili za přijetí do cechu 7–8 zl., kdežto každý i nejhudší vesnický uchazeč musel za to zaplatiti nejméně 9 a někdy i 12 zl. Na základě těchto a jiných nepřístojností nařídil vrchnostenský úřad třeboňský, že nesmí být do roka více cechovních svačin než dvě, na den sv. Matouše a na Boží tělo. K doзору nad hospodařením s cechovními penězi byl ustanoven stálý inspektor v osobě bezského obročního písaře, jemuž byl cech povinnen dávat do roka „pocty na pár rukavic“ 3 zl. a mimo to potřebný obrok pro koně, kdykoli přijel v cechovních záležitostech do Bukovska. Tato kontrola vrchnostenského úředníka hnětla asi poctivé mistry nejvíce, neboť několikrát pod různými záminkami snažili se milostivého pana inspektora se zbaviti, leč nikdy nepořídili. Roku 1737, když bukovský magistrát znovu přišel s podobnou suplikou, aby, když už s té funkce inspektora zcela sejíti nemůže, byl cechu dán za inspektora aspoň pan primas nebo někdo ze sousedů bukovských, an by se tudy ta každoroční pocta na rukavice ušetřila, hejtman třeboňský maje podobného darebného zaneprazdňování právě dost, velmi ostře tuto žádost odmítl, vytýkáje právě městským mistrům, že svými společnými pletichami a nedbanlivostí zavdali k dosazení vrchnostenského inspektora příčinu, že cechovní peníze se lehkomyšlně rozpůjčují městským mistrům a sousedům, aniž by se kdo staral o oplátku, tím méně o placení úroků a pod.

Nevraživost vesnických mistrů proti mistrům z městečka trvala skoro ustavičně a v polovici 18. století

¹⁾ s. v. = *salva venia* = s odpuštěním. — Hořejší vyobrazení představuje cechovní feruli soukenickou či postríhačskou, o níž bližší viz v soupise vyobrazení, str. 54.

vedla k roztržení bukovského frajcechu. O Božím těle r. 1749, když se mistři z vesnic statku bezského podnapilí vraceli pohromadě z výroční schůzky z Bukovska, velmi prý bukovské mistry i celé městys tupili, spílající jim dráčů a kabátníků v odvetu za to, že prý Bukováci¹⁾ hleděli na vesnické mistry s patra jako na pouhé přílepy, kteří nemají v cechu co rozhodovat. Nespokojenost řemeslníků ve vsích kolem Bzí dala podnět k tomu, že se společně uradili a ústně i písemně podali do Třeboně žádost, aby se mohli od bukovského cechu odtrhnouti a zříditi si vlastní frajcech. Bezský obroční písař, jenž ve své funkci cechovního inspektora nejednou se byl s bukovskými mrhači cechovních peněz ostře střetl, šel bezským separatistům u třeboňského hejtmana vydatně na ruku a dosáhl toho, že kníže bez vědomí bukovského cechu oddělení vesnických mistrů ze statku Bezského povolil, a bukovští cechmistři nemálo byli překvapeni, když krátce před Božím tělem léta 1750 dostali od bezského správce cedulku se sdělením, že vesní mistři ze všech vsí statku bezského a mimo to ze vsí Radonic, Drahotěšic, Lišnice a Kostelce s milostivým povolením knížecí vrchnosti zřídili si nedávno svůj vlastní cech, takže víc do Bukovska na processí Božího těla ani do cechu nepřijdou, nýbrž budou držet processí na Hůrce a cechovní sejítí ve Bzí. Uražený Bukováci hleděli se zpronevěřilým odřezancům pomstít aspoň tím, že jim nechtěli vydat sebe menší podíl z matky pokladnice, ale prohráli i v tom směru, zase přičiněním bezského pana písaře, jenž jim patrně nemohl zapomenout tu neomaleně předhazovanou počtu na pár rukavic ročně a ve svém dobrozdání odůvodnil nároky bezského frajcechu tak, že Bukováci chtíc nechtíc museli pravou polovici pokladní hotovosti na Bzí vydati. Ve zmíněném dobrozdání ze dne 16. září 1750 ještě naposled srdečně si odlevil pan inspektor ze Bzí, *děkuje Bohu, že už nebude muset docházeti k cechovním schůzkám do Bukovska, neboť ta cikánská, nevázaná čeládka, která sama se neumí, jak náleží, chovati a rozumně spravovati se nedá, není hodna, aby poctivý muž s nimi obcoval, neboť nikde nemůže člověk spíše utrpět úhonu na své cti, než právě stýkáním se s nimi.*

Od 60tých let 18. století zakořenil se v bukovském cechu obyčej, že úřední řízení při obou výročních schůzích celého cechu protáhlo se po každé na plné dva dny, čímž vznikala matce pokladnici na jídlo a pití značná vydání, jež nad to se rok od roku zvyšovala. Roku 1774 celý příjem cechu činil 85 zl. 44 kr. a z toho plných 49 zl. 23 kr. se hned při cechovním sejítí projedlo a propilo. Hejtman třeboňský dostav později cechovní účet do rukou k vrchnostlivému přehlídnutí, nemálo se pozastavil nad takovým mrháním cechovních peněz, a aby takové přestupnosti napříště byly uvedeny v mírnost, nařídil 13. června 1775, že se smí nadále vydávati z cechovních peněz za jídlo pro inspektora, každého cechmistra a písaře z pokladnice nejvýše po 24 krejce. a dvou mázech piva ročně, pro jednoho každého mistra pak ne více než 12 kr. a 1 máz piva. Naproti tomu hejtman důtklivě vybízí mistry, aby za peníze takto ušetřené hleděli si místo dosavadní staré (z roku 1741) a ošuntělé cechovní korouhve poříditi slušnou novou korouhev. K dosažení lepší politiky²⁾ a hospodářství v cechu ohlašoval hejtman současně svůj úmysl vzíti do své úschovy druhý klíček od matky pokladnice, ale proti tomu ozval se jednomyslný protest všech 75 mistrů tehda v cechu sdružených a odhodlaných hájiti své právo nejen u krajského úřadu, ale bude-li třeba, i u vyšších instancí, takže hejtman uznal za vhodné od tohoto svého úmyslu ustoupiti. Na novou korouhev se cech prozatím nezmohl, r. 1779 dal pouze starou korouhev opravit i opatřiti novým obrazem od veselského malíře.

Jako jinde i v Bukovsku již od počátku 19. století frajcech ztrácel postupně na svém významu, stále zjevněji se stával přežitkem odsouzeným k zániku, jenž na něj přišel r. 1859 v podobě nového živnostenského řádu.

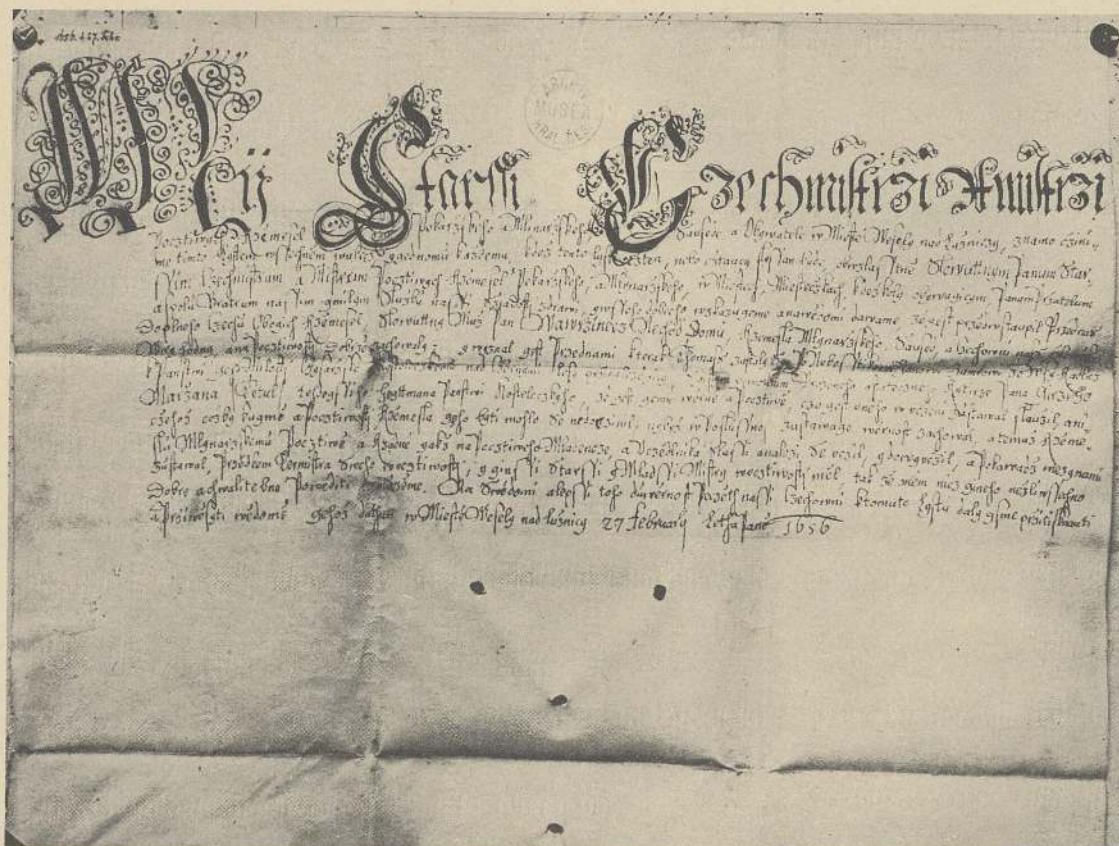
* * *

Ve Schwarzenberském archivu v Třeboni je, jak už řečeno, více fasciкулů o řemeslnických pořádcích na Blatech, z nichž by se dala vypsát tlustá kniha. Zde jen tak namátkou ještě některé drobnosti.

R. 1706, když se jednalo o nové vrchnostenské potvrzení cechovních privilegií a novou organizaci cechu na třeboňském panství, dali konšelé soběšlavští na rozkaz knížecí sepsati všechny řemeslníky, kteří v městě svého cechu neměli, a to byli: 3 mistři barvířští, kteří prej svůj šenkovní, od Jeho Mtí. Cís. privilegiovany pořádek v Krumlově a hlavní cech v Praze mají a tím se řídí; 2 mistři řemesla jirchářského mají hlavní šen-

¹⁾ Znovu zde upozorňuji, že v bukovských aktech z 18. století, jak cechovních, tak i jiných, není nikde ani zmínky o tom, že by Bukovským se bylo říkalo „Kozáci“ a Bukovsko že by bylo slulo „Kozárov“ či „Kozákov“. Patrně se Bukovští za tyto přezdívky styděli a všemožně se jim vyhýbali. (Viz vypravování „Ty bukovský páni s kozlem tancovali . . .“ sv. 9, str. XLI až XLVI. Pozn. K. W.)

²⁾ Politie – správa, řád, pořádek – jak toho slova nezřídka užívá Daniel z Veleslavína.

kovní cech v městě Vídni; 1 provazník a 1 řemenář též šenkovního řemesla¹⁾, ti každý do svého hlavního pořádku Pražského patří; 1 kloboučník patří do cechu v Jindř. Hradci, 2 truhláři do Tábora, mydláři a punčocháři šenkovního řemesla, ti do cechu třeboňského patří, dále 1 postřiháč šenkovního řemesla též od J. M. C. privilegovaný a ten patří do cechu do Něm. Brodu, posléze 1 zámečník, jenž není pod žádným cechem. Samostatné cechy v Soběslavi byly tehdy: řeznický se 13 mistry, krejčovský s 15, soukenický s 19, pekařský, mlynářský a perníkárský se 16, ševcovský s 12, rudokoželuzský s 6²⁾, bednářský, kolářský a kovářský s 12, kalcovský s 16, kožešnický se 4, hrnčířský 8, jirchářský 2, barvířský 3 a lazebnický se 2 mistry.

Soběslavští mlynáři, kteří od r. 1568 byli přivtěleni k cechu třeboňskému, vždy znovu a znovu žádali o povolení, aby se mohli osamostatnit ve vlastním cechu; podařilo se jim to teprv r. 1749.

Léta 1699 odmítl kolářský cech v Soběslavi přijmouti do svého lůna za mistra Václava Davidů, vyučeného tovaryše, z té příčiny, že z velkého opilství právu rychtářskému se zprotiviti a potomně i zoufandlivě oběsiti se chtěl. Třeboňský hejtmán vřele se za odmítnutého kandidáta mistrovství přimlouval jak při magistrátu, tak při cechu soběslavském, aby své řemeslo mezi nimi provozovati a při svém domě zůstávati mohl, ale poctiví mistři k ničemuž se pohnouti dáti nechtěli to sobě opakující, kdyby ho zase při díle zanechali a někde

1) Cechy šenkovní byly ty, které byly povinny vandrovního tovaryše (nebylo-li v místě pro něho díla) pohostit a nějakým dárkem (dar – Geschenk – šenk) vypraviti, t. j. „vyšenkovat“ na další cestu. Z toho vznikly řemeslné vandry, které se staly cechům velikým svízelem.

V opak řemesel „šenkujících“ byla také řemesla, která nedopouštěla vandru, aby technika řemesla se neroznesla. V Lubeku na příklad jantarníci, v Norimberce hodináři, rotnířští mosazníci a j. . . (Z. Winter, Český průmysl a obchod v XVI. věku, str. 21-22.)

2) Rudokoželuzi vydělávali kůže tříslem na rudo, ševci teprv mazáním sádlem je barvili.

se s jinšíma mistry shledali, že by jim vyčítali, že nedovazanýho mistra mezi sebou mají, skrze což by někdy mezi nimi velké nevole povstati mohly.

Asi roku 1705 toužebně píše třeboňskému hejtmanu Dräxlerovi veselští sousedé Mates Holcapf a Tomáš Adam¹⁾, pro Boha prosíce za milostivé podevstání ve svých ouzkostech, neb prý jsouce již dva dny, a to pro nic, arrestem sklíčení, žádné pomoci se dovolati nemohou. A v dalším vyličují příčinu svého uvěznění: Vidouc, že vůkol v městech, městečkách, též podobně i ve vsích koláče a buchtu se prodávají a naši pekaři takové nepečou, mnohokrát v městě ani kus chleba a žemli chudý lid aneb pocestný dostati nemůže, což mnoho svědkův v celém městě se vynajde, kdyby hokyň nebylo, mnoho lidu hladem mřítí by museli, neb i také dost pro ně museli hladem mřít: i osmělili jsme se našim manželkám dovolit buchtu a koláče pécti a za to jsme měli, že v trhové dny aneb pouti oni zapovídat nemohou, a že v Drahově každou sobotu velká schůzka od lidu jest a že svátek svatě panny Kateřiny bude, neb jsouce to na cizopanství, že tam volně prodávati se může, nebo pan hrabě chce to mítí, což ony jdouc tam a nesouc takové buchtu na zádech, dva pekaři čekali skrytě na ně, jdouc jedna drobet napřed, tu ihned opovázlivě na ni na silnici vyskočili, s ní se tu tahali a vundali, což račte z ní lépeji vyrozuměti, kterak jsou s ní zacházeli. I uslyšíce to druhá, do utíkáni domů se dala; nemouce oni jí dostati, hloupého pacholka navedli, aby jednu buchtu od ní koupil, což on tak učinil a s takovou velkou prosbou, že ji hned v domě sní, a také ji polovici sněd, ostatní pekaři dones. Tu hned se radujíc, že budou mítí dobře tenkrátě nač píti, ihned panu purkmistru takovou věc na okázku nesli; on též nepovázil, že jest den nedělní, aby se ouřad měl scházeti pro tak ničemnou věc, jenom předce k sobě je citíroval. I vidouc pak to větším počtem pánův, že ta věc nic podstatná není, aby se o to scházeli, kdyby byli věděli, že skrze tu věc, že by nebyli šli. Však ale z nich jeden na to nejvíce tlačil, totižto pan perníkář, aby nás dobře trestali a pokutovali, což oni chtějí a žádostivi jsouc pokuty, aby měli nač píti, od jednoho 4 kopy míšenské chtějí mítí. I nemajíce my odkud a kde je vzíti, svoliti jsme se nechtěli, nýbrž že vícec to dělat nedáme, ani na to nechtěli nic dáti, jenom pokutu žádají, a také již něco na to pili, a nás do arrestu dali a pustiti nás nechtí, až takovou pokutu jim složíme . . .

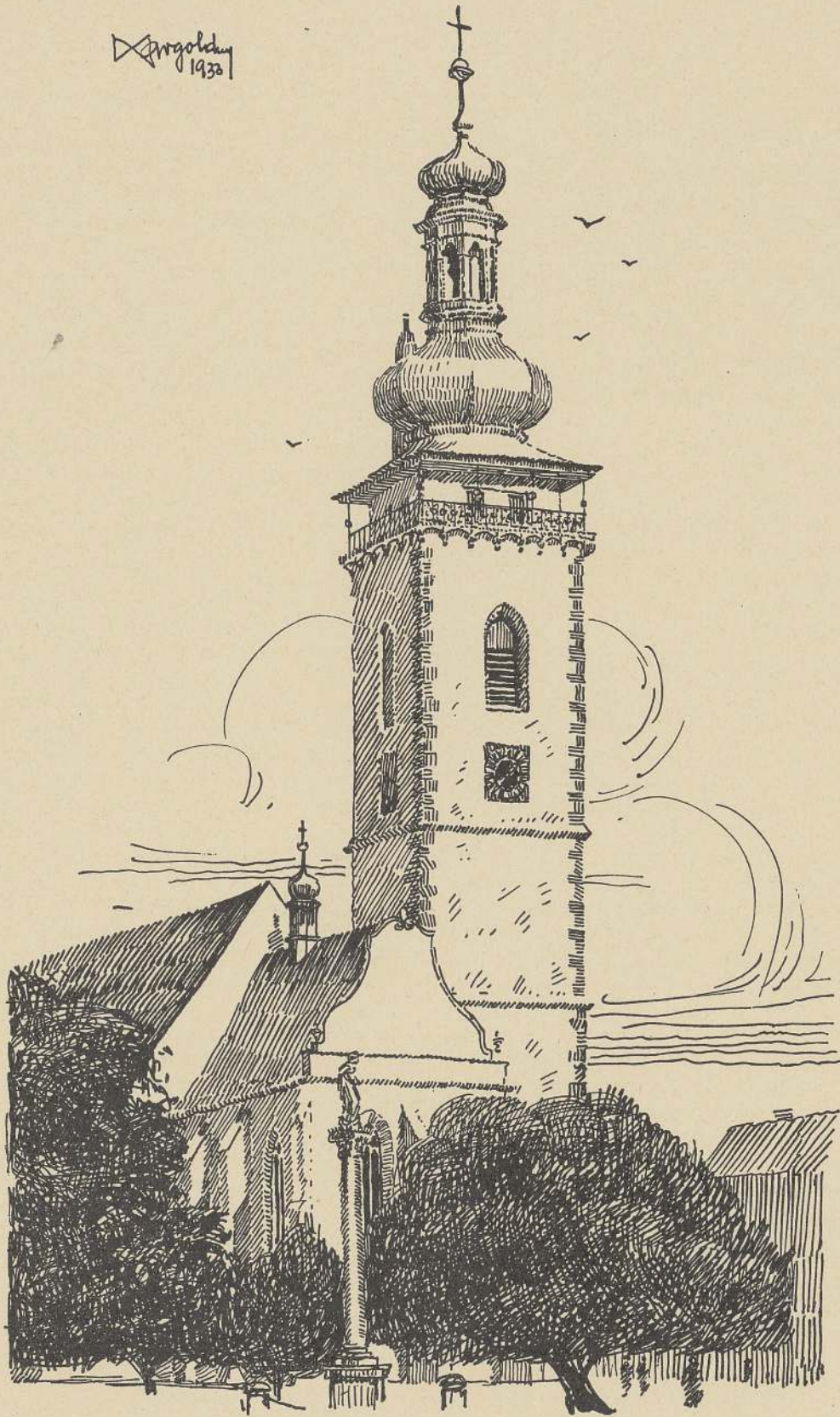
Zdá se však, že ani osobní intervence manželek obou vězňů u hejtmana v Třeboni neměla pro ně příznivého výsledku.

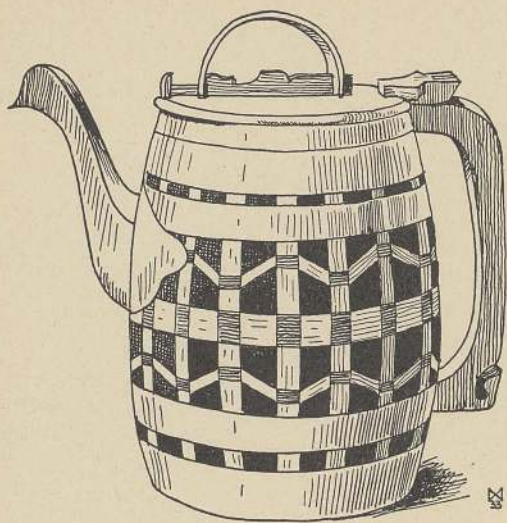
Léta 1702 stěžuje si soběslavský soused Jan Illgner řemesla perníkářského do svého bratra Václava Illgnera souseda a spolumistra téhož řemesla v městě Veselí, že by na překážku a újmu jeho živnosti ve dny trhové perníky do Soběslavě voziti měl, aby mu to zapovědno bylo, poněvadž on Jan také ve dny trhové mimo vejsadních jarmarkův do Veselí s perníkem nejezdívá. Opatrní konšel soběslavští dali žalobníku takové vyřízení: „Dotejkajíce se tu nejen perníkáře, ale i spolu cechovních pekařů našich, kteří tím způsobem v trhový dny do Veselí a Veselští k nám do Soběslavě obzvláště k vánočním slavnostem calty aneb vánoční housky beze vsí záповědi i on perníkář náš tam perníky jak předešle od starodávna, tak i nyní voziti vůli mají, to jsme s pilností považovali a na to přišli, že kdyby se to nyní a ponejprv začítí mělo, tehdy že by pekaři veselští našim pekařům tam tím způsobem vánočních housek voziti nedopouštěli, a tak by pro jednoho perníkáře větší počet pekařův v jich řemeslích ztenčení zakusiti musel. Nebo nepochybně kdyby perníkář náš tak jako jinší přespólní perníkáři opravny perníky pekl, že by od něho z dobrý vůle a nepřinuceně lidi perníky kupovali, protože jedenkaždý k svému pohodlí, co lepšího jest, koupiti vůli má a může.“ Avšak milý soběslavský perníkář nespokojen s takovým nálezem pánů konšelů, obrátil se stízně k vyššímu právu do Třeboně a tamní hejtman měl o věci jiný názor. Zjistiv vyšetřováním, že veselský pan Illgner toliko na mzdu a utiskání svého beztak velmi chudého bratra to činí, nařídil soběslavskému magistrátu, poněvadž suplika Jana Illgnera se na žádného pekaře, ale toliko na jednoho perníkáře vztahuje, že není potřeba se toho ujímati, svého spolusouseda perníkáře však aby páni se podle své povinnosti proti jeho veselskému bratru náležitě zastali a z pouhé brateřské nepřítznejemu v živnosti překážky činiti nedopouštěli.

O dvě léta později zase cechmistrí a spolumistrí cechu pekařského z Veselí žalují třeboňskému hejtmanu na pekaře soběslavské: „Předešlých časů nebývalo v Soběslavi více pekařů než tři nebo čtyři, pročž jsme my chudí řemeslníci mlčky trpěli, že oni přijížděli k nám do Veselí k vánočnímu trhu ve čtvrtek před štědrým večerem a zde svobodně prodávali své chleby neb húsce vánoční. Těchto časů však už jich k nám přijíždívá ze Soběslavě do dvanácti i více, čímž my k velkému ztenčení ano i záhubě přicházíme. Z té příčiny k Vaší Milosti se

¹⁾ Veselský občan, jenž nám zachoval vzácnou píseň „Ty bukovský páni s kozlem tancovali . . .“ (str. XLVI., díl 9.), jmenoval se také Adam; je to nepochybně potomek jmenovaného zde Tomáše Adama.

Argolden
1930

ponížně utíkající pro boha prosíme, že milostivě naříditi ráčíte, poněvadž my jim v jejich vejsadních trzích, obzvláště vánočním, překážky nečiníme, aby též oni nám v chudém obchodu našem na ujmu nebyli.“

Pro tu konkurenci o vejsadních jarmarcích byly mezi řemeslníky za všechny časy nemalé rozmíšky. Co se na př. nasuplikovali do Třeboně perníkáři a svíčkáři z panství třeboňského žalující na mistry týchž řemesel patřící k arcibiskupskému panství Týna nad Vltavou, že proti starobylému obyčeji přijíždějí se svým zbožím k poutím a jarmarkům do Bukovska a do Veselí, zde svými kotci zabírají přední místa na rynku, ač této výsady od nepaměti požívali samojedini mistři poddaní panství třeboňského. A na konec nic jim nepomohla ani starobylá zvyklost ani výsady, zvítězila obecně platná zásada, že jarmarky jsou každému fraj, tedy i cizopanským zhoubcím a konkurentům.

R. 1725 obrátili se mistři poctivého řemesla novoševcovského¹⁾

z Třeboně, Lomnice, Veselí a Soběslavě k hejtmanu Zelenkovi s memoriálem, v němž uvádějí, kterak za slavné paměti pana Höflingera bejvalého hejtmana na panství Třeboňském a panství Soběslavském dřevěnkářům, co dřevěný střevíce dělají a velké škody v nejpěknějším dříví v lesích, zapovězeno bylo takové střevíce dělati, tím méně k městům a po vsích voziti aneb přinášeti, „což nyní zas veřejně a nevyhnutelně napořád dělají a vozí a nám jak potupu, tak škodu a záhubu činí při městech, jako v Lomnici, Veselí, v Soběslavi i zdet v Třeboni a nás, potomně ty města zlehčují a k největší potupě takové střevíce kupují a v nich i měšťané chodit začínají. Z té tehdy příčiny Vaší Milosti v nejhlubší ponížnosti prosíme a žádáme za milostivé přichránění . . .“ Hejtman Zelenka dekretem daným v zámku Třeboňském 2. máje 1725 dal jmenovanému pořádku ševcovskému povolení, aby nedopouštěli dřevěnkářům jejich střevícův do města aneb vsí buď při veřejných jarmarcích anebo v jiných časích přivážeti, méněji ale prodávati, nýbrž takové s jejich ničemným zbožím, kterým toliko lid šizen jest, zpátkem obraceli, an by ale někteří z nich uposlechnouti nechtěli, těm pravené dřevěné zboží pobrali. Současně však poctivým ševcům nařizeno, aby se vynasnažovali obuv z dobrých koží zhotovovati a takovou v ceně nepředražené lidem prodávati, aby příčinu neměli sobě dřevěnou obuv jednati.

Proti této jasné záповědi přijeli do Soběslavě k jarmarku v pondělí po povýšení svatého kříže zase dva prodavači dřevěných střevíců a hned začali na rynku prodávat. Domáci novoševci davše hlavy dohromady, hned poslali pro ložního²⁾ rychtáře, aby v takové nekalé soutěži zjednal nápravu. Slyšme, co rychtář o tom píše: „Neoslyševše já tu šetrnou žádost, ji jsem v skutek uvédsti a na rynek práci vážiti se vynasnažil, kde jsem oběma prodavačům takových dřevěných střevícův záповěď prodávání učinil. Jeden z nich pariroval a od prodaje přestal, druhý ale, předměstský tábořský soused Jiří Alteriak, velice se zpečoval a mně za odpověď dal, že já nemám jemu co zapovídat a dokonce žádný v tej věci co rozkazovati, a předse prodával. Tu zase novoševcovského řemesla mistři na mne o záповěď nabíhali. Tehdy jsem s právem šel jemu záповěď učiniti, on však na moje zapovídaní nic nedbaje, proti mně mluvil, až hamba bylo poslouchat. Tak jsem jeho třikrát s právem uhodil, načež předce parirovatí nechtěl, ještě víc mluvením se zdoroval; a jak někdy jsem slyšel, když na zdejší půdě sloužíval, že jej sedláci na vojnu vzíti chtěli, oponiroval, že mně to tak nepude, jako když na vojnu brali. Tak jsem jej zase dvakrát uhodil, on pak obrátivše se jakoby právo vzíti chtěl, kde hned však právní posel jeho odstrčil a já jej ještě dvakrát uhodil, tak teprv střevícův ležeti nechal a k panu primasovi na žalobu běžel, kde

¹⁾ Novoševci, též nováci, byli ševci, kteří strojili obuv novou z nových koží. Na rozdíl od nich pak ti, kdož pouze starou obuv přešivali, sluli ševci vetešní.

²⁾ Ložní rychtář (z něm. Losungsrichter) – ouřad držící, úřadující („Aby v registra ložní aneb správní důchodkové všelijací se spisovali.“ Jos. Jungmann, Sl. II. 356.) – ten, jenž vedl ložní registra, tedy právoplatně ustanovený rychtář. Podobně se říkalo ložní purkmistr, ložní les a pod. Nemohl-li ložní purkmistr z jakékoliv příčiny svůj úřad vykonávati, zastupoval ho „poručený“ purkmistr. Také se užívalo rčení ložní rychtář ve významu městský rychtář za účelem odlišení od rychtáře předměstského nebo vesního.

když pan primas nic s tím míti nechtěl, z města se ztratil. Napotom jsem já ty jeho střevíce k sobě vzal a takové 1 a půl léta ležeti nechal, když pak se žádný více neohlašoval, tehdy jsem je chudým rozdal.“

Tím však byla tato tragikomická jarmareční příhoda odbyta jen dočasně. Ztrestaný tábořský dřevěnkář po 3 léta mlčel, ale r. 1729 na radu přísežného právního přítele Melichara Josefa Tällmanna dal si od něho napsati obšírný memoriál k J. Mti. Král. panu rychtáři, panu purkmistru a pánům spoluradním král. města Hradiště Hory Tábor, v němž po svém vylíčil útisk, který se mu před půlčtvrta rokem v Soběslavi stal: Ačkoli prý soběslavský purkmistr předem mu dal dovolení k prodávání takových dřevěných střevícův obecně korbělky zvaných, přece rychtář bezdůvodně pral jej žilou do zad tak nemilosrdně, že kdyby byl pro bolest, kterou již více vystáti nemohl, na utíkání se neodevzdal, byl by jej snad rychtář se svým pacholkem mlátil tak dlouho, až by byl nebohý na místě zůstal. Nad to prý mu rychtář mocí k sobě vzal všech 80 párů těch korbělků. Odvolává se pak na rozhodnutí J. Mti. pana královského podkomořího, jenž svou missivou¹⁾ léta 1728 dne 19. Decembris nařídil tábořskému cechu novoševcovskému, aby jeho Altariaka v prodávání takových korbělkův nehindroval, an takové prodávání jich ve všech městech a městečkách jednomu každému svobodno jest, prosí ponížně poslušný Jiřík Altariak v závěru svého memoriálu vzáctný magistrát tábořský, aby páni se k němu tak milostivě naklonili a do Soběslavě vzáctné připsání učiniti ráčili, aby tamní pan rychtář suplikantu pobrané korbělky navrátil, strast jemu zaplatil i škody a outraty vynahraditi hleděl.

Magistrát soběslavský byv takovýmto energickým zákrokem mazaného prokurátora uveden ve značné rozpaky, obrátil se o radu a pomoc ke své milostivé vrchnosti do Třeboně a tamní rozšafný hejtman už věděl, jak na opovážlivého dřevěnkáře i jeho chytrého právního přítele. 28. Martii 1729 píše ouřadu soběslavskému, aby poslali do Tábora následovní odpověď: že nadepsanému sousedu podle zprávy bejvalého rychtáře p. Weismana, jehož se ta věc dotýká, ty korbělky proto vzaté jsou, že on na záповěď rychtáře nechtěl parirovati a podruhý ještě i knížecímu právu se opovážil protiviti, právo městské N. 17. trestandlivě přestoupiti, pročez také zboží své zanechal a od něho utekl, vědouce sebe vinného býti, ani se víceji za tři a půl léta o navrácení neohlásil, mezitím pak že ty korbělky, kterých ale tolik, jak se píše, nebylo, jsou již chudým lidem rozdané. Pročez aby magistrát tábořský takového na cizí půdě právu se protivujícího souseda za to ještě potrestal a na jarmarky do knížecích měst jezdit jemu zapověděl, poněvadž beztoho z knížecího kanceláře zapovědíno jest, aby takové darebné zboží na ujmu pořádných řemeslníkův na panství třeboňském prodáváno nebylo. Missiva p. podkomořího královského, již se Altariak zastírati chce, vztahuje se toliko na města a městečka královská a nemůže querulantu na panství Jeho Mti. Knížecí k žádné platnosti býti.

Tak tu dřevěnkovou vojnu neslavně prohrál chudák Altariak nejen o soběslavském jarmarce, ale i v cestě právní akcí, z níž mu vzešly ještě mrzuté outraty nadiktované mazaným advokátem.

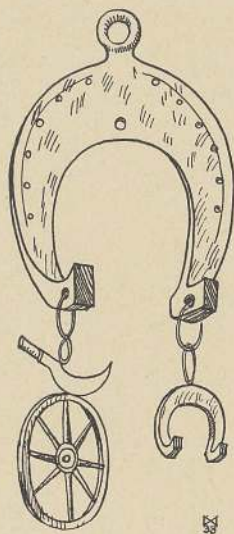
V 16. století měli soběslavští pekaři tuhou rozepří s Bartošem mlynářem, který pojednou bez jakéhokoliv ohlášení, neřku-li dovození začal péci na prodej koláče, líhance a babky, mluvě, že to je slušná věc pro pocestnej lid, ba i ze Soběslavě prej někteří rádi baby jedí. Poctiví mistři pekařského cechu dověděvše se o takovém štolýřství, hned zakročili u pánů radních, aby mlynáři jeho neoprávněné počínání zapověděli, sami se ochotně k tomu podávající, že chtějí domácí obyvatelstvo i pocestný lid takovým pečivem dostatečně fedrovati. Konšelé dali si od cechu pekařského předložiti jeho privilegium, a poněvadž v něm stran pečení koláčů, líhanců ani babek nic postaveno nebylo, rozhodli, že mlynáři nemá být v pečení a prodávání takových krmí bráněno, aby on taky mohl živnost míti. Organisovaní pekaři slyševše takový nález purkmistra a pánův, nemeškali poslati prosebnou stížnost do Třeboně k vrchnostenskému písaři Vincencovi, v níž dokládali, že ten zhoubce mlynář fortelně obloudil pány radní na svou stranu, že mu prodej takových pečivých věcí povolují, ač to zřetelně čelí proti starodávným výsadám cechu pekařského, také že on Bartoš mlynář může dobře na své živnosti mlynářské přestati, maje mlýn na tři kola, ježto mu ve dne i v noci mohou jíti, k tomu potok dobrý by jej některý pán měl míti, k tomu louky, dědiny, valchu, časem krávy, koně dobré, všech nábytkův dosti a z toho ze všeho mlejna i hospodářství dává vrchnosti plat proti jiným mlynářům nepoměrně malý. Prosí tudíž chudí poctiví mistři řemesla pekařského, aby milostivá vrchnost vzala je proti takovému hamižnému flekyři v ochranu. — Škoda, že nevíme, jak to vrchnostenské rozhodnutí o babách a líhancích dopadlo.

*

¹⁾ Missiva je úřední nařízení, poslané podřízenému úřadu.

Na konec ještě zmínku o řemeslnickém darebozvyku držeti modré pondělí. Jako mnohde jinde i na Blatech nejraději modřili ševci. Proto také Jan z Rožmberka již léta 1528 nařídil svému soběslavskému hejtmanu Václavu Špulířovi z Jiter, aby v tamním ševcovském pořádku takovej zlej obyčej přísně zapověděl a jeden každej mistr, kterej by svému tovaryši skrze prsty prohlížel a jemu v pondělí zaháletí dopouštěl, má kopy grošů pokuty propadnouti po každé, kdykoli by to naň prokázáno bylo. Rovněž v artykulích, jež svým tovaryšům v 2. polovici 16. věku vydali ševci veselští, čteme ustanovení, aby žádný z tovaryšův nečinil sobě z pondělí dne svátečného a jestliže by který tovaryš zahálet den svévolně, má seděti den, pakli by dva dny zahálet, tehdy také dva dny v šatlavě aby seděl.

Z toho je vidět, že v řemeslnických pořádcích chodilo to někdy hodně rušně. V některém z příštích svazků si o tom povíme další.

K. W.

UMŘEL MI ZPĚVÁK

(Psáno 1927)

V Lomnici nad Lužnicí pochovali ševce Tomáše Boudu. Slyšel jsem o něm loni v létě, když jsem si za východisko svých národopisných potulek vyvolil půvabnou myslivnu Krávovnu v třeboňských leších, u břehu Nových řek. Slyšel jsem o Boudovi, že je zpěvák a že zná hojně starých lidových písní. Vypravil jsem se tedy kteréhosi dne za poledne k němu.¹⁾

Cesta z Krávovny do Lomnice je pro toho, kdo nemá k dispozici auto nebo kočár, dosti spletitá, ač vzdálenost po silnici nečiní více než čtyry hodiny. Do Mláky musil jsem pěšky, odtud autobusem do Třeboně na zastávku a pak drahou do Lomnice.

V Lomnici bylo už o mne postaráno. Na nádraží očekával mne rodák lomnický Ph.Mg. Koloušek z Mariánských Lázní, živě se zajímající o mé národopisné práce, a dovedl mne do zájezdního hostince „U Holických“ na náměstí.

Nastala nyní shánka po Boudovi. Hledali ho doma, hledali ho po hospodách, ale Bouda byl v prachu. Mezitím přítel Koloušek běhal po městě a „asentoval“ každého, o kom se dalo soudit, že by nějakou tu písničku mohl znát, a tak se šenkovna „U Holických“ brzy utěšeně naplnila. Ale o Boudovi pořád ani památky.

Vtom se venku rozezvučel smuteční pochod. A všem se rázem vyjasnilo. Pochovávali ženu nějakého hasiče a tu si teprve všichni vzpomněli, že Bouda jako jeden z nejstarších členů sboru je jistě na pohřbu. A po chvíli ukázali mi oknem Boudu, vykračujícího si ve špalíru kolem pohřebního vozu — drobného mužika s prošedivělým knírem a přílbicí větší než jeho hlava. Kývali na něj, dávali mu znamení, ale Bouda neviděl, neslyšel. Nezbylo tedy, než poslat za ním na hřbitov.

Než Bouda s pohřbu přišel, měl jsem již zapsanou hezkou řadu písní, ale všechno jsem skládal na Boudu. A když ho konečně přivedli a on otevřel ústa, aby zazpíval, pokoušely se o mne mrákoty. Z Boudy nelezl ani tón. Hlas vyšeptalý, sípavý, vyschlý, jakoby úbytěmi zachvácený. O nějakém zpěvu žádná řeč.

A přece — ku podivu — ten Bouda mi „zazpíval“ pěkný počet starých písní. Pětatřicet kousků — ovšem, i od jiných zpěváků — činil tehdy můj lov, a teprve ve čtyry hodiny ráno vracel jsem se povozem, z Mláky pro mne poslaným, domů na Krávovnu . . .

Těšil jsem se, že Boudu letos ještě důkladněji vyzpovídám. Na jaře potřeboval jsem doplnění některých textů. Ty zatrolené texty působí mi největší potíže, poněvadž zpravidla už nikdo úplná slova písní nezná. Dopsal jsem Boudovi, přiložil známky a prosil o odpověď obratem. Ale ničeho jsem se nedočkal. Bouda již churavěl a počátkem července uložili ho k věčnému spánku na lomnickém hřbitůvku . . .

Je to smutný případ, nejsmutnější ovšem pro Boudu, ale smutný i pro mne, jenž si od Boudy tolik sliboval. Ale on sám nebral svůj skon naprosto nikterak tragicky. Celý svůj život žil vesele a tak také umíral. Jen jednoho litoval: že za svého života nepil víc! A byl přece — o tom nemůže být pochyby — z největších pijáků v městě. O posvícení dovedl posedět, pít a zpívat do nekonečna. A pil všechno, jen ne vodu. Často napomínal sousedy písničkou:

Jen vodu nepíte,
dobře uděláte.
Chraňte se vody.
voda vám škodí . . .

I když ho těžká, beznadějná choroba uvrhla na lože, neztratil svůj humor.

¹⁾ Nár. Pol. 20. srpna 1927.

„Smuten s toho světa nepudu,“ říkal; a když už jinak pít nemohl, aspoň po lžičkách musili mu podávat pivo jako medicinu. Takořka do posledního okamžiku zpíval a myslil na taškařice. Den před smrtí zpíval si ještě:

Já tady nebudu,
já odtud pryč pudu!
já tady nebudu,
já pudu pryč . . .

Týž den navštívila ho sousedka Albína K., litovala ho nesmírně a zároveň vedla si trpkou stížnost do své vlastní těžké choroby.

V hasnoucích očích Boudových se zablesklo.

„Albíno, nic si z toho nedělej!“, těšil ji dutým, hrobovým hlasem. „Ty už se neuzdravíš, leda že by se stal zázrak a tvá stará šimla se otelila . . . ale dlouho se tady trápit nebudeš . . . jak umřu, tak si pro tebe přídu.“

Albína dala se do křiku, jako by ji už kostlivec držel, a všecka vyděšena vyrazila ze stavení. A Bouda měl z toho radost.

Druhého dne skončil.

Když byl ještě při plném zdraví, říkával, že mu musejí, až umře, zahrát na hřbitově písničku:

Já sem se voženil
při svatým Jáně,
žena mi umřela,
už leží v jámě,
červi ji žerou,
čerti ji perou . . .

Ale nestalo se tak. V posledních chvílích si to rozmyslil a vyslovil přání, které také bylo splněno: Když ho kladli do hrobu, troubili hasiči signál „hoří“ a muziky zahrály mu „Spi, Havlíčku, v svém hrobečku . . .“

* * *

Tomáš Bouda byl rozený humorista a komik. Pro jeho drobnou postavu říkali mu „Boudíček“, na rozdíl od jiných lomnických Boudů. Dlouhá léta hrál s místními ochotníky při různých příležitostech a působil na obecnostvo zejména svými improvizovanými vtipnými nápady.

A svými šprýmařstvím dovedl rozesmát často celé město. Když přišel v hostinci do nálady, produkoval se rád jako „provazolezec“. S velkými přípravami a obřadnostmi „natáhl přes šenkovnu provaz“, to jest: naznačil provaz křídou na podlaze, vzal do obou rukou tyč a nyní krácel po čáře jako po laně a s mistrnou komikou napodobil všechny pohyby provazolezce, takže se diváci kuckali smíchy.

Jednou v masopustě, oblečen za šaška, obešel s maškarním průvodem celé náměstí po rukách, nohama vzhůru. Často šel Bouda třeba za dne z hospody sroztaženým deštníkem, ač bylo nejkrásnější počasí, a zpíval si: „Prší, prší, jen to pleská . . .“

Jindy zas zapřáhl kozly do vozíku, usedl na kozlík a rovnou do Třeboně. Rozumí se, že po celou tu cestu, několik hodin trvajících, zpíval a svými šprýmy i svým spřežením budil na vesnicích i osadách vzrušení. A v Třeboně rovnou i s kozly do šenkovny v hospodě „u Böhmu“. Tam býval hlavní stan pěšáků a baštýřů. Bouda byl jaksi jejich „dvorním“ ševcem, dával jim jejich sedmimilové boty do pořádku. Rybáři uvítali Boudu a jeho kozlí průvod s velkým jásotem. A Bouda se rozdováděl tak, že jim zazpíval ševcovskou písničku:

Švec visí v komíně
na pavučině . . .

A když neměli na tom dost, zazpíval ještě:

Když se první švec narodil
celý svět se zarmoutil . . .

V. M.

Nakonec přidal ještě „Ševcovské evangelium“.

O tom dověděli se mistři počestného cechu třeboňského a zle se tím pohoršili. Že prý Bouda dělá celému cechu ostudu a dokonce snad chtěli žalovat; ale nějak se to usmířilo...

Takových taškařic natropil Bouda za svého života spousty. Byl to jedním slovem švec, o němž se mohlo říci, že byl posedlý čertovým kopýtkem a že jím všecka šídla hrála.

Ale uměl také dobře pracovat a řemeslu svému hanby nikdy neudělal. Jenže verpánek ho často páčil.

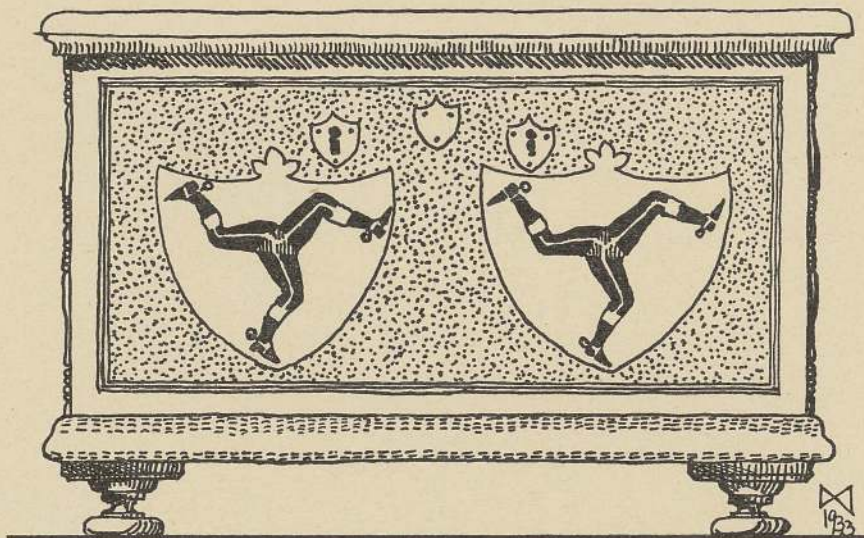
Lituji velice, že jsem Boudu letos již nezastihl na živu. Mnoho písní s ním šlo, bohužel, do hrobu. Jsem rád, že jsem loni zachránil aspoň tuto krásnou písničku, která by s ním byla jistě také umřela:

Nám je všude chvála, čest,
my sme dva a dětí šest,
ve dne nouze, v noci bída,
není kůrka, ani střída;
nám je všude chvála, čest,
my sme dva a dětí šest.

Zahrádečku krásnou mám,
sil sem v ní a sázel sám,
nebe mně v ní požehnal,
hojně se mi urodilo,
zahrádečku krásnou mám,
sil sem v ní a sázel sám.

Na svalení boudu mám,
přehnil krov a přehnil trám,
a když spadne, bude vdole,
vystěhujem se na pole:
zdarma světlo, teplo, byt –
Bože, rač tu s náma být!

Tomáši Boudo! Humoristo a komiku, nadšený hasiči, nepokojný ševče, statečný pijáku a drahý můj zpěvákú! Odpočívej v pokoji na tom lomnickém hřbitůvku!

K. W.

MATĚJÍČKŮV SMRTEDLNÝ HŘÍCH

Obrázek z blatácké domácnosti

Podle vypravování přítele Fr. Procházky

Blatáci, zdatní obyvatelé českého jihu, jsou ve věcech lásky velice vytrvalí a houževnatí. Vyprávěl mi jeden z nich – říkájí mu Matějček – že, když začal chodit za svou vyvolenou, nebyla panímáma volbou své dcery nijak nadšena, a kde a jak mohla jí bránila, aby se se svým pacholíkem scházela. Nejvíce dávala pozor, aby se Matějček nevpašoval nějakým způsobem k Hance do komory. Na tyhle věci byla panímáma nesmírně přísná a zlá.

O to okno u komory nemusela mít starost, to bylo zamříženo; stačilo tedy hlídat jen dveře. A to nebylo konečně nic tak obtížného. Dlouho se jí to také dobře dařilo, neboť panímáma byla jako ostříž. Ale jednou vodvíčer¹⁾ řekla, že musí na trávu na palouk do lesíka. A šla. Na Matějčka patrně v tom okamžiku nevzpomněla.

A Matějček, pacholík zchytralá, jenž měl své hospodářství ob chalupu, za chvíli už věděl o tom, že panímáma šla do lesa a Hanka že je sama doma. Šups k ní tedy do komory.

Hanka byla hezká, zdravá dívčice, pravá Blatačka, krev a mléko, a od panímámy, která už na druhý rok byla vdovou, měla řádné vychování. Dalo se předvídat, že z ní bude jednou statná hospodyně. Proto se také Hanka Matějčkovi líbila a Matějček se líbil Hance.

A dnes se jim to šťastnou náhodou tak pěkně povedlo. Než se panímáma vrátí z lesa, uplyne nejméně hodina; to si toho napovídají! A Matějček se na konec vytratí z chalupy, že nikdo nebude mít ani zdání, že tu byl . . .

Vtom Hanka zděšeně vykřikla: „Ježíšmarjá – panímáma už je tu!“

Matějček vyrazil z komory na předsíň, ale ihned postřehl, že přes dvůr už se nedostane, nechce-li panímámě padnout přímo do rukou.

Rychle se rozhlédl kolem sebe a spatřiv v koutě velikou štoudev, bez rozmyslu do ní vskočil a víko přirazil nad sebou, div že si hlavu nenatloukl.

V štoudvi bylo téměř do polovice vody; ale co se dalo jiného dělat, než se skrčit a v studené té sedací lázni vyčkat, až by panímáma zašla někam do chléva, a pak hledět co nejrychleji zmizet.

Sotva Matějček na sebe strhl víko, panímáma už vcházela do stavení. Chtěla projít kolem dveří předsínky a rovnou do chléva; ale jen zavádila očima o práh a zůstala stát jako přibitá.

Na prahu spatřila pár velkých mužských nejšlů!²⁾

S touhle zradou Matějček nepočítal!

Panímáma hned pochopila, kolik uhodilo. Už cestou na palouk přepadly jí starosti a pořád si povídala: jen aby se něco nestalo, jen aby se něco nestalo! Ten Matějček se na tu holku zrovna třese!

Proto se také rozhodla nejtít až do lesa a nažala si trávy na talutě³⁾ u cesty. Tudy ten její předčasný náhlý návrat.

Panímáma se otočila před samými dveřmi a hajdy do předsínky i s nůš na zádech.

Vstoupivši, zkoumala ihned okolí jestřábím okem; ale kde nic, tu nic; chlapa nevidět.

Vtom utkvěl její zrak na štoudvi, vedle níž spatřila velkou louži vyšpláchnuté vody. V očích se jí zablesklo. Otočila se v polokruhu a postavila těžkou nůš s travou přímo na víko. Smekla s ramen popruhy a rovnou k Hance do komory.

Hanka seděla jako by nic a spravovala něco u okna. Zdánlivý její klid však panímámu neošálil. Neřekla nic a zmizela v kuchyni. Nechala však dveře otevřeny, aby viděla na štoudev. A aby Matějček o tom věděl, že dveře jsou otevřeny a že pro něho není uniknutí, začala si hodně hlasitě prozpěvovat písničky.

¹⁾ Vodvíčer – odpoledne.

²⁾ Nejše – polodřeváky; spodek dřevěný, nárt z hrubé kůže.

³⁾ Taluta – škarpa; je to slovo z frančtiny.

Hance sklesly ruce se šitím malomocně do klína. Hodnou dobu čekala, půjde-li přec panímáma založit kravám do chléva; ale panímáma jako by neslyšela bučení straky, ryzky a jalovičky, jen šukala po kuchyni a píseň se střídala s písní.

Konečně už to Hanka nemohla vydržet, šla k panímámě a ptala se jí, nemá-li snad sama jít založit kravám. Šlo jí už jen o to, odnést nůši, aby se Matějček v štoudvi snad nezadusil.

„I jen toho nech,“ odsekla panímáma, „já si dobytek pospravím sama.“

Ale nijak se k tomu neměla. Spíše se zabývala myšlenkami, jak dlouho byla asi pryč a jestli se za tu dobu mohlo něco stát či ne.

Mezitím bylo Matějčkovi v štoudvi zle. Seděl v studené vodě skrčený, s hlavou schýlenou ke kolenům, takže sotva mohl dýchat. Ale trpěl statečně pro svou lásku a ani nedutal.

Pojednou ho začalo šimrat v nose. Nadýchal se příliš chladu z vody, důkladně prostydl a v zádech ho mrazilo; s hrůzou očekával neodvratně blížící se katastrofu.

A už to tady bylo. Marně zápasil Matějček, marně se rval sám s sebou; žádná pomoc – kýchnout musel. Ještě se nějakou chvíli bránil, ale pak kýchnul, až to v štoudvi zadunělo.

Panímáma nesla právě něco v krajáči přes kuchyni. Jak to v štoudvi bouchlo, zastavila se, spokojeně pokývla hlavou, ale hned zase, jako by nic, kutila po kuchyni dál.

Hanka to kýchnutí zaslechla v komoře ovšem také, a už se nic nerozpakovala. Vyběhla na předsíň, popadla nůši a hnala se s ní ven.

Panímáma jako by ji neviděla. Jakmile však Hanka zmizela, otřela si do zástěry ruce, šla ke štoudvi, zvedla víko a povídá přísně:

„Tak polez ven, Matěj, polez! A esli se eště nic nestálo, tak ses aspoň dobře vychladil; ale esli sem snajd přišla pozdě, tak si to teda spravíš s panem farářem.“

Matějček poslouchal tento proslav zkrroušeně, tak jak byl skrčený; jen hlavu nesměle nadzvedl a jukal po očku na panímámu.

Jakmile však zaslechl závěr o panu faráři, vylítl ze štoudve jako když ho vystřelí, a ač z něho voda tekla cřekem, objal panímámu a začal se s ní točit do kolečka.

Pak však najednou zarazil a sklopil oči.

„Panímámo! Musím se vám přiznat . . . nemějte mi za zlý . . . přišla ste vopravdu pozdě . . . uj se stálo!“

Panímáma zrudla hněvem.

„I ty jeden čerchmante; tak ajť uj si na faře!“

Matějček vyrazil ven a byl by snad samou radostí opravdu běžel tak jak byl zmáčený až do Zálší. Tu se v něm však ozvalo svědomí. Cestou ho napadlo, že panímámu hanebně obelhal. Vždyť se docela nic nestalo. Hanka je dosud jako křišťál. Jeho přiznání bylo docela falešné; dopustil se podvodu, aby vymámil na panímámě dceru. V hrdlo lhal, ničemně lhal! A lhát je hřích, smrtedlný hřích! Ten musí se sebe smýt, stůj co stůj; všecko musí zase napravit!

Odhodlaně vrátil se Matějček do chalupy, aby se panímámě kajícně ze svého hřichu vyzpovídal a vyprosil si na ní odpuštění.

Ale panímáma nikde. Byla snad už někde v lochu¹⁾ u čerstvě nadojených krajáčů.

Vtom Matějček zahlédl Hanku v přítmi stáje . . . Několika skoky byl u ní, a nežli se překvapená Hanka mohla vzpamatovat, strhl ji prudce k sobě a na rty se jí přisál robustním políbkem

Když se potom druhého dne svátečně vystrojený Matějček ubíral doopravdy k záleské faře, aby jemnostpánovi oznámil, že míní se svou Johankou vstoupit do stavu svatého manželství, tu smrtedlný hřích netížil svědomí jeho už ani v nejmenším.

Všecko bylo už napraveno!

¹⁾ Loch – sklípek nebo sklep; je to slovo z němčiny.

K. W.

VYOBRAZENÍ V ČÁSTI KNIŽNÍ DÍLU DESÁTÉHO

a) HLAVNÍ:

Selky u Božích muk na Blatech. Olej. *Václav Malý.* (Proti titulnímu listu.)

Blatačka. Akvarel. *Václav Malý.* (Vložka, str. 30–31.)

Blatačka. Kresba tužkou. *Václav Malý.* (Str. 49.)

Blatačka. Kresba tužkou. *Václav Malý.* (První strana hudební části.)

Blatačky v desátém dílu zobrazené představují vesměs Marii Hartlovou z Dráchova, známou již z dílu sedmého.

b) V OBYČEJÍCH:

Štědrovečerní koleda. Perokresba. *Jos. Tomáš Blažek*¹⁾. (Str. 9.)

Tři králové. Perokresba. *J. T. Blažek.* (Str. 13.)

Maškarní průvod. Perokresba. *J. T. Blažek.* (Str. 15.)

Májka. Perokresba. *J. T. Blažek.* (Str. 18.)

Roubíky, jimiž Blatačky vázaly obilí. Perokresba. *Fr. X. Margold.* (Str. 20.)

Socha P. M. Drahovské s Ježíškem, z 15. století. Foto řed. Emila Franty, Třeboň. (Str. 24.)

Kazatelna v kostele sv. Martina v Bošilci. Perokresba. *Fr. X. Margold.* (Str. 25.)

Kazatelna ta, v podobě velryby či delfína, byla dříve v kostele sv. Barbory na poušti u Třeboňě, jehož popis přinesu v některém z příštích dílů. Po zrušení tohoto kostela přišla do Bošilce r. 1786.

Narození Páně. Podle litografie z Betlema Mikuláše Alše perem nakreslil *Fr. X. Margold.* (Str. 26.)

Píchání borek na Blatech. Podle foto ze soběslavského musea. (Str. 27.)

Želízko na píchání borek. Kreslil *Fr. Procháska.* (Str. 29.)

c) V ŘEMESLNICKÝCH POŘÁDCÍCH:

Korouhev krejčovská. Perem kreslil *Fr. X. Margold.* (Str. 31.)

Tato korouhev z 18. stol. nezjištěného původu je z mých sbírek. Reprodukce korouhve ze soběslavského musea – (jsou tam tři) – se bohužel nepovedla.

Svícný cech postřihačského, krejčovského a hrnčířského ze soběslavského musea. Perem kreslil *Fr. X. Margold.* (Str. 33.)

¹⁾ Jos. Tomáš Blažek, nar. 1884 jako syn učitele v Dolní Kalné u Nové Paky. Žák Lišky a Pirnera. Vyučoval kreslení na reálkách v Karlíně a na Král. Vinohradech. Je autorem výborných perovek.

Na prvním ze svíců, postřiháckém, vidíte po stranách kartáče či štětky. Ty byly z tvrdého rákosí a postřihací jimi smetávali vlas, sestřižený „střelami“. (O těch viz doleji pod značkou „ferule“.)

Na druhém, krejčovském svícnu či „postavníku“ vidíte ve znaku nahoře nůžky a po stranách nůžek cosi jako okna. Co to vlastně je nemohli jsme přesně zjistit. Dole vlevo stříhá anděl na stole látku, vedle anděla je položena cihlička. Vpravo klečí světec (patron krejčů sv. Homobonus?), modlí se z knihy.

Na třetím svícnu jsou Adam a Eva u zapovězeného stromu. To je odznak hrnčířský, neboť ti měli ve znaku Adama a Evu, prý proto, že Bůh stvořil prvního člověka z hlíny a oni rovněž z hlíny tvoří.(!)

Štít cechu bednářského, kovářského a kolářského v Soběslavi z r. 1824. Perem kreslil *Fr. X. Margold*. (Str. 35.)

Pokladnice soběslavského cechu řezníků z r. 1681, s příslušnými klíči. Perem kreslil *Fr. X. Margold*. (Str. 37.)

Ferule cechu soukenického v Soběslavi. Perem kreslil *Fr. X. Margold*. (Str. 39.)

Ferule byla odznakem důstojenství i moci cechmistrů, stejně jako u rychtářů jejich „právo“. Jméno to je odvozeno od „ferula“ (communis) Linn., t. j. byliny vysoký prut ženoucí, kteréž také ke trestání dětí ve školách užíváno, odkudž způsob mluvení – dostal feruli neb ferulí, t. j. pleskačkou na ruku. Ferule při sladovnickém pořádku, kterou učedník za starodávna, na památku, že již bití odrostl, tři kopy neb fláky od nejstaršího tovaryše obdržel. (Jos. Jungmann, Sl. I. 542.)

Na vyobrazení ferule vidíte vedle dvou člunků soukenických dva zkřížené smyčce. To však nejsou smyčce, nýbrž soukenické střely či nůžky, jimiž postřiháči dělali apreturu neboli úpravu suken přistřihováním vlasu na stejnou délku. Nástroj ten může ovšem patřit tkalcům stejně jako soukeníkům. Již r. 1442 objevuje se toto znamení na pečeti soukeníků berlínských, v 17. století na pečeti v Magdeburce atd. — — — — —

Výuční list vydaný r. 1656 cechem pekařsko-mlynářským ve Veselí nad Lužnicí „slovutnému muži“ panu Vavřinci Nechoddomů. Foto řed. B. Vavrouška. (Str. 41.)

Ponevadž ze Soběslavě zaslali mi vyžádanou fotografickou reprodukcí některé z tamních cechovních listin příliš pozdě a nadto ještě nebyli ve volbě listiny šťastni (poslati mi list Adama knížete ze Schwarzenberku, jímž tento potvrzuje privileje udělené cechům soběslavským Petrem Vokem z Rožmberka, tedy nikoli list cechovní, požádal jsem pana dra Stloukala, přednostu archivu Národ. musea, aby mi nějakou cechovní listinu blatáckou vyhledal, což on ochotně učinil a zapůjčil mi zmíněný výuční list, jež přítel řed. Vavroušek ihned fotografoval, takže jsem již druhý den mohl tiskárně odevzdat předlohu. Znění výučního listu je takové:

„*My starší cechmistrů a mistrů* poctivých řemesel pekařského a mlynářského, sousedé a obyvatelé v městě Veselí nad Lužnicí, známo činíme tímto listem všechněm vůbec i jednomu každému, kdež tento list čten nebo čtoucí slyšán bude, obzvláště slovutným pánům starším cechmistrům a mistrům poctivých řemesel pekařského a mlynářského v městech, městečkách, kdežkoli obývající, pánům přátelům a spolubratrům naším jmilým, službu naši s žádostí zdraví i všeho dobrého vzkazujeme a na vědomí dáváme, že jest předstoupil před nás, do plného cechu obojích řemesel, slovutný muž, pan Vavřinec Nechoddomů, řemesla mlynářského, soused a cechovní náš, člověk výryhodný a na poctivosti dobře zachovalý; i vyznal jest před námi, kterak Thomáš, zůstalý syn po nebožtkovi Janovi Zumrovi ze vsi Radlic k panství jeho Milosti Císařské Kosteleckému nad Černými lesy přínaležející, s jistým povolením urozeného a statečného rytíře, pana Jiřího Mařana (titul), tehdejšího hejtmána panství Kosteleckého, že jest jemu věrně a poctivě, co jest u něho v učení zůstal sloužil, ani čehož což by k újmě a poctivosti řemesla jeho býti mohlo se nedočínil, nýbrž v poslušnosti zůstáváje věrnost zachoval, a témuž řemeslu mlynářskému poctivě a řádně, jakž na poctivého mládence a učedníka sluší a náleží se učil i dovyučil, a pokavadž mezi námi zůstal, předkem cechmistra svého v uctivosti i jinší starší i mladší mistry v uctivosti měl, tak že o něm nic jiného nežli všechno dobré a chvalitebné pověděti můžeme. Na svědomí a lepší toho důvěrnost pečť naši cechovní k tomuto listu dali jsme přitisknouti a přivěsiti vědomě. Jehož datum v městě Veselí nad Lužnicí 27. Februari letha Páně 1656.“ — (Přepsal dr Charvát v archivu Nár. musea. Pečet chybí.)

Soběslavská věž s děkanským chrámem sv. Petra a Pavla. Perem kreslil *Fr. X. Margold*. (Str. 43.)

Chrám je v gotickém slohu vystavěn a založen nepochybně počátkem 14. století. Vysoká věž při něm zbudována byla v letech 1474–1485 od stavitelů Beneše z Trhových Svin a Burky z Tábora. V kostele je krásný obraz Ukřižovaného od Petra Brandla.

Vykládaný korbel soběslavského cechu ševcovského z r. 1830, v městském museu. Perem kreslil Fr. X. Margold. (Str. 44.)

Vývěsný štít kovářský a kolářský v museu soběslavském. Perem kreslil Fr. X. Margold. (Str. 46.)

d) ZBÝVAJÍCÍ VYOBRAZENÍ:

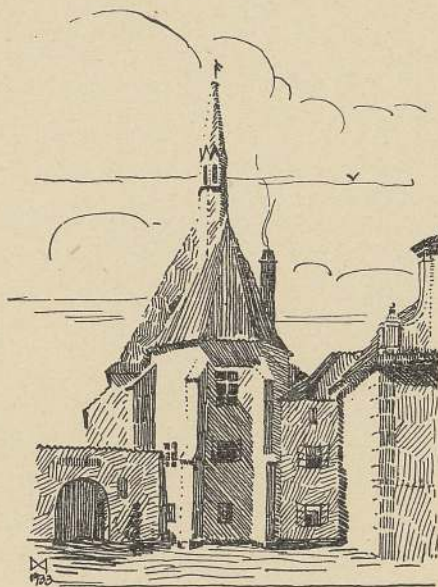
Pokladnice ševcovská z r. 1696, z mých sbírek. Perem kreslil Fr. X. Margold. (Str. 50.)

Průčelí blatské chalupy. Perem kreslil Václav Malý. (Str. 57.)

Pieta, malovaná na plechu a zavěšená na stromě na pokraji lesa někde v okolí Soběslavi. (Tuším, že jsem ji zahlédl z auta letos (1933) v květnu na cestě ze Soběslavě do Jiter.) Perem kreslil Václav Malý. (Str. 62.)

Kostelík sv. Víta v Soběslavi. Perem kreslil Fr. X. Margold. (Str. 55.)

Tento kostelík zove se českobratrský, ač snad neprávem, poněvadž prý nestává dokladů, že by se v něm kdy bratrské bohoslužby byly konaly. Jeho založení se klade do počátku 14. století, za vlády Petra Rožmberka († 1347). Byl Josefem II. r. 1785 zrušen, potom 13. srpna 1787 obcí soběslavskou v dražbě koupěn a rok na to prodán s nějakým výdělkem Frant. Reitlerovi, jenž z chrámu učinil obytné stavení. Později přešel kostelík v majetek rodiny Hesovy. Nyní je vlastnictvím „Spolku pro znovuzřízení býv. kostela sv. Víta“, jenž dal právě nájemníkům výpověď a provede na kostelní budově potřebné restaurační práce, aby tak krásná památka jihočeského umění stavitelského byla zachována.

DOPLŇKY, OBMĚNY A OPRAVY K DESETI DOSUD VYŠLÝM DÍLŮM

Během let, co toto dílo vycházelo, zjistil jsem při některých písních odchylky nebo dodatky, které tu zaznamenávám.

DÍL PRVNÍ.

K písni čís. 36, str. 82: „Och, ty měšičku...“ zaslal mi Gustav Machoň tento obměnový doplněk nějaké stařenky:

Až my pojedem,
pomaširujem,
přes turecký hranice,
tenkrát se každěj
ohlížet budem
po svej milej Nanynce:
kde ona je a kde bydlí
a kde přebývá,
kde ona si svý
očička modrý
bílým šátkem utírá.

Na místě kytky
rozmarýnový,
s kerou sem chtěl přijít k vám,
musím já nyní
mašírovati,
jak daleko nevím sám:
přes ty hory a doliny
pustý krajiny,
přes hustý lesy;
má milá, kde si,
potěš srdce ztrápený.

Nanynko moje,
jesli chceš vědít,
jaký já bohatství mám,
přid ty se eště
na mě podívat
ku těm našim kasárnám:
já mám kanón metalový,
dva koně vraný,
furbezna moje
kšíruje koně,
pojedeme do pole.

Při použití tohoto textu je však dlužno vynechat v nápěvu takty 21. až 24. na str. 83, t. j. celý třetí systém. Píseň i tak není celá.

* * *

DÍL DRUHÝ.

K písni čís. 18: „Když se z jara zelenala...“ našel jsem v špalíčkové písni, vydané Eug. Petersonem v Příbrami a tištěné v Jindř. Hradci Al. Landfrasa synem, 13 kramářských sloh, složených podle předvedené písně.

*

K písni čís. 21:: „Už se černé vlásky...“ zachytil jsem ve Staších tyto úryvky:

a) 1. Vynes mě, koníčku, z Uher do Moravy, nevynesě-li mě, střelím se do hlavy, ach, ouvej, střelím se do hlavy. 2. Střelím se do hlavy, zrovna mezi oči, protože mé milé věneček nesluší, ach, ouvej, věneček nesluší. 3. Kdybych já tam chodil, býval by jí slušel, že tam chodil jinší, proto jí nesluší, ach, ouvej, proto jí nesluší.

b) 1. Darmo, rodičové, darmo nakládáte, páterem nebudu, to si nemyšlete. 2. Kdyby se trefilo jít k nemocnému, jistě bych zabloudil k děvčeti hezkému. 3. Kdyby se trefilo kázání kázati, viděl bych tam holky, musel bych se smáti. 4. Kdyby se trefilo k zpovídání jít, viděl bych tam milou, chtěl bych tancovati. (Var. Erben 3. vyd. str. 498, č. 324.)

*

K písni čís. 35b: „Poslyšte mládenci...“ zpívaly mi Boříková a Kozáková (r. 1923) v Čábuzích na Šumavě zavíjenskou:

Sundavej, Pepičko,	šáteček bílý,
sundavej čepení,	to na znamení,
budeme tě dávat	že už víc nepatříš
šáteček bílý;	mezi svobodný.

V textu tom je nesrovnalost. Čepení říká se obřadu svatebnímu, při němž ženy sejmou nevěstě s hlavy věneček a na místě něho posadí čepček. Když po sejmutí věnečku zavijí nevěstinu hlavu do šátku, místo aby jí daly čepček, říká se tomu zavíjená. V obou případech je to obřad docela stejný. Naznačuje, že z nevěsty stává se provdaná žena. Tedy: buď čepení nebo zavíjená. Ale sundat nevěstě s hlavy čepení a dát jí šátek, to je podivné. Mám však při písni poznamenáno: „V Čábuzích říkají věnečku čepení“. To je ještě podivnější.

* * *

DÍL TŘETÍ.

K písni čís. 10: „Letěla husička...“ patří ještě tyto dvě slohy:

Sedláče, co děláš,	Sedláče, buď vesel,
pole máš, nevoráš!	třeba bys nic nesel,
ženu pošleš na robotu,	vždyť skřivánek nic neseje,
sám doma poléháš.	přec zpívá vesele.

Slyšela je tak zpívat v Petrovicích u Sušice při svatební hostině choť tábořského učitele R. Záholy.

*

K písni čís. 11: „V zimě je rosa...“ sluší poznamenat toto: Originál této písně, v obsahu ovšem odlišný, našel jsem v Krolmusově známém díle: „Staročeské pověsti, zpěvy, hry, obyčeje, slavnosti a nápevy“, II., str. 313. Píseň nese název „Češka i Chorvat“. Původ její není udán. Jako sběratel (nebo jako ten, kdo ji Krolmusovi zaslal) je uveden Jos. Klindera v Nové vsi. — Dílo Krolmusovo (na němž se podepsal obráceně „Sumlork“) vyšlo v Praze r. 1847.

*

K písni čís. 36: „Já sem věru rád...“ našel jsem ve sbírce „Slavie“, IV₁ 62–63 (ovšem bez nápěvu), tuto obměnu:

Já sem věru rád,	ženu mladou, malovanou,
že sem dostal hezkou ženu,	postýlku pěkně vystlanou;
já sem věru rád,	já sem věru rád,
že sem dostal vinohrad;	že já můžu milovat.

*

K poznámce při písni čís. 47: „Škoda nastokrát...“ dodávám toto:

Se Št. Hajnou ze Žíteče, jenž mi tuto píseň zpíval, seznámil jsem se r. 1926 o nějaké pouti, svatbě nebo posvícení v Mirochově. Zpíval mi několik písní. Když jsem se potom odpoledne musil záhy vydat na zpáteční cestu na Krávoňnu (což je velmi daleko a já obě cesty, do Mirochova i zpět, konal pěšky, celkem snad 7–8 hodin) vyprovázal mne Hajna velký kus cesty a byl velmi hovorný. Stěžoval si. Často jsem na staříka vzpomínal. Proto mne překvapila a mohu říci opravdu bolestně dojala zpráva „Národní Politiky“ z 11. srpna 1930: „Dlouho vyhledávanou dobrovolnou smrtí skončil především 75letý výměnkář ze Žíteče u Chlumu na Třeboňsku Štěpán Hajna, který se oběsil na provaze smotaném z prádla na klíce svého bytu. Hajna trpěl od let velmi pokročilou tuberkulosou, která ho odváděla od práce a ztrpčovala mu život. Jeho smutný případ je dojmavý tím, že předvčerejší pokus o dobrovolnou smrt je vlastně již čtvrtý v posledních letech, neboť již roku 1926 (to muselo být po mé návštěvě v Žíteči) se pobodal silně řeznickým nožem do prsou, ale byl v českobudějovické nemocnici zachráněn; předloni se chtěl otrávit, ale opět byl zachován při životě, a konečně si před 14 dny na dvoře hospodářova stavení sekerou prosekl žíly na rukou. I tentokrát objevili jeho čin ještě včas a v Č. Budějovicích mu poskytli pomoc. Sotva však Hajna přijel ve čtvrtek domů a trochu od sebe odvrátil pozornost, vykonal v sobotu poslední sebevražedný pokus, který se tentokrát zdařil.“ —

Tot již druhá tragédie mých zpěváků z této krajiny. Přečtěte si mou poznámku při písni čís. 41-I, o žebráku Václavu Loskotovi. Kruté, k zoufání žalostné jsou mnohdy osudy malých, světem odstrčených lidí, s nimiž se na svých cestách setkávám. Mnoho je bídy ve světě. A ti, kdož by mohli pomoci, utrácejí své peníze často ve zbytečných radovánkách. To je pomýšlení nejbolestnější.

* * *

DÍL ČTVRTÝ.

K písni čís. 30: „Stará bába plná jedu...“ zpívá se také:

Když se všichni oženili,
já se taky ožením,
ženu pošlu do roboty,
sám si lehnu do peřin.

*

Píseň čís. 48: „U nás není láska žádněj špás...“ má znít počínaje šestým taktom na str. 95 takto:

(F - dur)
o něco živěji

poco rit.

Hned sem bě-žel na fa-ru, k pá-te-ru, na fa-ru, by by-la pro-hláš-ka.
Pro-sil jsem ho ve-li-ce, hlu-bo-ce, vy-so-ce, ja-ko by byl Pám-bu.
Han-ka by-la moc rá-da, ve-li-ce, vy-so-ce, že bu-de mou pa-ní.

o něco živěji

poco rit.

Na str. 97, počínaje třetím taktom, je táž změna. Slova dlužno tu však podložit takto: 1. ... „nechtěla už žádnýho jinýho za družbu, než našeho Janka“. 2. ... „a k tomu jsme dostali smažený jelita, s křenem itrnice“. 3. ... „a potom jsme šli domů zahrát se, lehli jsme, dobře se vyspali“.

*

K písni čís. 34: „Zafoukej větříčku...“

V špalíčkové písni, vydané v Jindřichově Hradci Al. Landfrasa synem, nalezl jsem devět sloh této písně, z nichž v mém díle, pod výše uvedeným svazkem a číslem, mám vlastně jen jednu. Otiskují zde všech devět sloh. Vidíte na nich dobře, jak „lidoví básníci“ před osmdesáti, sto, nebo i více lety, „tvořili“. V nedostatku vlastních myšlenek brali si krátké národní motivy a semleli je v jednu delší nebo dlouhou píseň. V devíti zde otištěných slohách najdete stopy několika písní z mého díla, zejména ve čtvrté, páté a sedmé sloze. Mám za to, že lid zase naopak používal někdy motivů z písní umělých a tvořil podle nich své písně. Není vždy snadné hned na první pohled rozlišit píseň národní od písně umělé. A písně umělé byly velmi rozšířeny kočovnými zpěváky poutními a jarmarkovými, od nichž si lid špalíčkové tisky kupoval a doma je ještě přepisováním rozšiřoval a do zpěvníků zanášel. Jenže lid si nevybíral vždy to nejlepší. Proto téměř všechny psané zpěvnky, které se mi na mých cestách dostaly do ruky, byly nevalné ceny. O rozšířenosti těchto písní svědčí, že Fr. Jar. Koželuha otiskuje „Zafúkej, větříčku, pro ten špás vzhůru...“ v *Kytici z národních písní moravských Valachů*. Je to pětislohová varianta, z níž však jen první, třetí a čtvrtá sloha mají podobnost s písní vydanou v Jindř. Hradci, která zní takto:

1. Zafoukej, větříčku, pro ten špás vzhůru,
kam já jsem chodíval, chodit nebudu;
je tam cesta daleká,
ušlapaná, široká,
pro mne by plakala moje Nanyňka.
2. Já jsem také jednu pannu miloval,
za kterou jsem přes dvě leta chodíval,
a ona tak najednou
ztratila lásku věrnou,
teprva jsem poznal pannu fortelnou.
3. Co pak ty si myslíš, že já tě mám rád?
vždyť já tebe nechci, chce tě kamarád;
jenom ty si pomysli
na lásku v pustých lesích (!):
jak jsme my se spolu pěkně rozešli.
4. Co je po té lásce, když chodějí dva,
buď je jeden blázen, nebo oba dva;
tu jednoho miluje,
druhému vždy slibuje,
pak je na mizinu oba přivede.
5. Z toho si, Pepíčku, pranic nedělej,
že vedle mne seděl milovník jinej;
já vedle něj seděla,
slova nepromluvila,
na tebe, Pepíčku, stále myslela.
6. Počkej ty, Pepíčku, však ty zpomeneš,
ráda se podívám, co si vybereš;
já se poručím tobě,
a ty vyběrej sobě,
ráda se podívám, co si vybereš.
7. Vždycky jsi mně říkal, že já se nevdám,
že já růžového šátečku nemám;
jen až já ho budu mít,
nedám si ho pošpinit,
falešný milovník nesmí k nám chodit.
8. Kdyby byla Příbram jak Voděrady,
dostal bys hubičku na obě strany;
ale že je za vodou,
za vodičkou studenou,
nedám ti hubičku ani jedinou.
9. Tu píseň skládala jedna panenka,
která ráda mívá svého Pepínka;
ta ho věrně miluje,
ale at s ním nehraje,
by si nevzal lepší nežli ona je.

Na těchto slohách lze dobře sledovat, jak zmatená je to směs z různých písní, bez souvislosti a souladu.

* * *

DÍL PÁTÝ.

K písni čís. 29: „Rád bych se voženil...“ zaslal mi odb. uč. K. Němec v Horažďovicích slova, která zpívala kdysi slepá bába Talůškojc ve Velkém Boru:

Na Talůškoc dvoře pěkná rovina,
vychovali céru jako malina,
jako malina, jako vobrázek,
musel tam Venclíček často docházet.

Mamičko Talůškoc, vyjděte před dům,
nelekejte se nás, že je nás sedum,
dyť my sme jen dva, Venclíček a já,
až pudeme mlátit budeme voba.

Z Holkovic zaslal mi odb. uč. Němec k témuž nápěvu:

Dyž sem šel do Prahy za jednou pannou,
vona mně ustlala drchanou slamou;
drchaná sláma,
falešná panňa,
dyž si si ustlala, lehni si sama.

(Erben, 3. vyd. str. 235, má obměnu.)

Rovněž z Holkovic zaslal mi odb. uč. Němec tato slova na nápěv poněkud odlišný:

Dyž jsem šel po hrázi, po hrázičce,
vyskočila na mě pumprlice,
vyskočil pumprle, pumprle, fous,
já jsem mu utíkal, přeci mě kous.

* * *

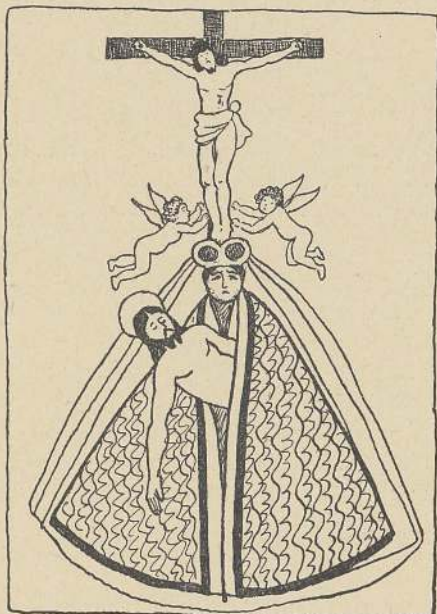
DÍL ŠESTÝ.

K písni čís. 36: „O hřebíčku zahradnický...“

V špalíčkové písni vydané Eugenem Petersonem v Příbrami, tiskem Al. Landfrasa syna v Jindř. Hradci, zjistil jsem, že slohy, rozdělené v mém díle na tři odstavce pod začátky: a) „O hřebíčku zahradnický...“ b) „Začala mně má panenka...“ c) „Jen sem přešel troje hory...“ tvoří vlastně jednu píseň. Slova této písně v mém díle jsou neúplná; netvoří ani celých pět sloh. Abych zde nemusel činit dlouhých výkladů, otiskuji celý obsah desíti Petersonových sloh doslova:

1. O hřebíčku zahradnický,
o růžičko voňavá,
kterak na tě zapomenu,
když mi není věc možná;
zapomenu-li já jednou,
zas mně lidi zpomenou,
žeš bývala upřímnější,
když jsem chodil za tebou.
2. Počala mně má panenka,
počala mně trucovat,
že jsem u ní tejdén nebyl,
nechtěla mně nocleh dát;
trcuuj, trcuuj, má panenko,
však se ti ten truc hodí,
kteréhoš měla nejraděj,
ten již o tě nestojí.
3. Již jsem přešel troje hory,
ještě na mně volala:
ach, v čem jsem tě, můj Pepíčku,
v čem jsem tě rozhněvala?
„Rozhněvala jsi mne tůze,
víc mne hněvat nebudeš,
až já odtud povandruju,
ty tu sama zůstaneš.“
4. Vandruj, vandruj, můj Pepíčku,
já povandruju s tebou,
rodiče mám na hřbitově,
ti mně bránit nebudou;
moje sestry mám ve službě,
ty mně bránit nebudou,
ty mi vždycky říkávají,
že se mnou být nemůžou.
5. Jedna sestra je falešná,
druhá mne nenávidí,
i také jsem pomlouvaná,
to od domácích lidí;
a to všecko skrže tebe,
můj Pepíčku rozmilý,
jestli ty mě tu zanecháš,
Bůh mně spomož jediný.
6. Ach, ty jsi ten můj nešťastník,
když chceš pryč vandrovati,
ach, já smutná zarmoucená,
mám se s tebou loučiti;
vandruj tedy s pánembohem,
já ti vinšuji štěstí,
co je v tomto hájku stromů,
a na těch stromech listí.
7. Má růžičko roztomilá,
co to z tebe vychází,
jaks ty ke mně promluvila,
oči mám plné slzí;
již já jinak neudělám,
než že si tebe vezmu,
třebas ty jsi jen chudobná,
bohaté dám na stranu.
8. Každá chudobná panenka,
každá je v světě za nic,
třebas byla poctivější,
než těch bohatých tisíc;
ta bohatá má peníze,
to se o ní dobře ví,
když ji chasníček uhlídá,
srdce na ni přiloží.
9. Tak jsem já dobře udělal,
že jsem si vzal Toničku,
chtěl jsem já si namlouvati
pekařovu dcerušku;
ta neumí nic dělati,
jenom dobře mlsati,
ba pomalu, na mou duši,
ani blechy chytati.
10. Tato píseň je složená
na příklad všem mládeňcům
v Postějově při skleničce,
a to k vůli děvčatům:
aby si ji zazpívaly,
a to vše k vaší vůli,
by raděj hezké chasníky
večer hubičkovaly.

*

K písni čís. 26: „Maminka se starala...“

Ve světové válce vznikla tato varianta:

1. Matička se starala,
jak by mě pochovala;
netrapte se, má matičko,
našel jsem si místečko.
2. Na haličském hřbitově,
tam je místečko pro mě,
kozák stojí tam u dveří,
místečko mně vyměří.
3. Až já budu v hrobě hnít,
šrapnely mně budou znít,
přijď se za mě, moje milá,
přijď se za mě pomodlit.¹⁾

* * *

DÍL SEDMÝ.

K písni čís. 31 a): „Zlukove, Zlukove...“

Písňe té použili z Blatáckých písni Kolíňáci a lokalisovali si ji.

K písni čís. 34: „Vizte pány nad pánami...“

R. R. Hofmeister vydal v nejnovejší době (1932) knihu „Březnické obrázky“, v níž otiskuje (na str. 350–352) jedenáct sloh této písňe, domněle originál z první polovice 18. století.

Podle Hofmeistera skládal tuto písň kratoňožský ovčák Jiří Volný,²⁾ jenž zemřel r. 1745. Slova Hofmeisterova jsou však vzata z nějakého zřejmě špatného přepisu. Každá sloha totiž má mít podle nápěvu osm veršů. U Hofmeistera má jich však druhá sloha jen sedm a je očitě useknuta; třetí jich má dokonce jen šest, a některé další slohy, na př. pátá a sedmá, mají verše s přebytnými slovy, takže text nelze pod nápěv směstnat. Podle obsahu je to písň velice naivní, v podstatě přehnaná a zkreslená, jak jsem již v prvotní poznámce při čís. 34.–VII, str. 75, naznačil. „Derektor“ velkostatku, jenž chamtivě čeká se svou paní až mu rychtář přinese „ovčí sejr“(1), je postava nemožná a smutná. Něco takového je i při malém kobykářském statku pravděpodobno.

* * *

DÍL OSMÝ.

K vypravování: „Jak ruský car Alexander I. vyorával brambory v Hostně...“

Zprávu o zastávce cara Alexandra I. v hospodě Jana Semelky v Českém Vrbném u Č. Budějovic 1. ledna 1823 (předmluv str. IX. a X.), dlužno opravit a doplnit.

Poněvadž o tomto druhém pobytu ruského cara na Hluboké jsou v třeboňském archivu zápisy jen sporé, nebylo docela jasné, z jaké příčiny se car v Semelkově hospodě „U červeného jelena“³⁾ zastavil, a byl-li tam se svým průvodem, či sám.

Nemaje tu plného vysvětlení, musel jsem se ve svém vypravování omezit jen na dohady. Nyní však třeboňský archivář pan V. Hadač při nějaké úřední práci v městském archivu českobudějovickém narazil na anonymní, německy psanou kroniku, podle někdejšího jejího majetníka známou pode jménem Klaudiova kronika budějovická, která má na konci velmi podrobný popis cesty cara Alexandra přes Budějovice na Hlubokou r. 1823.

Podle informací, jež dal autoru kroniky hned po carově odjezdu z Č. Vrbného hospodský Semelka, přijel car do Č. Budějovic na Nový rok 1823 odpoledne, a zatím co se přepřahalo, přivítal ho kníže Josef Schwarzenberg, který byl již před tím poslal svého kurýra až do ital. Benátek, aby pozval cara k návštěvě Hluboké.

¹⁾ Dr. Otakar Zich: Vojenský zpěvník československý. (Nakl. Vojenský vědecký ústav. Praha 1922.)

²⁾ Č. Zibrť: J. Volného písň.

³⁾ Ve zmíněném vypravování je hospoda Semelkova mylně označena názvem „U červeného orla“. To vzniklo přepsáním.

Car přijal ochotně pozvání, aby na Hluboké přenocoval; přál si jen, aby dříve než přijede do zámku, mohl se někde náležitě upravit. Poslal za tím účelem dva své komorníky napřed, aby v poslední vesnici ležící při silnici před Hlubokou, zjednali pro něho místnost k převléknutí.

Kolem čtvrté hodiny odpolední přijeli tito komorníci před hospodu „U červeného jelena“, zastavili a ptali se přispěchavšího hospodského, je-li před Hlubokou ještě nějaká vesnice. Když Semelka odpověděl záporně, vešli komorníci do jeho hospody a k nemalému jeho překvapení prohlásili, že šenkovna musí být upravena k přijetí ruského císaře.

Hned nasypali na podlahu na prst tlustě písku, stěny přikryli pokrývkami se stolů, zatopili, a celá místnost neparfumována voňavkami a vonným kouřem. Při této práci se jeden z komorníků vyptával pomáhajícího jim Semelky na jeho rodinné poměry, počet dětí atd. Semelka zase navzájem se dotazoval, jak se má při příjezdu hosta tak vznešeného zachovat. Řekli mu, aby on i jeho žena se carovi třikrát poklonili, jejich děti však aby císaře uvítaly kleče.

Rozradostněný a rozrušený Semelka seřadil hned nato vesničany podél silnice, aby cara hlučně uvítali, a sám zaujal vykázané mu místo.

Když car se svým průvodem přijížděl, volali sedláci: „Vivat, vivat!“

Car vystoupil z vozu, pokročil k uklánějícímu se Semelkovi a ptal se německy: „Ist das der Wirth?“ (Je to hospodský?)

Semelka, znovu se ukloniv, odpověděl: „Ich bin der Wirth, Euer kaiserliche Mayestät!“ (Jsem hospodský, Vaše císařské Veličenstvo.)

Hned poté uvedl cara do šenkovny.

Členy carova průvodu – knížete Schwarzenberka, kn. Windischgrätze, kn. Wolkonskiho, hr. Hardegga a jiné – uvedl pak do vedlejší místnosti.

Mezitím co se car převlékal, kníže Schwarzenberg několikrát uchopil Semelku za ruku a radostně opakoval: „Tatíku, tatíku! To se vám stala milost a čest a věčná památka!“ –

Asi po hodině vyšel car ze šenkovny v bílé, zlatým přemováním skvoucí se uniformě a vtiskl Semelkovi do ruky dvacet tvrdých dukátů, jeho ženě dal deset dukátů a jeho čtyřem dětem po dukátu, dohromady tedy čtyřtyřicet dukátů.

Z vedlejší místnosti vyšli pak ostatní páni carova průvodu s knížetem Schwarzenberkem, jenž ruského císaře znovu obřadně vítal, za což tento neméně obřadně děkoval. To zabralo přes půl hodiny času.

Potom vzal car knížete Schwarzenberka pod paži, uvedl ho do svého kočáru a posadil ho po své pravici, načech celý průvod, provázen opět hlučným voláním sedláků, za svitu plápolajících pochodní hnul se dále ke Hluboké.¹⁾

*

V písni čís. 29: „Kubato, Kubato, žbudovský sedláče . . .“ stala se chyba, že hned od začátku na str. 35 a na celé str. 36 je předznamenán jen jeden křížek místo křížků dvou. To je však na první pohled zřejmo a každý si sám chybu opraví. Jinak je všechno správné.

*

Píseň čís. 42: „Rozvíjí se z jara kvítí . . .“ skládal, jak mne letos (1932) ujišťoval, Fr. Šmíd-Soukup z Břehova u Č. Budějovic. Zpíval prý ji po prvé asi r. 1872 u muziky v Mahouši. Kapelníku Prenerovi vulgo Jousíkovi prý se líbila a hned ji loudil na Šmídovi: „Františku, napiš mi tu píseň, dám ti za ni čtvrtku piva“. Šmíd mu ji tedy napsal (bez té čtvrtky) a Prenerova osmičlenná muzika ji potom po českém jihu rozšířila. Srovnávám-li však píseň Šmídovu s písní č. 42, kterou mi zpívali před pětaticeti lety Hron a Štásenka ve Veselí n. Lužnicí, shledávám, že obě písně se nemálo od sebe liší. Vysvětluji si to jednak tím, že Šmídovi, jenž je už osmdesátiletý, paměť dobře neslouží, jednak také tím, že během doby si lidé píseň různě přizpůsobovali, v textu i nápěvu. K vůli zajímavosti podávám zde první dvě slohy Šmídovy, které s písní čís. 42 mají pramálo společného. Teprve třetí slohou počínaje obsah myšlenkový souhlasí; provedení je však jiné.

¹⁾ Na Hluboké dal car knížecímu komorníkovi zlatou tabatěrku v ceně čtyřtyřiceti dukátů, druhému komorníkovi zlatý prsten s drahokamy v ceně dvou set zlatých stříbra, ostatním kníž. služebníkům rozdál 300 dukátů. – Píseň „Bratři, kamarádi . . .“ (č. 27-VIII), která nám o caru Alexandrovi za jeho pobytu na Hluboké vypravuje „jak diškrece dával, vidět se nechával“, tedy v ničem nepřehání.

Fijala, překrásná růže,
jen se vyvinuje,
sluníčko překrásně svítí,
země vysušuje;
krásné jaro nám nastává,
tvrdá země být přestává,
vyjedeme si trošku ven,
jak se otvírá zem.

A nevjim vodkud mám začít,
začnu vod svítání,
jako ten křivánek malý
Pána Boha chválí;
tu sedlák, jak ráno stává,
čest a chválu Bohu zdává:
svatá Trojce, jeden Bože! –
hned jak stává z lože.

*

Na nápěv čís. 47: „Pořád se nám lidé diví...“ zpívá se také:

V těch Plástojcích, tou dolinou,
štyry koně vraný táhnou,

ty náruční eště více,
strhali nám pobočnice.

* * *

DÍL DEVÁTÝ.

K písni čís. 25: „V tej třeboňskej hospodě...“

V poznámce při této písni otiskl jsem 19 sloh „příkladné“ písně „Sem pospěšte křestané“, která se před mnoha lety zpívala na svatbách. Nyní jsem našel v špalíčkové písni Petersonově – čtyřatřicet sloh. Počínaje dvacátou slohou je to však už hotový krvák. Na konec tátovi-vražedníkovi „byl ortel čtený, že má být oběšený, v řetězích až na místo vyvedený.“ A tak se také stalo, přes to, že „žádal býti pokřtěný“. A „Vilímku pochovali, to jest zázrak nemalý, andělové nebeské (!) jí sladce zpívali.“ – A takové slátaniny se vnášely do lidu ke škodě krásných písni národních.

* * *

DÍL DESÁTÝ.

K písni čís. 19: „Ach, vy moje modré očičky...“ a k písni: „Hdyž já se podívám k háječku...“

Na tyto nápěvy zpívá se také:

1. Hezká se, má milá,
hezká zdáš,
budeš-li tak hezká,
až se vdáš?
„Eště hezčejší,
můj znejmilejší:
vem si mě, vem si mě,
uhlídáš!“

2. Hezká se, má milá,
hezká zdáš,
co ti dá pantáta,
až se vdáš?
„Krávu s telátkem,
koně s hříbátkem,
a bílou ovčičku
s jehňátkem.“

3. Hezká se, má milá,
hezká zdáš,
co ti dá paňmáma,
až se vdáš?
„Husu s housátky,
kachnu s kachňátky,
strakatou slepičku
s kuřátky.“

4. Hezká se, má milá,
hezká zdáš,
co ti dá pantáta,
až se vdáš?
„Samý dukáty,
pěkně kulatý,
uhlídáš, uhlídáš, uhlídáš!“

Zpívala mi buď Hrbková-Volejníková v Kolenci, nebo kovářka Konrádová ve Stříbřeci. Obměny: Erben, 3. vyd. str. 337; Slavia II₄ 254.

SOUPIS POJEDNÁNÍ NÁRODOPISNÝCH A DĚJEPISNÝCH OBSAŽENÝCH V DESETI DOSUD VYŠLÝCH DÍLECH

DÍL PRVNÍ. *Úvodem.* – *Památná, dotud neznámá privilej Karla IV. sedláku Baderovi.* (K. W.)

DÍL DRUHÝ. *Staré lidové zpěvy na Třeboňsku.* (Ludmila Stejskalová-Rabasová.) – *Stachovská rychta a Králováci.* (K. W.)

DÍL TŘETÍ. *Královácká svarba.* (K. W.)

DÍL ČTVRTÝ. *Noční honba.* (K. W.) – *Šumavští pasteveci a jejich halekání.* (K. W.)

DÍL PÁTÝ. *Na housličky hrála.* (K. W.) – *Cestou do hor.* (K. W.)

DÍL ŠESTÝ. *Na Krávovně.* (K. W.) – *Jak se jindy bralo na vojnu.* – *Pout na Lomci.* – *Krávozna.* – *Na podzim při ohničku.*

DÍL SEDMÝ. *Jak jsem se dostal na Blata.* (K. W.) – *Blata Velká či Veselsko-Soběslavská.* (Prof. Vavřinec Josef Dušek.) – *Můj doslov k úvaze prof. Duška.* (K. W.) – *Blata Zbudovská či Svobodná.* (Frant. Miroslav Čapek.) – *Rebelie blatských sedláků proti Adamovi z Hradce a legenda o Kubatovi.* (K. W. Většinou podle spisu archiváře Frant. Teplého „Příspěvky k dějinám českého zemědělství“ a podle studie „Kubata dal hlavu za Blata“ od dra Frant. Salaby.) – *K novému zpracování Blatáckých písní.* (K. W.) – *Památce Kubaty.* (Báseň Adolfa Heyduka.)

DÍL OSMÝ. *Jak ruský car Alexander I. vyorával brambory v Hosíně u Hluboké a jak žkrže Čechy cestoval.* (K. W.) – *Příroda na Blatech Velkých.* (Adolf Hemer, ředitel pedagogia v Soběslavi.) – *Jak se Jihočeši strojivali.* (Marie Prunerová-Roudná, ředitelka odb. školy pro ženská povolání v Táboře.) – *Jarní jítro na Blatech.* (Frant. Procháška.)

DÍL DEVÁTÝ. *K obsahu dílu devátého.* (K. W.) – *Poslední páni z Rožmberka a jejich doba.* (K. W.)

Popis vyobrazení v části knižní: Pohřební štít pana Petra Voka. (Str. 25.) – *Píseň o stavu svatého manželství.* (Str. 27.) – *Exlibris pana Petra Voka.* (Str. 27.) – *Rožmberský groš početní.* (Str. 28.) – *Podobizna pana Petra Voka.* (Str. 28.) – *Rožmberský dům na Hradě pražském.* (Str. 29.) – *Vok, praotec Rožmberků.* (Str. 30.) – *Krumlov Český.* (Str. 32.) – *Třeboň.* (Str. 32.) – *Vyšebrodský klášter.* (Str. 33.) – *Arma domini . . . (Exlibris pana Viléma z Rožmberka.)* (Str. 33.) – *Šimon Chodeček-Lomnický z Budče.* (Str. 34.)

Popis vyobrazení v části hudební: Pozoruj, Bože můj . . . (Str. 35.) – *Páni pozorujte nyní . . .* (Str. 35.) – *Kdo chceš býti rytíř boží . . .* (Str. 36.) – *Volám k tobě z hlubokosti . . .* (Str. 36.) – *Píseň o důstojenství svatého stavu manželského . . .* (Str. 36.) – *Fausta precatio . . .* (Str. 36.) – *Pohřební píseň . . .* (Str. 36.) – *Vilém slží z očí svých . . .* (Str. 36.)

Další pojednání: Mužikanti a muziky za Rožmberků. (František Mareš.) (Str. 37.) – *Ty bukovský páni s kozlem tancovali . . .* (K. W.) (Str. 41.)

DÍL DESÁTÝ. *Slovo k dílu desátému.* (K. W.) (Str. 7.) – *Výroční obyčeje a zvyky na Blatech.* (K. W. Podle různých pramenů.) (Str. 9.) – *Píchání borek na Blatech.* (K. W. Podle vypravování přítele Fr. Prochášky.) (Str. 27.) – *Cechy či pořádky řemeslnické na Blatech.* (Podle spisů Schwarzenberského archivu v Třeboni.) (Str. 31.) – *Umřel mi zpěvák.* (K. W.) (Str. 47.) – *Matějčkův smrtedlný hřích.* (K. W. Podle vypravování přítele Fr. Prochášky.) (Str. 51.) – *Popis vyobrazení v části knižní.* (Str. 53.) – *Doplňky, obměny a opravy k deseti dosud vyšlým dílům.* (Str. 57.)

SOUPIS VYOBRAZENÍ OBSAŽENÝCH V DESETI DOSUD VYŠLÝCH DÍLECH

DÍL PRVNÍ. *Prácheňský sedlák*. Akvarel. *Mikuláš Aleš*. – *Privilej Karla IV. sedláku Baderovi*. (Foto podle pergamentu.)

DÍL DRUHÝ. *Nevěsta z Plzeňska*. Akvarel. *Aug. Němejc*. – *Selští povstalci r. 1680*. *Mikuláš Aleš*.

DÍL TŘETÍ. *Šumavský dudák a selka*. Akvarel. *Jaroslav Špillar*. – *Sedlák a selka na Tábořsku*. Faksimilový dřevoryt. *Quido Manes*.

DÍL ČTVRTÝ. *Sedlák*. Akvarel. *Mikuláš Aleš*. – *Sedlák a selka*. Faksimilový dřevoryt. *Mikuláš Aleš*.

DÍL PÁTÝ. *Selka*. Akvarel. *Aug. Němejc*. – *Srdce*. Perokresba podle soběslavské perníkářské formy z r. 1830. – *Cestou do hor*. Perokresba. *Adolf Kašpar*. – *Hoch nesoucí klesti*. Perokresba. *Adolf Kašpar*. (Obé kresleno pro toto dílo.) – *Sedlák*. *Mikuláš Aleš*.

DÍL ŠESTÝ. *Na podzim při ohničku*. Akvarel. *Jos. Manes*. – *Krávovna*. Perokresba. *Václav Malý*. – *Pout na Lomci*. Podle kvaše *Ferd. Runka*. Foto J. Štěpána v Třeboni.

DÍL SEDMÝ. *Blatačka*. Akvarel. *Václ. Malý*. – *Kaplička na Blatech*. Perokresba. *Václ. Malý*. – *Kubatovy kameny*. Perokresba. *Václ. Malý*. – *Sedlák Carhoun*. Kresba tužkou. *Václ. Malý*. – *Babička Kubatova*. Foto spisovatele *F. M. Čapka*.

DÍL OSMÝ. *Dudácká muzika*. Akvarel. *Václ. Malý*. – *Veseli nad Lužnicí*. Perokresba. *Václ. Malý*. – *Tetřivci*. Kresba uhlem. *V. Trsek*. – *Blatačka*. Kresba tužkou. *Václ. Malý*. – *Blatačky na cestě k mužice*. Foto podle oleje *Václ. Malého*.

DÍL DEVÁTÝ. *Vyobrazení v části knižní:*

Pohřební štít pana Petra Voka. Akvarel. *Fr. X. Margold*. (Proti titulu.) – *Krumlov*. Lept podle *Runkova* obrazu. *Pavlna kn. ze Schwarzenberku*. (Str. 9.) – *Píseň k svatbě Viléma z Rožmberka s Polyxenou z Pernštejna*. Barevný tisk z r. 1587. (Vložka, str. 24.) – *Hradčany s Malou Stranou*. Mědirytina *J. Sadelera*. (Str. 25.) – *Vok, praotec Rožmberků*. Rytina podle obrazu *Jos. Hellicha*. (Str. 31.) – *Vyšebrodský klášter*. Perokresba. *Fr. X. Margold*. (Str. 33.) – *Počtní groš rožmberský*. Perokresba podle starší rytiny. (Str. 34.) – *Zápis o pravém jménu Šimona Lomnického z Budče, v populační knize panství Třeboňského*. Foto J. Štěpána podle originálu. (Vložka, str. 34.) – *Třeboň*. Rytina podle *Runkova* obrazu. (Str. 35.) – *Arma domini . . . (Exlibris pana Viléma z Rožmberka)*. Dřevoryt. (Vložka, str. 36.) – *Podobizna pana Petra Voka*. Podle olejového obrazu. (Vložka, str. 40.) – *Exlibris pana Petra Voka*. Mědirytina *J. Sadelera*. (První strana hudební části.)

Vyobrazení v části hudební:

Pozoruj, Bože můj . . . (Str. 21.) – *Páni pozorujte nyní . . .* (Str. 44.) – *Kdo chceš býti rytíř boží . . .* (Str. 50.) – *Volám k tobě z hlubokosti . . .* (Str. 66.) – *Píseň o důstojenství svatého stavu manželského . . .* (Str. 71.) – *Fausta precatio . . .* (Str. 83.) Vesměs foto J. Feikla v Praze III, podle originálů v Strahov. knihovně. – *Pohřební píseň . . .* Foto J. Štěpána v Třeboni. (Str. 95.) – *Znak rožmberský . . .* Perokresba *F. X. Margolda*. (Str. 108.)

DÍL DESÁTÝ. Soupis vyobrazení je vpředu na str. 53.

ZAČÁTKY NĚKTERÝCH PÍSŇOVÝCH TEXTŮ A ŘIKADEL VE VÝROČNÍCH OBYČEJÍCH:

	STRANA		STRANA
A ty nevěrný Jidáši	16	Pojte lidi na popravu	19
A ty svatá Markyto	17	Pojte, proste všichni sedláčkové	11
Až budeme žítí	17	Proč pak Pánbůh starý panny tresce ...	12
Ejhle, náš Pán přijde	25	Strunka, strunka, strunka	11
Fijala růže	17	Svatý Jiří jede k nám	18
Jedeme cestičkou ouzkou	20	Svatý Petr z Říma	18
Již my, malí pastuškové	11	U Blažků je hradba zlámaná	19
Kdo své dítky miluje	16	U Hadačů pod okny	19
Král Šalamoun moudrý	15	U Kolářů mají švesku	19
Masopuste, masopuste	12	U Kovářů pod okny řetězy	19
Modlete se, pravím vám	16	U Pitrů je klika kulatá	19
Můj milej mi pod okýnkem	18	U Vrkočů na rohu	19
Na svatého Řehoře	14	Ve dvoře sou stromy zelený	19
Na vánoce přiletěla křepelice	11	Vedeme vám krále	19
Nové, nové léto	17	V popeleční středu	13
Panimámo krásná	17	Zdrávas královno nebeská	23

ZAČÁTKY PÍSŇOVÝCH TEXTŮ V DOPLŇCÍCH, OBMĚNÁCH A OPRAVÁCH:

	STRANA		STRANA
Až my pojedem	57	Matička se starala	62
Darmo, rodičové, darmo nakládáte	57	Na Talůškoc dvoře	60
Dyž sem šel do Prahy	60	O hřebíčku zahradnický	61
Dyž sem šel po hrázi	60	Sedláče, co děláš	58
Fijala, překrásná růže	64	Sundavej, Pepičko, sundavej čepení	58
Hezká se, má milá, hezká zdáš	64	V těch Plástoječích	64
Já sem věru rád	58	Vynes mě, koníčku	57
Když se všichni oženili	59	Zafoukej, větříčku	60

V. Mc
1913

1. Hledám v tý malý sedniče...

(Svatební.)

Velmi mírně.

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady bass line of quarter notes and chords in the right hand. Dynamics include *p* (piano) and *mp* (mezzo-piano). The lyrics are in Czech and describe a bride's search for her father-in-law.

Hledám v tý ma-lý sed - nič - ce,
 hle-dám svý dra-hý ro - di - ōe, tam je na - jí - ti ne - mů - ů,
 pro - to - že už le - ží v hro - bu. Vy něm-ōi - cký zvo - ny

zvoň-te,*) mý ro-di-če z hrobu zbud-te, a-by ze sna z hrobu vsta-li,

a mně po-že-hná-ní da-li.

rit.

Ed.

*) VYSVĚTLIVKY. Němčice — farní ves u Hluboké n. Vltavou. Farní kostel byl tu již před r. 1360. V první polovici 17. stol. fara zanikla a r. 1652 přel se Don Francesco de Marradas, pán na Hluboké, s potomky knížete z Eggenberka, jako držitelé panství netolického, o podací právo ke kostelu němčickému. Arcibiskup Arnošt hr. Harrach rozhodl spor tak, že napříště se měli majetníci obou panství v presentaci kněží do Němčic střídat. Dnes, kdy patronáty jsou obecně považovány za břemeno, sotva by asi k takovému sporu došlo. V kostele je 15 kamenných náhrobků s rytířskými znaky. Čtyři z nich patří Kořenským z Terešova, po jednom pak Malovcům z Malovic, Anežce z Heraltic, Jiřkovi ze Sedlce, Jiřkovi z Dubu a Voršile z Klinštejna a z Roztok. Pod ostatními, jejichž nápisy a znaky nedají se již určit, odpočívají pravděpodobně rytíři Hružové z Vlhav, kteří při kostele němčickém založili kolem r. 1400 některá nadání. (Podle třeboň. schwarzenb. archivu a J. Trajera.)

Vlhavy (lidově Vyhavy) jsou osada nedaleko Němčic, druhdy vládýcký statek, jež drželi v letech 1482—1548 Kořenští z Terešova, po nich Malovci a od r. 1624 majetníci panství hlubockého.

POZN. Zpívali mi Terezie Vovsová v Olešniku a Anna Naušová ve Zlivi. Píseň ta zpívá se o svatbách tam, kde nevěsta je sirotek, a začíná vlastně: „Mně dnes pořád něco schází, povězte mi jen s kuráží, co mně schází, co mě těší, abych byla veselejší.“ Sloha ta zapadá však rušivě do nálady zpěvu, proto ji dávám jen do poznámky. Pan odb. učitel K. Mitiska z Č. Budějovic, můj milý průvodce a horlivý pomocník na mých cestách po Blatech Zbudovských, vyloudil po mém odjezdu ze Zlivě na babičce Naušové ještě jednu slohu: „Proč mě dneska vyplétají, dyž to nikdy nedělali? Snad musím jít z toho statku; kde já najdu moji matku?“ To jsou však samé trosky písně, o které dnes už nikdo neví, jak původně byla. Nápěv je typicky blatácký a najdete různé jeho obměny v tomto díle.

2. Jaloveček roste na mažickym Blatě...

Mírně živým pohybem.

p

1. Ja - lo - ve - ček ro - ste na ma - ži - ckým
 2. Za - po - me - neš na mě, má An - či - čko,
 3. A já se ne - dí - vám, dí - va - jí se

mp *poco rit.* *p*

mf

Bla - tě, ne - mu - žu já, muj Je - ní - čku, za - po - me - nout na tě,
 snad - ně, až se bu - du s ji - nou to - čít, ne - dí - vej se na mě,
 o - či, jak se ten muj z nej - mi - lej - ší v ko - le s ji - nou to - čí,

mf

mf *rit.* *a tempo*

ne - mu - žu já muj Je - ní - čku, za - po - me - nout na tě.
 až se bu - du s ji - nou to - čít, ne - dí - vej se na mě.
 jak se ten muj z nej - mi - lej - ší v ko - le s ji - nou to - čí.

mf *rit.* *a tempo*

p

4. V ko - le s ji - nou to - čí, do - mu ji do - ve - de,
 5. Až pu - deš vo - ko - lo na - še - ho sta - ve - ní,
 6. Čer - ve - ná rů - ži - čka bí - lým kvě - tem pu - čí,
 7. Če - mu ste na - vy - kly mu - sí - te vod - vy - kat:

mf

na to na - še sta - ve - ní jen smu - tně se o - hled - ne, na to na - še
 jen už se knám ne - vo - hlí - žej, mo - je po - tě - še - ní, jen už se knám
 ach, če - mu ste to na - vy - kly, mo - je mo - dré o - čí, ach če - mu ste
 dvíř - ka vod mo - jí ko - můr - ky mi - lý - mu vod - my - kat, dvíř - ka vod mo -

rit. *a tempo*

sta - ve - ní jen smu - tně se o - hled - ne.
 ne - vo - hlí - žej, mo - je po - tě - še - ní.
 to na - vy - kly, mo - je mo - dré o - čí.
 jí ko - můr - ky mi - lý - mu vod - my - kat.

POZN. Zpíval mi G. Machoň ve Veselí, jenž ji slyšel od Marie Kubešové v Neplachově. Fr. Herda v Ševětíně mi doplnil slohy.

3. a) Knihurka na louce...
b) Vyšla si má mjlá...

Mírně živě.

p

a) Kni-hur-ka^{*)}
Kni-hur-ky
b) Vy-šla si

na lou - ce pře - lít - la my - sliv - ce, von na ni flin - ti - čkou
bě - du - jí, pa - nen - ku, lí - tu - jí, my - sli - vec ne - cho - dí
má mji - lá na trá - vu, roz - mji - lá, při - šel tam z Ko - le - nec

ritard. *a tempo*

prud - ce za - mě - ří; rá - na vy - lít - ne,
už do há - je - čka; vrá - na tam ská - če,
no - vý mlá - de - nec; na ni se dí - vá,

ritard. *a tempo*

*) Knihurka - čejka (podle jejího volání: „Knihy - knihy.“)

ritard. *p a tempo*

kni - hur - ka slít - ne; po - čekj ty my - sliv - če,
 pa - nen - ka plá - če, chy - stá si po - vi - jan,
 hned ji ob - jí - má; ško - da tě má mji - lá,

ritard. *a tempo* *p*

ne - máš žá - dný srd - ce, ne - bo - há kni - hur - ka vtra - to - lu
 až bu - de sva - tý Jan bu - de mít vko - léb - ce už my - sli -
 má hol - ka roz - mji - lá, ztra - ti - las v há - je - čku ze - le - ný

ritard.

le - ží.
 ve - čka.
 vě - nec.

mp. a tempo

POZN. Píseň ta vznikla memorováním v blaťácké rodině řed. Prunera v Táboře. Je to důkaz, že i v nejnovější době mohou vzniknout písně v duchu národním.

4. a) Dyž sme stáli v Praze na hospodě...
 b) Už sou všichni lidé naproti mně...
 c) Pánbůh ti to, má Andulko, zaplať...

Mírným pohybem. *mp*

a) Dyž sme stá - li v Pra - ze na ho -
 Dyž sme by - li v Pra - ze na ho -
 b) Už sou vši - chni li - dé na - pro -
 c) Pán - bůh ti to, má An - dul - ko

spo - dě, při - šli na nás pá - ni zlo - dě - jo - vé,
 spo - dě, což tam na nás při - šli zlo - dě - jo - vé,
 ti mně, ne - pře - jou mi, má An - dul - ko, te - be;
 za - plať, žes mi da - la ko - ši - li - čku vy - prat,

Táj - ko - vi tam plášt, če - pi - ci u - krad - li,
 vše - cky pan - tle sou nám sko - ní po - bra - li,
 kdy - by mi to vši - chni li - dé ne - přá - li.
 Pán - bůh ti to, má An - dul - ko, za - pla - tí,

e - ště by se s ná - ma by - li po - pra - li.
 e - ště by se s ná - ma by - li po - pra - li.
 jen dyž sme se, má An - dul - ko, do - sta - li.
 žes mi da - la ko - ši - li - čku vy - pra - ti.

POZN. První slohu zpíval mi Holický-Ludvík ve Stříbřeci. Sloha ta má vztah ke korunovací císaře Ferdinanda v Praze r. 1836. Tájek byl dvacet let starostou v Slabošovicích, osadě na silnici od Třeboně k Ledenici. Měl moc hezkou dceru. A když sháněli do korunovačního průvodu po venkově družičky, padla volba také na ni. To bylo úřední nařízení, proti němuž nebylo odvolání. Tájek se tedy vypravil s dcerou do Prahy. Tam byli noclehem v některém z mnoha tehdejších nákladnických domů, při čemž se jim stala nehoda, že byli okradeni. — Druhou slohu (obměnu první) zpívali mi Václav Škarda v Novosedlech u Třeboně a Říha ve Stříbřeci. Ač je tu také řeč jen o Praze, ujišťoval mne Škarda: „To se ale nestalo v Praze, nýbrž v Kolenci, při ‚vodatbách‘. Nevěsta byla Kubelů z Kolence a ženich byl Zemanů Vojtěch ze Stříbce. Když Stříbský přijeli do Kolence pro nevěstu na dvou žebřákách, někdo jim tam všecko „vošlechtění“ (ozdoby—pantle) s koni vodřezal. Z toho povstala hádka, která div že neskončila pranici. Kolenecký už potom do Stříbce nejeli.“ (Viz předmluvu k druhému svazku tohoto díla „Staré lidové písně na Třeboňsku“.) — Třetí a čtvrtou slohu mi zpíval kdosi v Lomnici n. Lužnicí, nejspíše Tomáš Bouda.

5. Pode mlejnem, nade mlejnem...

Mírně. *p*

1. Po - de mlej - nem, na - de mlej - nem
 2. Kdy - bych já jí ňá - kou za - bil,
 3. Jsou ty hu - sy po - pe - la - vý,

hu - sy se pe - rou, běž, Je - ní - čku, vem flin - ti - čku,
zlo - bi - la by se, až bych tam na - ve - čír při - šel,
dro - bný - ho pe - ři, zká - za - la mi má An - či - čka,

za - bí ně - kte - rou! A to já ne - u - dě - lám,
va - di - la by se: proč že jsem to u - dě - lal,
že mi ne - vě - ři; když ne - vě - ři ať ne - chá,

já ty hu - sy do - bře znám, jsou to hu - sy pa - ni - má - my,
když sem je - jich hu - sy znal, a pan - tá - ta by mi tře - ba
já mů - žu jít do mě - sta, tam si bu - du na - mlou - va - ti

kam já cho - dí - vám .
 dvě - ře u - ká - zal .
 jin - čí děv - ča - ta .

POZN. Zpíval mi Matěj Bílý v Mezimostí. Obměna slov je u Erbena (3. vyd. str. 129). Holický v Novosedlech zpíval mi stejná slova na nápěv dvoučtvrtního rytmu, jenže se začátkem: „Pod vršíčkem nad vršíčkem...“ Na též nápěv zpíval mi Holický též následující, zjevně kramářskou písničku: 1. Měsíc vyšel, slunce zašlo, vzal sem hodinky, plášt sem hodil přes rameno, hůlku do ruky; za holkou se tu ženu, jako bych neměl ženu, dyž sem přišel pod vokýnko: „holka, vodevří!“ 2. „Proč bych já ti vodvírala, dyť si jenom kluk, a lidé si povídají, že si samej dluh.“ „Dyž sem dlužen, nejsem sám, dlužen je i císař pán; náš pantáta všecko platí, praskne na to lán.“ 3. „To bych já to špatně chytla ve tvej chalupě, musela bych dříví nosit na svém rameně; byla bych špatnou paní, chodila bych na stlaní, což by se mi moje záda brzo loupaly.“ — Tato píseň byla v prvním vydání Blat. písní po čís. 115, ale jen se dvěma slohami. Nynější druhá sloha, kterou jsem v novější době získal od G. Machoně ve Veselí, tam nebyla.

6. Vo tom lonckym masopustě...

Rozmarně. (Scherzando.)

Vo tom lon-ckym ma - so - pu - stě
 Co pak ty se, má pa - nen - ko,

hla - va bo - le - la, když mě mo - je znej - mi - lej - ší vy - pro - vá - ze -
na mý šaj - ny ptáš? jes - li já je v kap - se ne - mám, ty mi je ne -

la; dáš; strou - ha - la mně mr - kvi - čku: ach, muj zla - tej Ven - cí - čku,
to - lá - rek, cos mi da - la, dá - vno si zvy - čí - ta - la, *poco rit.*

ko - lik pak ti zby - lo šaj - nů z ma - so - pu - stí - čku?
za ten si se dost na - pi - la, vy - tan - co - va - la. *a tempo*

POZN. Píseň staré Pavličkové, švédleny krojů, rodačky z Horusic, která se svého času provdala do Mazelova a zde r. 1931 zemřela ve věku 86 let. Mně píseň tu zpíval Václav Frolík.

7. Jak smutno, truchlivo...

(Svatební.)

Mírným pohybem.

p

1. Jak smutno, tru-chli-vo, ou-vej na
2. Když u má - my by - la, tra-vi-čku
3. Vě-ne-ček u - vi - la z ta-ko-vé -

vše stra - ny, že už ti při - šel čas, že mu - síš
jí ža - la, ma - ti - čka jí za to vě - ne - ček
ho kví - tí, kte - rým se v ne - be - sích před Je - ži -

od má - my, že mu - síš od má - my.
u - vi - la, vě - ne - ček u - vi - la.
šem sví - tí, před Je - ži - šem sví - tí.

POZN. Zpíval mi Jan Dvořák ve Zlukově. — Píseň ta byla asi delší. — Srovnej s písní č 10 - V.

8. a) Laštovička lítá...

Mírně.

p *mp*

1. La-što - vi - čka lí - tá,
2. Já do - mů ne - pu - du,
3. Kna - še - mu trá - vni - čku,

mp *p*

po - ví - dá, že svi - tá; di má mi - lá,
až pu - deš, Je - ní - čku; ty mě mu - síš
kna - še - mu sta - ve - ní, a - by má - ti

mf *p* *mp*

di už do - mů, bys ne - by - la bi - ta,
vy - pro - vo - dit kna - še - mu trá - vni - čku,
u - vě - ři - la, že chce - me být svo - ji,

mf

The musical score is written for voice and piano. It consists of three systems of music. Each system includes a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Mírně.' (Moderately). Dynamics include piano (*p*), mezzo-piano (*mp*), and mezzo-forte (*mf*). There are three verses of lyrics provided. The piano accompaniment features arpeggiated chords and melodic lines in both hands.

p *mp*

di, má mi - lá, di už do - mů,
 ty mě mu - siš vy - pro - vo - dit,
 a - by má - ti u - vě - ři - la, *3*

mf

bys ne - by - la bi - ta.
 k na - še - mu trá - vni - čku.
 že chce - me být svo - ji.

b) Žežulinka v lese...

p *mp* *mf*

Že - žu - lin - ka v le - se, Bo - že roz - po - meň se,
 Dyž mě ne - chceš, nech tak, mé sr - dé - čko ne - trap,

ja - ký je to mi - lo - vá - ní, dyž mě hol -
dost si mě už na - trá - pi - la, tak mů - žeš

ka ne - chce, ja - ký je to mi - lo -
už pře - stat, dost si mě už na - trá -

vá - ní, dyž mě hol - ka ne - chce.
pi - la, tak mů - žeš už pře - stat.

POZN. Zpíval mi J. Vašta v Soběslavi. Čtyry slohy bezcenné jsem vynechal.

9. Mazalovcký chlapci sou...

Mírně živým pohybem.

mp

1. Ma - za - lov-
2. Ten muj tam
3. Slun - ce je
4. Po - chvá - len

mp

mf

cký*) chla - pci sou, za hu - mny trá - vu se -
ta - ky se - če, ko - sa mu sí - cti ne -
na po - lo - dne, pod, mi - lá, vy - pro - vod
buď Pán Je - žíš, u - dě - lej, Na - nyn - ko,

čou, se - čou ji pro ko - ně, ma - jí zla -
chce, a on se o - hli - dá, na Bo - ha
mě, vy - pro - vod mě přes ves, a já te -
kříž, dě - lej ho nad se - bou, že bu - deš

The musical score is written in 3/8 time with a key signature of one flat (B-flat). It features a vocal line and a piano accompaniment. The piano part consists of a right-hand melody and a left-hand bass line. The score is divided into three systems. The first system includes a vocal line with four numbered options and a piano accompaniment. The second system continues the vocal line with lyrics and the piano accompaniment. The third system concludes the vocal line and piano accompaniment. Dynamics include *mp* (mezzo-piano) and *mf* (mezzo-forte). The tempo is marked 'Mírně živým pohybem'.

tý stro - je, ko - sy jim sí - cti ne - chcou,
zpo - mí - ná, vy - so - ko je - li slun - ce,
be přes les, po - tom se ro - ze - jde - me,
mou že - nou, však ty o tom do - bře víš,

mf

ko - sy jim sí - cti ne - chcou.
vy - so - ko je - li slun - ce.
po - tom se ro - ze - jde - me.
u - dě - lej Na - nyn - ko kříž.

mf

*) VYSVĚTLIVKA. Mazelov, lidově Mazalov, jehož jméno se v písních tohoto díla vyskytuje po prvé, čítá se k Blatům t. zv. Dolním. Tato Dolní Blata tvoří vesnice od Dolního Bukovska, Sedlíkovic a Horusic směrem jižním. Nejjižnější část Dolních Blat tvoří obce Ševětín a Mazelov, západní část Hvozdo, Radonice a Drahotěšice, východní část Záblatí, Lhota, Bošilec a Val. Horní Blata tvoří obce od Horního Bukovska (lidově Horný) přes Veselí směrem k Soběslavi. Vliv přírody (lesklé plochy rybníků a jiné) způsobil, že kroje Dolních Blat byly pestré a lesklé. Pleny, čelenky i zástěry byly zdobeny hojně penízky (rybími šupinami). Horní a Dolní Blata tvoří v ohraničení celkovém Blata Velká či Bohatá. (Podle zasláného mi výkladu Václava Frolíka.) O vlivu blatské přírody na tvářnost blatackých krojů viz také předmluvu Marie Prunerové k 8. svazku: „Jak se Jihočeši strojivali.“

POZN. Píseň Marie Frolíkové v Mazelově, sedmdesátileté. Mně ji zpíval její syn Václav Frolík.

10. Ach, cestičko...

(Svatební.)

Mírně.

p

1. Ach, ce - sti - čko, ce - sto u - šla - pa - ná,
3. Pu - du i - nou ce - sti - čkou ne - zná - mou,

mp

ach, ce - sti - čko má mi - lá, mám tě o - pu - sti - ti, i - nou ce - stou í - ti,
bu - du pla - kat, na - ří - kat, bu - du tý ce - sti - čky, ja - ko mý ma - ti - čky

já zar - mou - ce - ná. 2. Pu - du i - nou ce - sti - čkou ne - zná - mou,
sta - rý li - to - vat. 4. Mo - je dra - há, u - při - mná ma - ti - čko,

The musical score is written in G major and 3/4 time. It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the right hand and a more active bass line in the left hand. Dynamics include piano (*p*) and mezzo-piano (*mp*). The lyrics are in Czech and describe a bride's emotional state.

za-blou-dím - li, to ne-vím, ja - ká ža - lost vel - ká mé sr - ce pro - ni - ká,
 dej - te mi po - že - hná - ní, neb již od té chv í - le sr - ce mo - je dý - le

kam při - du ne - vím.
 ne - bu - de svá - mi.

POZN. Zpívala mi Terezie Vovsová v Olešniku.

11. Já bych k vám rád chodil...

Mírně živě. *p*

1. Já bych kvám rád cho - dil,
 2. Já to rá - ko - sí - čko
 3. Já to rá - ko - sí - čko

ritard. *p a tempo*

poco rit. *a tempo*

když ne - smím, já bych vám rád cho - dil, když ne -
 po - se - kám, já to rá - ko - sí - ěko po - se -
 po - lá - mu, já to rá - ko - sí - ěko po - lá -

poco rit. *a tempo*

když ne-smím, za - rost - la mně ce - sta rá - ko - sí - m, za - rost - la
 po - se - kám, na mou mi - lou so - bě po - se - ěkám, na mou mi -
 po - lá - mu, do - sta - nu ce - ru - šku i má - mu, do - sta - nu

poco rit.

mně ce - sta rá - ko - sí - m.
 lou so - bě po - se - ěkám.
 ce - ru - šku i má - mu.

poco rit. *ritard.* *mf*

POZN. Zpíval mi Jan Dvořák ve Zlukově. U Erbena je obměna slovní (3. vyd. str. 148.)

12. Co ste, sedláci, co ste dělali...

Zvolna. *mf*

Co ste, se - dlá - ci, co ste
Ho - ra - ždo - vi - ce, ma - lé

mf *mp*

mp

dě - la - li, že ste pi - vc - vár sta - vět ne - da - li?
mě - ste - čko, je tam pi - vo - vár, do - bré pi - ve - čko;

p

My sme ne - da - li, že sme se bá - li,
tam dyž při - je - dem, tam se na - pí - jem,

mf *mp*

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The first system begins with a tempo marking 'Zvolna.' and a dynamic marking 'mf'. The piano accompaniment starts with a series of chords in the right hand and a simple bass line in the left hand. The second system features a dynamic marking 'mp' and a piano accompaniment that includes some sixteenth-note patterns. The third system ends with a dynamic marking 'mp' and a piano accompaniment that concludes with a final chord and a fermata over the bass line.

mp

že by sme do něj cho-dit mu-se - li.
hez - ký děv - ča - ta při tom mi - lu - jem.

mf

POZN. Zpíval mi vrchní berní ředitel v. v. Jindřich Häusler. Naučil se této písni před čtyřiceti lety v Sobotce od sedláka Jos. Švorce, starosty obce Skuřínka. Švorc, jenž do Sobotky často zavítal, zpíval ji v Svobodově hostinci „Na poště“. Je to však zřejmě píseň jihočeská, jak svým hudebním rázem, tak i textem. Potvrzuje mi to i sobotecký rodák, ministr m. sl. Lad. Novák. Jak Švorc k této písni přišel, dnes už nám nikdo nevysvětlí.

13. Teče voda z lesa...

Mírně živým pohybem.

mp

1. Te - če vo - da
2. Při - šel je kní
3. Já ti vě - nec

mf *p*

rit.

z le - sa do - lem, te - ě vo - da z le - sa do -
mlá - de - ne - ček, při - šel je kní mlá - de - ne -
ne - smím dá - ti, já ti vě - nec ne - smím dá -

rit.

p a tempo

lem, má mi - lá se - dě - la, má mi - lá se - dě - la
ček: dej ty mi, pa - nen - ko, dej ty mi, pa - nen - ko,
ti, roz - hně - va - la by se, roz - hně - va - la by se

p a tempo

molto rit.

sa - ma pod ja - vo - rem.
ze - le - nej vě - ne - ček.
mo - je mi - lá má - ti.

mf molto rit. *p* *mf a tempo*

POZN. Zpíval mi Matěj Šamáček, dudák v Diníně. Obměna slov je u Erbena (3. vyd. str. 554). V prvním vydání Blat. písní (pod čís. 107) byla při této písni ještě čtvrtá sloha: „Můj koníček, můj šimlíček, ten se mnou vyskočil na vršíček; ten se mnou vyskočil, kolem se zatočil, dal mi pár hubiček.“ Sloha ta nemá jasný smysl. Snad je to zkomolenina poslední slohy výše zmíněné Erbenovy obměny.

14. Já sem plavec od vody...

Mírným pohybem. *mf*

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note bass line and chords in the right hand. Dynamics range from *mf* to *mp*. The lyrics are in Czech and describe a swimmer's experience.

Já sem pla-vec od vo - dy,
Aj, ty ma-lý pla - ve - ěku,

já sem pla-vec od vo-dy, u - mím za - chá-zet s pra-me-ny,
aj, ty ma-lý pla-ve-čku, dej ty mně je - dnu hu - bi - ěku,

u - mím za - chá - zet s pra-me - ny.
dej ty mně je - dnu hu - bi - ěku.

POZN. Zpíval mi Havlíček v Drahově. V prvním vydání Blaf. písní připsal jsem (při čís. 77) tuto poznámku: Píseň má mnoho sloh, pan Havlíček zná sice některé, avšak bez souvislosti. Jinde neznáma; toť nejlepší důkaz o vymírání národních písní.

15. Když sem já šel kolem lesa...

Mírně živým pohybem.

mp

1. Když sem já šel ko - lem le - sa, by -
 2. Ach, ty ko - se čer - ný ptá - če, ty
 3. Vše - cky pa - nen - ky s trá - vy jdou, jen

mf *mp*

la vel - ká ro - sa, sed sem si tam pod stro me -
 lí - bez - ně zpí - váš, vše - cky pa - nen - ky s trá - vy
 ta mo - je ne - jde, o - na se tam po - se - ka -

ček, po - slou - chal sem ko - sa.
 jdou, ty se na ně dí - váš.
 la, snad jí tam krev u - jde.

The musical score is written in 3/8 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of three systems. The first system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano part starts with a *mf* dynamic and changes to *mp* later. The second system continues the vocal line and piano accompaniment. The third system concludes the piece with a final cadence in the piano part.

mp

4. Za-přá-hně - te šty - ry ko - ně, do - jed - te mi pro
 5. Pan do - ktor, ten ne - ní do - ma, jen je - ho mlá - de -
 6. Věn - ce přeč ne - jsou v klá - šte - ře pro ta - ko - vé pan -

ni, do - vez - te ji k do - kto - ro - vi, on
 nec, pan do - ktor jel do klá - šte - ra pro
 ny, kte - ré si ve - čer cho - dě - jí za

jí rá - nu zho - jí.
 ze - le - nej vě - nec.
 mlá - den - ci sa - my.

POZN . Zpíval mi Matěj Dvořák v Horusicích . U Erbena je obměna slov (3 . vyd . str . 196 .)

16. Dobrou noc, ó země rodná...

(Večerní modlitba.)

Mírně.

p Dobrou noc, *mp* ó ze-mě ro-dná,

mp ste-bou roz - že - hnám se; *p* do-brou noc, vo-do stu-de -

mp ná, *mp* kří-žem po - že - hnám - se.

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The tempo is marked 'Mírně.' (Moderately). The first system begins with a vocal rest, followed by the lyrics 'Dobrou noc, ó země rodná,'. The piano accompaniment starts with a piano (*p*) dynamic and moves to mezzo-piano (*mp*) for the second system. The second system continues the lyrics 'ste-bou roz - že - hnám se; do-brou noc, vo-do stu-de -'. The piano accompaniment uses a mezzo-piano (*mp*) dynamic for the first part and piano (*p*) for the second. The third system concludes the lyrics 'ná, kří-žem po - že - hnám - se.' with a mezzo-piano (*mp*) dynamic throughout. The piano accompaniment features a steady, flowing accompaniment with various chordal textures and melodic lines in both hands.

p *mp* *3*

Dobrou noc, trá-vo zele-ná, kví - tím o-zdo-be-ná, dobrou noc, ó po-le, ro-le,

p

plo-dy, jež nám dá-te. Do-brou noc, vy se-dlá -

pp *p*

mp *mf*

čko-vé, kte-ří v po-tu tvá-ří chle-ba do-bý-vá - te,

mp *mf*

kte - ři vše - mu pta ctvu ne - bes - ké - mu po - tra - vu dá - vá -

te. Do - brou noc, o Stvo - ři - te - li můj,

tu - to noc mě stá - le o - chra - ňuj!

POZN. Jsou to trosky staré písně z 18. století. Zpíval ji kdysi praděd pí. Rozálie Zálhové, František Loužný, o němž se dočtete v poznámce při písni čís. 16—VI. Mládí své ztrávil Loužný v Protivíně, jako schovanec u bohatého sedláka, prý na statku vedle děkanství, kde je nyní hostinec. Často býval na děkanství a pan uč. Zálha myslí, že se písní naučil snad tam, poněvadž zpěv ten má žalmový ráz. Od Loužného se jí naučila jeho pravnučka pí. Zálhová, která jí už však dávno zapomněla. Byla-li u ní se vzpomínáním textu práce veliká, byla se vzpomínáním nápěvu práce ještě větší. Píseň byla asi delší. Musel jsem ji rekonstruovat, při čemž jsem slova přesně zachoval. Rovněž nápěv v melodickém postupu první části je zachován; rytmicky musel jsem jej však určit sám. Poněvadž v druhé části nápěv chyběl a naprosto nic se nedalo zjistit, rozhodl jsem se — abych nic nepokazil — pro úpravu homofonní, na způsob modlitby.

17. Já kovářův syn...

Velmi mírně. *mf*

1. Já ko - vá - řův syn, na voj - nu mu -
 2. „Cos to, má mi - lá, cos to dě - la -
 3. „Já ji zru - ši - la, pro lid - ský ře -
 4. „Mý čer - ný o - či, ty sou ti věr -

mp Poněkud živěji.

sím, kla - di - vo a kle - ště, mo - dro - vo - ký děv - če,
 la, že si na - ši lás - ku, můj zla - tej vo - bráz - ku,
 či, že sou mně ne - přá - li tvo - ji ka - ma - rá - di
 ný, a - le ty tvý mo - drý, lás - kou pro - kví - ta - ný,

o - pu - stit mu - sím, kla - di - vo a kle - ště,
 zru - šit ne - cha - la, že si na - ši lás - ku,
 tvejh čer - nejch o - či, že sou mně ne - přá - li
 ty sou fa - leš - ný, a - le ty tvý mo - drý,

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of three systems. The first system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a prominent bass line with a walking bass pattern. The second system continues the vocal line and piano accompaniment, with the tempo and dynamics marked as 'mp' (mezzo-piano) and 'Poněkud živěji' (somewhat more lively). The third system concludes the piece with a final vocal phrase and piano accompaniment.

mo - dro - vo - ký děv - če, o - pu - stit mu - sím.
 můj zla - tej vo - bráz - ku, zru - šit ne - cha - la.“
 tvo - ji ka - ma - rá - di tvejh čer - nejch o - či.“
 lás - kou pro - kví - ta - ný, ty sou fa - leš - ný.“

POZN. Zpívala mi E. Mašková, choť učitele v Nákří, rodačka z Olešníka.

18. Když sem já jednou šel...

Mírně. *mp*

1. Když sem já jednou šel a to přes ten ze - le -
 2. Tu o - na promluví svý - ma la - hod - ný - ma
 3. Do há - je sme při - šli, sed - li sme pod strom ze -

ný háj, pot - kal sem pannu jak ma - jo - le - nu, šel sem o - ko - lo ní
 slo - vy: „mlá - den - če mi - lý, za - stav se chví - li, u - kaž mi stez - ti - ťku
 le - ný, tam na - ši lás - ku, věr - nej o - bráz - ku, sme si sli - bo - va - li

jak bych ji ne-znal, v srd-ci sem se smál.
tam do há-je-čku, ku-dy mám jí-ti."
a při-sa-ha-li, o věn-ce hrá-li.

POZN. Zpíval mi staroušek Dvořák ve Zlukově. Kromě toho jsem ji slyšel od V. Máchy a Jos. Holického v Lomnici, J. Bědy a J. Vašty v Soběslavi, ale všechno v úplných troskách, takže se ze slov nedalo nic kloudného vybrat. Slova zde uvedená jsou z prvního vydání Blaf. písní.

19. a) Ach, vy moje modré očičky...

Rozmarně. (Scherzando)

Ach, vy mo-je mo-dré o-či -
Jak pak mi jí lí-to ne-má

ěky, s vá-mi já se lou-čím na vždy - cky;
být, dyjs mě ne-mi-lo-val jak má být,

a tempo

s vá - mi se lou - čím, Bo - hu po - rou - čím, že je mi
za ji - nou's cho - dil, s ji - nou se's vo - dil, a mě si,

a tempo

nej - lí - těje ce - sti - čky.
pře - smu - tnou, o - ši - dil.

mf

POZN. Zpívala Rozálie Konrádová, kovářka ve Stříbřeci.

b) Hdyž já se podívám k háječku...
(Stalo se mně včera neštěstí...)

Mírně živým pohybem.

p

1. Hdyž já se po - dí - vám k há - je -
2. Sta - lo se mně vče - ra ne - ště -
3. Já na ně mu - se - la z chy - trou -

mp

p

poco rit.

čku,
stí:
čka:

a - bych u - hlí - da - la ma - ti - čku,
stá - la sem se dvou - ma mlá - den - oi,
že sem e - ště hol - ka mla - dou - čká,

poco rit.

a tempo *poco rit.* *a tempo*

hdyž ji u - hlí - dám, ža - lost - ně vo - lám, a to pro
o - ba mě chtě - li, rá - di mě mě - li, o - ba mě
že ne - smím chtí - ti mlá - den - ce mí - ti, že by se

a tempo *poco rit.* *a tempo*

mou mi - lou ma - ti - čku.
hle - dě - li pod - vé - sti.
va - di - la ma - ti - čka.

a tempo

mp

p

4. Já sem jim pra-vi - la: až rá - no vo-ptám se ma - ti - čky
 5. Ptám se já ma - ti - čky, jak to je: smím-li já mi - lo - vat,
 6. Má zla - tá ma - ti - čko: i ne - jsou, vo - ni ti mlá - den - ci
 7. Má zla - tá ce - ru - ško, jen nech tak, ty ne-smíš mlá - den - ce

p

poco rit. *a tempo* *poco rit.*

hned na to, je - sli mně svo - lí a v tom do - vo - lí,
 ne - bo ne? Ma - ti - čka pra - ví, se mnou se va - d
 ho - dní sou, vo - ni sou ho - dní, ne - jsou pod - vod - ní,
 mi - lo - vat, ty mu - síš če - kat, mlá - den - ce ne - chat,

poco rit. *a tempo* *poco rit.*

a tempo

že bu - du zej - tra mít u - stlá - no.
 že sou ti mlá - den - ci pod - vod - ní.
 vo - ni mě ze srd - ce mi - lu - jou.
 až se bu - de trá - va ze - le - nat.

a tempo

mp

POZN. Zpívala mi Alžběta Hrbková — Volejníková v Kolenci.

20. Ach pole, poličko...

Mírným pohybem.

p

1. Ach po - le, po - lí - čko,
2. Šty - ry ko - ně vra - né
3. Proč mi to sem no - šíš,

po - le ne - o - ra - né, ach po - le, po - lí - čko,
a pá - té hře - bát - ko, šty - ry ko - ně vra - né
dyž to mo - je ne - ní, proč mi to sem no - šíš,

o malinko živěji
p

po - le ne - o - ra - né, pa - se tam Je - ní - ček,
a pá - té hře - bát - ko, ne - se mu An - dul - ka,
dyž to mo - je ne - ní, cho - di - li za te - bou,

o malinko živěji
p

poco rit. *jako zpočátku*

pa - se tam Je - ní - ček šty - ry ko - ně vra - né.
 ne - se mu An - dul - ka v ná - ru - čí dě - řát - ko.
 cho - di - li za te - bou dva mlá - den - ci ji - ní.

poco rit. *jako zpočátku*

p

4. Dy - cky sem tě pro - sil pro Bo - ha ži -
 5. Já ne - chci, ne - sve - du, mě - la bych vel -
 6. Já ne - chci, ne - ve - mu, ra - či ti za -

mp *p*

vé - ho, dy - cky sem tě pro - sil pro Bo - ha ži -
 kej hřích, já ne - chci ne - sve - du, mě - la bych vel -
 pla - tím já ne - chci ne - ve - me, ra - či ti za -

p.

o malinko živěji
p

vé - ho: ne - svá - děj to na mě, ne - svá - děj to
kej hřích, dyž ty si mě pod - ved, dyž ty si mě
pla - tím, sa - mej - ma du - ká - ty, sa - mej - ma du -

poco rit. *jako zpočátku*

na mě, sved to na ji - né - ho.
pod - ved, ty si mě mu - siš vzít.
ká - ty ta - bu - li po - sá - zím.

poco rit. *jako zpočátku*

7. Já nechci dukáty
a žádný peníze,
já tě chci, Jeníčku,
já tě chci za muže. | 8. Dybys mně peněz dal,
co na dubě listí,
ty mně nezaplatiš
moji poctivosti. | 9. Dybys mně peněz dal,
co v lese jalovce,
ty mně nezaplatiš
zeleného věnce. | 10. Dybys mně peněz dal
co na louce sena,
ty mně nezaplatiš
poctivého jména. |
|---|---|---|---|

POZN. Zpíval mi Jan Dvořák ve Zlukově. Slova v prvním vydání Blatáckých písní jsou poněkud porušena, proto jsem nyní použil slov, jak mi je zpívala kovářka Rozálie Konrádová ve Stříbřeci. Začátek textu a nápěv ponechal jsem Dvořákův. Konrádová začínala: „Ty stříbřecký pole, pole neorané...“ Čtvrtou slohu Konrádové jsem vynechal. Zněla takto: „Dyž sem byla pannou, chodíval si za mnou, dyž si mě podvedl, musím já za tebou.“ — Srovnej u Erbena slovní obměny (3. vyd. str. 185—186).

21. Šlo děvče na trávu...

Mírným pohybem. *p*

1. Šlo děv - če na trá - vu, na pan - skou
 2. „Mar - ján - ko, mé dí - tě, di do - mu,
 3. „Ať po - zná ne - bo ne, po - tě - še -

za - hra - du, chla - pec za ni: tra - vi - čku na - se - kal,
 vy - spi se, ať ne - dří - máš, a - by pa - ni má - ma
 ní mo - je, já nic ne - dbám; dy - bych by - la vod tě

do nů - še na - šla - pal, po - moh na ni.
 tvo - je ne - po - zna - la, že chlap - ce máš.“
 tři - krát den - ně bi - ta, jen dyž tě mám.“

POZN. Zpívala mi v Olešniku u Č. Budějovic Terezie Vovsová, 64 letá zpěvačka při svatbách.

22.a) Není lepší jako z jara...

Mírně.

p *mp*

Ne-ní le-pší, ja-ko z ja - ra
Na-uč ty mě,my-sli - ve - čku,

p *mp*

přes ze - le - ný há - ji - ček, srn-ka bě - ží přes ú - do - lí,
na - uč ty mě stří - le - ti, a-bych mo-hlas mou flin - tič - kou

p

a za - jí - ček přesvr - šek; na za - jí - čka semstře-li - la,
za - jí - čka za - stře-li - ti. „Pravou ru - ku do - lů se - hni,

The musical score is written in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the left hand and chords in the right hand. Dynamics include piano (p) and mezzo-piano (mp). The lyrics are in Czech and describe a scene of a doe and a stag in a forest.

a - le že sem se chy - bi - la, ach, můj Bo - že znej - mi - lej - ší,
a ko - hou - tek si na - tá - hni, pak ta rá - na prudce bě - ží,

kte - rak sem to mí - ři - la.
v tom už za - jí - ček le - ží.

POZN. Zpíval mi Matěj Bílý v Mezimostí. U Erbena (3. vyd. str. 449) je zcela vzdálená obměna: „Není lepší na tom světě...“ Je to píseň umělá. — V knihovně Národního musea, sign. V E 18, nalezl jsem v rukopisné sbírce písní ještě tuto slohu: „Jdi už, holka, jdi už domů, už vychází denice, panimáma časně vstává, dřív než vychází slunce; kdyby se tě máti ptala, s kým jsi v noci nocovala, řekni, že jsi s myslivcem po háječku chodila.“ — Fr. Říha ve Stříbřeci mi na týž nápěv zpíval: „Není liška jako liška, některá je červená, není panna jako panna, některá je nevěrná; která panna je podvodná, ta si na cti nezakládá, ta nechá na lišku střílet od večera do rána.“ — Na týž nápěv zpívá se také: „Když jsem já byl mladý zajíc, starý čtyry neděle...“ kterou vydal r. 1834 knihař M. Gintl v Praze, v Platýze. — Také dlouhá umělá píseň: „Radujte se, veselte se, švarcensberský myslivci...“ zpívá se na tento nápěv.

DRUHÁ POZN. Další slova: „Pochválen Pán Ježíš Kristus...“ zpívala mi A. Novotná ve Vlastiboři u Soběslavě. Druhá sloha této písně je: „Tady já vám nesu kytku na vaše kabátky, a na ní mám přišpendleny běloučné fáborky; zdá-li se vám býti malá, anebo snad pomačkaná, všichni můžete je vrátit, až se skončí svarba.“ (Tuš muzikantů, připínání kytek, výskot mládenců.)

b) Pochválen Pán Ježíš Kristus...
(Svatební: Droužka nese kytky mládeňm.)

43

p *mp*
Po-chvá-len Pán Je-žíš Kri - stus, pá - ni sva-teb-ča - ni,

já vás ta-dy pě-k-ně ví - tám s mlá - den-ce - mi vše - mi;

ví-tám já vás, vy mlá-den - ci, vás já mám ze všech nejrad - ši,

po-hléd-ně te všichni na mě, na mé mo-dré o - či.

mp

Viz druhou poznámku na předchozí straně.

23. Ve Zlivi je kostelíček...

Mírně. *p*

1. Ve Zli-vi je ko-ste-li-ček,
2. Je-de, je-de znej-mi-lej-ší,
3. Když ša-vli-čku so-bě při-pjal,

mp *p*

o-ko-lo něj čer-ná zem, až já tu-dy pů-jdu
to na vra-ném ko-ní-čku, je-ště si při-pí-ná,
pře-ža-lost-ně za-pla-kal, a vra-ný ko-ní-ček,

ri - tard. *a tempo* *mf*

dí-va-ti se bu-du, jest-li je-de mi-lej sem.
je-ště si při-pí-ná o-ce-li-vou ša-vli-čku.
a vra-ný ko-ní-ček smut-ně so-bě za-řej-chtal.

ri - tard. *a tempo* *mf* *mp*

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). It consists of three systems of music. The first system includes a vocal line and a piano accompaniment. The second system continues the vocal line and piano accompaniment. The third system features a vocal line with dynamic markings and a piano accompaniment. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like *p*, *mp*, *mf*, and *mp*.

p

Mat-ka, jak to u - sly - še - la, hned ze vrat ven
 Při - či - na je to - ho vše - ho ten hlu - boc - kej
 Ta vo - jen - ská var - ta stá - la od ve - če - ra
 Ve Zli - vi byl na - ro - ze - ný, v Hlu - bo - ký od -

ri -

bě - že - la: „Ach můj dra - hej syn - ku, kdo tě vzal na
 kní - že pán; na voj - nu jít ká - zal, ře - tě - zy mě
 do rá - na; pak mně ko - ně da - li, má dra - há Mar -
 ve - de - ný; od - ved - li ho z rá - na, když mu - zi - ka

tard. *a tempo*
mf

voj - nu, co je to - ho při - či - na? "
 svá - zal, je - ště ke mně var - tu dal.
 ján - ko, teď už je - du do Br - na.
 hrá - la, Mar - ján - ka za - pla - ka - la.

tard. *a tempo*
mf *mp*

POZN. Zpívala Růž. Vítovcová ve Zlivi odb. uč. K. Mitiskovi.

24. Tatičku starej náš ...

Mírně. *p* *mp*

Ta - tí - ěku sta - rej náš, še - di - vou hla - vu

máš, dy - cky je do - bře sná - mi, do - kuj - si me - zi ná - mi.

Ma - ti - ěko sta - ři - ěká, vy ste se sta - ra - la

The musical score is written for voice and piano. It consists of three systems of music. Each system has a vocal line on a single treble clef staff and a piano accompaniment on two staves (treble and bass clefs). The key signature is one flat (B-flat major or D minor). The time signature starts as 3/4 and changes to 2/4 in the second system. Dynamics include piano (*p*) and mezzo-piano (*mp*). The lyrics are in Czech and describe a father's head resting on his hands, a good life, and an elderly man.

a - by - sme ži - vi by - li, na vás ne - za - po - mně - li.

POZN. Zpíval mi Jan Dvořák ve Zlukově. U Erbena slovní obměna (3.vyd.str.424.)

25. Zlatá matičko, zlatý srdíčko...

(Svatební.)

Mírným pohybem.

1. Zla - tá ma - ti - čko,
2. Zla - tá ma - ti - čko,
3. Než sem ma - li - čkou

zla - tý sr - dí - čko, můj mi - lej je - de k nám,
zla - tý sr - dí - čko, vy - jdě - te kně - mu ven,
sen - ci za - me - tla, můj mi - lej už je pryč,

ta na - še sed - ni - čka ne - ní za - me - te - na, co pak on
 až já si ma - lič - kou sed - ni - čku za - me - tu, při - vej - te
 ach, já pře - ne - šta - stná, že sem ven ne - vy - šla, už ho ne -

řek - ne nám.
 mně ho sem.
 spa - třím víc.

p
 4. Dy-bych vě - dě - la, můj znej - mi - lej - ší, že ty si za le -
 5. Dy-bych vě - dě - la, můj znej - mi - lej - ší, že ty si za vo -
 6. Dy-bych vě - dě - la, můj znej - mi - lej - ší, že ty si na voj -

sy, kou - pi - la bych so - bě šty - ry ko - ně ly - sí,
 dou, kou - pi - la bych so - bě lo - di - čku zla - ce - nou,
 ně, kou - pi - la bych so - bě ko - ní - čka vra - né - ho,
 je - la bych kde ty si.
 je - la bych za te - bou.
 je - la bych až k to - bě.

POZN. Zpívala Růžena Vitovcová ve Zlivi odb. uč. K. Mitiskovi. Srovnej s písní čís. 17-VII.

26. a) Rač puđu pryč sloužit...

Mírně.

1. Rač pu - du pryč slou - žit,
 2. Že sem prej chu - do - bnej,
 3. Jak ty si Na - nyn - ko,

mu - sel bych se sou - žit, že ne-smím k Na - nyni - ce,
 tak ji má mít ji - nej, ro - di - če nu - tě - jí,
 mo - je ma - jo - lin - ko, na mý mi - lo - vá - ní,

k tej je - jí ko - můr - ce, ne - smím ji mít už rád,
 mě li - di ha - ně - jí, že sem z pa - zder - ni - ce,
 ke - rý nej - ni pla - ný, pře - ča - sto zpo - me - neš,

pře - ško - da na - sto - krát.
 mám je - nom svý ru - ce.
 až be - ze mě bu - deš.

POZN. Zpíval mi G. Machoň ve Veselí.

b) Nezacházej slunce...

Mírně.

mp

1. Ne-za-chá-zej slun-ce, ne-za-
 3. Me-zi ná-mi dvou-ma lás-ka
 5. Skři-ván-ci zpí-va-li, můj mi-

chá-zej eš-tě, já mám po-tě-še-ní na da-le-kej ce-stě,
 nej-stá-lej-ší, a ta mu-ší tr-vat do smr-ti nej-del-ší,
 lej ne-při-šel, on se na mě hně-vá, ne-bo za ji-nou šel,

já mám po-tě-še-ní na da-le-kej ce-stě.
 a ta mu-ší tr-vat do smr-ti nej-del-ší.
 on se na mě hně-vá, ne-bo za ji-nou šel.

mp

2. Já mám po - tě - še - ní me - zi ho - ry do - ly, žá - dnej ne - u -
 4. Tr - vej, lás - ko, tr - vej, ne - pře - stá - vej tr - vat, až bu - dou skři -
 6. On se na mě hně - vá, ro - di - na mu brá - ní, ško - da na - ší

mp

vě - ří, co je me - zi ná - mi, žá - dnej ne - u - vě - ří,
 ván - ci o púl - no - ci zpí - vat, až bu - dou skři - ván - ci
 lás - ky, to - ho mi - lo - vá - ní, ško - da na - ší lás - ky,

co je me - zi ná - mi.
 o púl - no - ci zpí - vat.
 to - ho mi - lo - vá - ní.

dim.

POZN. Zpíval mi Frant. Herda v Ševětíně. Na týž nápěv zpívala Magd. Kalousová ve Zlivi: 1. Vandrovalo děvče od potoka k řece: [„Převoz, převozníče, modrooké děvče.“] 2. „Nechci, nepřevazu, rač nazpátek pudu.“ [„Tebe, převozníče, prosit se nebudu.“] 3. Na lodičku sedla, zaplakala hořce: [že sem kdy poznala ty zahajský chlapce.] 4. Ta zahajská chaša, ta se pěkně nese, [lecjakás panenka pro ně nešikne se.] — (Zaháj — osada u Zlivi.)

27. Jede Janek s pole domu...

Mírně živě. *mf*

1. Je-de Ja-nek
2. Tá-ta pro-ti
3. Tá-ta mu to

s po-le do-mu, vo - ly vy - pra-hu - je, se vším há - zí, tři-ská, mlá-tí,
ně-mu bě-ží, prá: co je ti Jan-ku? Sta-kra, tá - to, chci se že-nit,
hned po-vo - lil, že si ji smí vzí - ti, Ja-nek bě-ží na kan-ce-lář,

jak po-se - dlej kle - je.
dej - te mi mou An - ku.
prá: chci se že-ni - ti.

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of three systems. The first system shows the vocal line and piano accompaniment. The piano part features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and chords in the left hand. The second system contains the main vocal melody with Czech lyrics. The piano accompaniment continues with a similar rhythmic pattern. The third system concludes the piece with a final vocal phrase and piano accompaniment. Dynamics include *mf* (mezzo-forte) and *mp* (mezzo-piano).

mf

4. Po - vo - le - ní mu hned da - li on ská - če ra - do - stí,
 5. Kmo - tr Vá - ňa strej - ček Bryn - da i ta - ky pan Fou - ňa,
 6. An - ka mě - la no - vý ša - ty, tak ja - ko ne - vě - sta,

mp

vše - cko ksvar - bě při - pra - vo - val, po - zval hned moc ho - stí.
 Chlu - bný - ho syn, Mi - keš Nif - ňaf při - šel e - ště s dvou - ma.
 tá - ta jí je při - vez z Pra - hy z ži - dov - ský - ho mě - sta.

mf

POZN. Zpívala mi Rozálie Nováková v Drahově. Píseň umělá. Upomíná značně na patriarchu českých loutkařů Matěje Kopeckého.

28. Ach, můj Bože znejmilejší...

(Svatební.)

Mírným pohybem, *mp*

1. Ach, můj Bo - že znej - mi - lej - ší,
 2. Na po - čá - tku, jak Bůh stvo - řil
 3. Tak já sem to při - ká - zá - ní
 4. Mý ro - di - če znej - mi - lej - ší,

co se to se mnou dě - je? ne - po - my - sle -
 ze - mě a ži - vo - či - chy, vše - chno hned po
 ne - chtě - la pře - stou - pi - ti, pro - to sem si
 dnes vás mu - sím o - pu - stit, bra - tří - čko - vé

la sem na to, že mě zkla - mou na - dě - je;
 pá - ru by - lo, u - či - něn div ve - li - ký;
 u - mí - ni - la hned svůj stav pro - mě - ni - ti;
 a se - stři - čky, s vá - mi se mu - sím lou - čit;

p poco a poco ritard.

to sem se ne - na - dá - la, že se mu - sím lou - či - ti,
 též člo - vě - ka k o - bra - zu své - mu rá - čil stvo - ři - ti,
 Bo - že můj znej - mi - lej - ší, rač mně tu mi - lost dá - ti,
 znej - mi - lej - ší ro - di - če, k va - šim no - hám já pa - dám,

p poco a poco ritard.

a tempo

že já mu - sím mý ro - di - če dneš - ní den o -
 a nad tě - ma ži - vo - či - chy rá - čil ho po -
 a - bych moh - la v tom man - žel - ství ja - ko ská - la
 v čem sem vás kdy roz - hně - va - la, za od - pu - ště -

a tempo

pu - sti - ti.
 sta - vi - ti.
 vždy stá - ti.
 ní žá - dám.

dim.

POZN. Zpívala 82letá Marie Dolejšová ve Zlivi odb.uč. K.Mitiskovi.

29. Ó jaká radosti...

Mírně. *p*

1. Ó ja - ká ra - do - sti,
2. Ten kři - vá - nek ma - lý
3. Ten se - dlá - ček mi - lý

dyž je vše - ho do - sti, dyž nám ja - ro na - stá - vá,
Pá - na Bo - ha chvá - lí, vy - so - ko se nad - ná - ší,
vo - ko - lo vo - bi - lí, ra - dost - ně se pro - chá - zí,

pu - de - me do po - le roz - va - žo - vat so - bě, jak pta - ctvo čas - ně vstá - vá,
to je - ho zpí - vá - ní Pá - na Bo - ha chvá - lí, za je - ho do - bro - di - ní,
na ko - le - na pa - dá, chvá - lu Bo - hu vzdá - vá, od Bo - ha to po - chá - zí,

pu-de-me do po - le, roz - va - žo - vat so - bě jak pta - ctvo čas - ně vstá - vá,
to je - ho zpí - vá - ní Pá - na Bo - ha chvá - lí za je - ho do - bro - di - ní,
na ko - le - na pa - dá, chvá - lu Bo - hu vzdá - vá, od Bo - ha to po - chá - zí.

p

4. Tám - le je - dna pan - na pro - chá - zí se sa - ma
5. Tu za - sejk ho - lou - bek vy - le - těl na dou - bek,
6. Tám - le bě - ží srn - ka, za ní za - se laň - ka,

po a - le - ji v há - je - čku; za ní mlá - de - ne - ček
tam si po - čal hou - ká - ti; za ma - lou chví - ňi - čku
o - bě ra - do - sti ma - ji; tu zas je - len ru - dý,

dá - vá jí vě - ne - ček, o - na je - mu ky - ti - čku, za ní mlá - de - ne - ček
 sly - ší - me hr - dli - čku pře - krá - sně cu - kro - va - ti, za ma - lou chvi - li - čku
 se svejma pa - ro - hy, ten dou - bi - ny pro - rá - ží, tu zas je - len ru - dý,

dá - vá jí vě - ne - ček, o - na je - mu ky - ti - čku.
 sly - ší - me hr - dli - čku pře - krá - sně cu - kro - va - ti.
 se svejma pa - ro - hy, ten dou - bi - ny pro - rá - ží.

POZN. Zpíval mi v Pištíně Fr. Šmíd-Soukup z Břehova. Slova mi později doplnil Jan Koupal, posl. fil. z Plástovic, jenž se mnou v Pištíně při zapisování byl. Je to píseň umělá.

V kostele Pištínském byl vždy pěstován zpěv a hudba, v posledních desetiletích horlivě řídicím učitelem Augustinem, nyní již zesnulým, a bylo tu odchováno v církevním zpěvu několik výborných zpěváků místních i okolních; na př. Brabec, Dvořák, Holík a Urban z Pištína, Boubal z Plástovic, Podlaha z Mahouše, Pecka z Tupes, Šmíd z Břehova, Dvořák ze Zbudova a j. v., kteří po příkladu Pištínských stali se nejen nositeli a zachránci písní starých, ale i tvůrci mnohých pěkných, dosud zachovaných písní světských, které se rozšířily i mimo kraj Blatský. (Podle Fr. M. Čapka.) Šmíd-Soukup z Břehova mne ujišťoval, že je skladatelem některých umělých písní, které jsem zapsal na Blatech Velkých již před 35 lety, na př. „Rozvíjí se z jara kvítí“ ... čís. 42-VIII.

30. Nebudu se ženit...

Mírným pohybem. *mp*

The musical score is written in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the right hand and a more active bass line in the left hand. The vocal line is marked with a mezzo-piano (*mp*) dynamic and includes various phrasing slurs and accents. The lyrics are in Czech and describe a man's decision not to marry.

Nebu-du se že-nit, ra-děj svě - tem
Pá-terem ne - bu-du, pan-ny ši - dit

cho-dit, bu-du ra - děj po-maloun-ku hezképan - ny ši - dit,
bu-du, pan-ny ši - dit, pi-vobum-bat, pěkně se mít bu-du,

bu-du ra - děj po-maloun-ku hezképan - ny ši - dit.
pan-ny ši - dit, pi-vo bum-bat, pěkně se mít bu-du.

POZN. Zpíval mi Jan Dvořák ve Zlukově. V prvním vydání Blať. písni byly pod tímto nápěvem podloženy také dvě slohy z písně „Když sem nebyl doma...“, které sem ovšem nepatří, proto jsem je vynechal. Dalších sloh jsem se nemohl dopátrat, zdá se tedy, že píseň více sloh nemá.

31. Už jedou muziky...

(Svatební.)

Mírným pohybem.

p

1. Už je-dou mu-zi-ky, je - dou k nám,
2. Dyž si se jim chtěla sko - vá - vat,
3. Já sem jim slí - bi - la jen špá - sem.

rit.
mp
p
a tempo

kam já se, ma-min-ko, sko - vat mám, kam já se, ma-min-ko,
ne-mu-se-la si jim, sli - bo - vat, ne-mu-se-la si jim,
já sem jim slí - bi - la, jen špá - sem, a vo-ni pře-ce jen,

poco a poco ritard.

kam já se, maminko, sko-vat mám, skovat mám, sko-vat mám.
má zlatá ce-ru-ško, sli-bo - vat, sli-bo - vat, sli-bo - vat.
má zlatá maminko, je - dou sem, jedou sem, je - dou sem.

poco a poco ritard.
mp
a tempo

a tempo
p

4. Při-nes-te, ma-min-ko, sto-li-čku, při-vej-te mou mladší
5. Dej-te mi, ma-min-ko, z tru-hly klíč, já muším, maminko,

a tempo
p

poco a poco

se - stři - čku, vo - pra - vuj - te vy mně, má zla - tá ma - min - ko,
od vás pryč, a já mu - ším od vás, má zla - tá ma - min - ko,

poco a poco

ritard.

hla - vi - čku, hla - vi - čku, hla - vi - čku.
od vás pryč, od vás pryč, od vás pryč.

ritard. *a tempo*
mp

POZN. Zpívala mi Anna Naušová ve Zlivi. Terezie Vovsová v Olešniku mi zpívala obměnu: 1. S ženichem už jedou ke dvoru; kam já se skovám, matičko moje? „Do domu, do domu, do domu.“ 2. „Dyž si se mu chtěla skovávat, neměla si mu, ceruško moje, slibovat, slibovat.“ 3. „Já sem mu slíbila jen špásem; ale on přijel, matičko moje, zdrovna sem, zdrovna sem, zdrovna sem.“ — Nápěv zpívala přízpůsobený těmto slovům.

32. Blata se překrásně zelenají...

Mírným pohybem.

p

Bla - ta se pře - krá - sně
Slu - né - ěko vy - chá - zí

mp

p

ze - le - na - jí, pře - krásnej - ma kví - tky
na po - lo - dne, pod, má znej - mi - lej - ší,

vy - kvě - ta - jí, hled - te jak ptá - čá - tka,
vy - pro - vod' mě, vy - pro - vod' mě k há - ji,

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). It consists of three systems of music. Each system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the left hand and a more melodic line in the right hand. Dynamics include piano (p) and mezzo-piano (mp). The lyrics are in Czech and describe the greenening of the meadows.

ty ma - lý zvi - řá - tka, se stro - mů na pa - stvu vy - lé - ta -
kde ptá - ci zpí - va - jí, tam se spo - lu, hol - ka, dnes se - jde -

jí, se stro - mů na pa - stvu vy - lé - ta - jí.
me, tam se spo - lu, hol - ka, dnes se - jde - me.

poco rit.

POZN. Zpívala mi Marie Sklouzová ve Zlivi. Zpívala mi ještě prostřední slohu, ale tak zmatenou, že jsem nebyl s to, abych ji použil anebo aspoň nějak upravil. Sklouzová se na více nepamatovala a všichni ostatní zpěváci na Blatech Zbudovských, které jsem v té věci vyslychal, o písni nic nevěděli. Je to patrně zlomek starší písně umělé.

33. Když sem já byla holka maličká...

Mírně.

1. Když sem já by-la hol-ka ma-li-
 2. Ne - ní na svě-tě to - lik čer-nejch
 3. Ne - ní na svě-tě to - lik hvě-zdi-

čká, kým by mě by-la mo-je ma-ti-čka do klá - šte-ra da-la,
 vran, co sem do-sta-la pro mi-lý-ho ran, ne - ní a ne-bu-de,
 ček, co sem do-sta-la od něj hu-bi-ček, ne - ní a ne-bu-de,

a - bych ne-po-zna-la mý-ho ho - le - čka.
 co svět svě-tem bu-de, to - lik čer-nejch vran.
 co svět svě-tem bu-de, to - lik hvě - zdi - ček.

The musical score is written in G major (one sharp) and 3/4 time. It features a vocal line and a piano accompaniment. The piano part includes dynamic markings such as *p* (piano) and *mp* (mezzo-piano). The score is divided into three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The first system includes three verses of lyrics. The second system continues the lyrics. The third system concludes the piece with a final cadence.

POZN. Zpíval mi Vojtěch Havlíček v Drahotě. Druhou a třetí slohu srovnej s písní čís. 38 b-V

34. a) Pásla má mjlá koničky...

Rozmarně. *mp* *poco*

1. Pá-sla má mji-lá ko-ní-čky, pá-sla má mji-lá
 2. Dyž je do-pásla k ce-stič-ce, dyž je do-pásla
 3. Po-pas má mji-lá, ko-ní-čky, popas je e-ště
 4. Ko-ní-čky už pást ne-bu-du, velkej šel-ma si,

mp *p* *poco*

rit. Poněkud živěji. *p*

ko-ně, jen dy-cky po zá-ho-ní-čku, jen dy-cky
 k ce-stě, ho-di-la bi-čem do trá-vy: ať si je
 chvílku, než so-bě ko-su po-kle-pám, než si do-
 zrád-ce, cho-díš mně ve-čer za ji-nou, sr-dí-čko

po zá-ho-ně.
 pa-se kdo chce.
 se-ču lou-ku.
 mo-je plá-če.

b) Z jedny strany je pšenička...

mp *poco rit.*

1. Z jed-ný stra-ny je pše - ni - čka, z dru-hý stra-ny je ži - to,
 2. To - ho je mně nej - víc lí - to, co na tu voj-nu pů - jde,
 3. To - ho mně ne - ní nic lí - to, co má ty modrý o - či,

p *poco rit.* *mp*

p Poněkud živěji.

po - věz mně, má An - du - lin - ko, ko - ho pak
 ten jest se za mě ne - sty - děl, cho - dí - val
 ten jest se za mě sty - dí - val, cho - dí - val

p

je ti lí - to?
 za mnou ve dne.
 za mnou v no - ci.

p

POZN. Obě písně mi zpíval Jan Dvořák ve Zlukově, jenže slova byla neúplná. V novější době (r. 1925) mi Vašta, Sládek a Fr. Fric v Soběslavi slova doplnili. Vzdálenější obměny slov jsou u Urbena (3. vyd. str. 199—200).

35. Ó překrásné jaro...

Mírně. *p*

1. Ó pře-krá-sné ja-ro, jak je pře-ve-se-lo,
 2. My-sli-ve-ček z rá-na, dřív než kvá-če vrá-na,
 3. Že-ne stá-do svo-je do le-sa, do po-le,
 4. Ptá-čko-vé při-chá-zí, do pá-ru se schá-zí,

dyž ta zi - ma po-mi-ne, slu-né-čko po-ma-lu stu-pu-je na-hó-ru,
 chvá-tá ven za chlá-de-čku, po-spí-chá o-cho-tně a be-re pře-kot-ně
 na ze-le - ný pastviny, Bůh o-tec ne-bes-ký, ten zná do-bře vše-cky,
 ka-ždej ze svý kra-ji-ny, sem a tam lí - ta - jí, hní-zda si dě-la - jí

až ce-lou zem za-ře-je; te-plounký ví - tr vě-je,
 zasejksvo - ji flin-ti-čku; pa-stýř ten trou - bí pil-ně,
 i ty buj - ný tra-vi-ny; pa-cho-lek so - bě zpí-vá,
 na stromách i na ze-mi; sla-ví-ci, ty zpí-va - jí,

to zdovna vod - po - lo - dne; ó pře - krás - né ja - ro, jak je pře - ve - se - lo,
 a bji - čem bou - chá sil - ně; by zbu - dil o - spa - ce, ne - dba - lý děv - či - ce,
 pes mu stá - do o - hli - dá; je - hña - ta bě - ha - jí, zhů - ru vy - ska - ku - jí,
 pře - lí - be - zně šví - ho - lí; nej zač - ne sví - ta - ti da - jí se sly - še - tí

dyž ta zi - ma po - mi - ne.
 by šly do - jit kra - vi - čku.
 a za se - bou se ho - ní.
 a den nám o - zna - mu - jí.

POZN. Zpíval mi v Pištíně Fr. Šmíd-Soukup z Břehova. Píseň je patrně umělá, nápěv dudácký a koledový. — Poznámku o Pištíně při písni č. 47—VIII musím zde doplnit: R. 1336 zastavil král Jan Lucemburský ves Pištín Petřovi z Rožmberka. Manský dvůr zdejší i potom po celé 14. a 15. století byl služebným ke Hluboké. Když se pod tlakem útisku sociálního, náboženského a národního, a pod hlubokými dojmy upálení Mistra Jana Husa rozšířilo hnutí husitské na sídlech téměř všech jihočeských vládků, ve zdejších okolí vedených hlavně horlivými vládky na tvrzi Machovicích (dnes ovšem dávno již zaniklé) v sousedství Pištína, a lid jejich byl za to z církve vyobcován a někteří vládkové klatbou stížení, tu r. 1419 ozbrojený lid, veden rytířem Buzkem z Machovic, přitáhl o velkém svátku sv. Vavřince, patrona kostela, do Pištína. Pan Buzek, popuzen jízlivým kázáním faráře, rozkázal svým ozbrojencům vniknout do kostela a přinutil faráře, aby na zadostiučinění sloužil mši v rituále husitském. Arcibiskup Konrád z Vechty sice si proto důtklivě stěžoval u nejvyššího purkrabí Čeňka z Vartenberka, ale v dobách těch bouřlivých sotva bylo lze k výtržnému vládyce přikročit pořadem práva. Machovičtí vládkové byli patrony kostela ve Strážově, kam až do vlády Josefa II. byl přifařen i Trocnov, v němž podle zápisů byl kolem r. 1369 křtěn i Jan Žižka. Zdá se, že Trocnovští vládkové byli pokrevními přáteli, ne-li jeden rod, s Machovickými. Byl i proslulý husitský hejtman a pobočník Žižkův, Chval z Machovic, syn Buzkův, svého času ztotožňován se Žižkou. — V selském hnutí Kubatovském i pozdějších sporech za právo a svobodu Blat stál Pištín po všechny časy věrně po boku Zbudova. Také v 18. století Pištín soudružnost neporušil, když po zrušení nevolnictví někteří hlubočtí úředníci dopouštěli se přehmatů a sedláci, vedeni nepoddajným sedlákem Bouzou z Pašic a Peterkou z Houškou z Plástovic, se vzepřeli, začož posléze jmenovaní byli násilně ze svých statků sehnáni a jen z milosti císaře na hrdle netrestáni. Kostel sv. Vavřince byl r. 1677 k žádosti kn. J. A. Schwarzenberka arcibiskupem Valdštejnem povýšen se vsi na místo poutnické, aby prý byl uchráněn od ohně. Od té doby držána tu bývala každoročně při sv. Vavřinci hlučná a poutníky z dalekého okolí navštěvovaná pouť. R. 1752 nebo 1753 hrou osudu celý Pištín i s kostelem vyhořel. (Podle spisovatele F. M. Čapka, jenž mi ochotně shledal uvedené zde podrobné doklady, a částečně i podle třeboň. schwarzenb. archivu.)

36. a) U těch našich vrat...

Rozmarně. *mp*

1. U těch na-ších
2. An-dul - ko mo -
3. Ne-by - lo má -

vrat se - dá pě-knej pták, a ten pě-kně zpí - vá,
je, za-hrád - ka tvo - je, kdo pak ti o - šku-bal,
lo, ne - by - lo jich moc, já sem je šku-bá-val,

až se to roz - lí - há, ško - da na - sto - krát.
kdo pak ti o - šku-bal ja - blí - čka tvo - je?
dyž sem k vám cho - dí - val sko - ro ka - ždou noc.

POZN. Zpíval mi Václav Tůma ve Zlukově. — V Jaroškově na Šumavě zpívala mi Benešová na bezvýznamný
nápěv tuto obměnu: 1. Přes ten Šimojc sad leti pěkněj pták, a ten krásně zpívá, až se to rozlívá za den sedumkrát.
2. Ptáčku, ptáčku náš, proč tak štěbetáš? Já se dycky bojím, ty můj znejmilejší, že mě zanecháš.

b) Šafáři, rychtáři...

Mírným pohybem.

mp

1. Ša - fá - ři, ry - chtá -
 2. Vy - chá - zí, ne - znám
 3. Já ji zas zla - tej

p

ři! z va - še - ho dvo - ra, ho - dná o - so - ba
 ji, o - na mi kou - pí na ce - lý ša - ty
 pas: „Tu máš An - či - čko, má ho - lu - bi - čko,

dim.

vy - chá - zí.
 hed - vá - bí.
 lá - sku zas:

POZN. Zpíval mi Vojtěch Havlíček v Drahově. U Erbena obměna (3.vyd. str. 136).

37. Stojí hruška v širém poli...

Mírně. *p*

1. Sto - jí hru - ška v ši - rém po - li, ši - ro - ká,
 3. On ti bu - de na tom lú - ži li - bě spát,
 5. „Ne - sme - kuj ty tvůj klo - bou - ček pře - de mnou,

mp

pod ní pě - kná, bí - lá rů - že ro - zkvě - tá, ro - zkvě - tá,
 on ti bu - de zej - tra rá - no dě - ko - vat, dě - ko - vat,
 však o - ni tě na - ši pá - ni od - ve - dou, od - ve - dou,

pod ní pě - kná bí - lá rů - že ro - zkvě - tá.
 on ti bu - de zej - tra rá - no dě - ko - vat.
 však o - ni tě na - ši pá - ni od - ve - dou.

The musical score is written in G major (three sharps) and 3/4 time. It consists of three systems. Each system has a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. The vocal line is marked 'Mírně.' (moderately) and 'p' (piano). The lyrics are in Czech and are repeated in three variations. The first system includes three numbered variations. The second and third systems provide two more variations of the lyrics. The score ends with a double bar line and repeat dots.

p

2. Di, pa-nen - ko, na - tr - hej si ty rů - že,
 4. „Dě - ku - ji ti, má pa-nen - ko, dě - ku - ju,
 6. Od - ve - dou tě, můj Je - ní - čku, do Lin - ce,

na - sá - zej je mi - lá - čko - vi do lů - že, do lů - že, na - sá - zej je
 já před te - bou můj klo - bou - ček sme - ku - ju, sme - ku - ju, já před te - bou
 a - by si už ne - cho - dí - val k Nanynce, k Nanynce, a - by si už

mi - lá - čko - vi do lů - že.
 můj klo - bou - ček sme - ku - ju!
 ne - cho - dí - val k Nanyn - ce!

dim.

POZN. Terezie Vovsová v Olešniku zpívala mi šest sloh této písně. Z toho jsem mohl použít jen čtyř sloh. Pátá sloha zněla: „Nesmíkej ty svůj klobouček přede mnou, jak oni tě naši páni odvedou.“ Šestá: „Proč pak by mě naši páni odvedli, dyž sme spolu, má panenke, nespali.“ Nevidím v tom žádného smyslu. Poslední slohu, zde použítou, zpívala mi E. Kučerová v Purkarcí. — U Erbena je obměna (3. vyd. str. 193).

38. a) Sluníčko vychází...

Mírně. *p*

Slu-ní-čko vy-chá-zí z vy-so-ké ho-ry,
Do-vedsem já do-ved, že sem jin-de byl,

mp *p*

má mi-lá se kou-ká z bí-lé ko-mo-ry; ne-vy-kou-kej
ne-měj mi to za zlé, já sem za-blou-dil. „Dyž za-blou-dil,

z o-ke-ne-čka, vy-jdi ven dro-bet, já ti ně-co po-vím,
ať za-blou-dil, proč pak si tam lez? Ne-pů-jdu já k to-bě,

Detailed description: The image shows a musical score for a song. It consists of three systems of music. Each system has a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (grand staff). The key signature is three flats (B-flat, E-flat, A-flat) and the time signature is 3/4. The first system starts with the tempo marking 'Mírně.' and the dynamic 'p'. The second system has dynamics 'mp' and 'p'. The third system has no specific dynamics. The lyrics are in Czech and are written below the vocal line. The piano accompaniment features arpeggiated chords and melodic lines in both hands.

mo-je po-tě - še - ní, co sem já do - ved.
po - tě - še - ní mo - je, ne - pů - jdu po - dnes.

b) Plakala, želela...

p

1. Pla-ka - la, že - le - la, když si pra - la ša - ty, že jí pryč u -
2. Ro - di - čo - vé mi - lej - ší než - li my o - ba, mat - ka mě cho -
3. Než - li bych ma - ti - čku o dce - ru já pro - sil, ra - děj bych po

ply - nul pr - stý - nek zla - tý. Ne - plač, hol - ka, ne - na - ří - kej
va - la já by - la ma - lá, po - du - šti - čku když mi ši - la,
stra - ně ša - vli - čku no - sil, ša - vli - čku a ka - ra - bí - nu

pro pr-sten zla - tý, vždyť mu-síš o - pu - stit, po-tě-še-ní
da - la mě no - sit: mu-sí - te, mlá - den - ci, věr-ný mi-lo-
po stra-ně no - sil, než-li bych o te - be, po-tě-še-ní

mo - je, ro - di - če ta - ky.
vní - ci, o dce - ru pro - sit.
mo - je, ma - ti - čku pro - sil.

POZN. Zpíval mi Jan Dvořák ve Zlukově. Při písni a) vynechal jsem tři slohy, poněvadž jsou obsaženy již v písni č. 6—V. Píseň b) byla v prvním vydání Blat. písni obsažena jen v poznámce. Nápěv srovnej také s písni č. 13b—VI. U Erbena je obměna slov písně „Plakala, želela . . .“ (3. vyd. str. 247).

39. a) U Záblatí, u malýho...

Mírným pohybem.

1. U Zá - bla - tí, u ma - lý-
2. U Zá - bla - tí, u ma - lý-
3. U Zá - bla - tí, u ma - lý-

rit. *a tempo*

ho, mám tam ne - co sko - va - ný - ho,
 ho, mám tam ne - co sko - va - ný - ho,
 ho, mám tam ne - co sko - va - ný - ho,

The first system of music features a vocal line in a single treble clef and a piano accompaniment in grand staff (treble and bass clefs). The key signature has one flat (B-flat). The tempo markings 'rit.' and 'a tempo' are placed above the vocal line. The piano accompaniment includes various rhythmic patterns and rests, with some notes marked with a '7'.

má - ma mně to tam sko - va - la dyž sem
 mám tam je - dno po - tě - še - ní, a to
 mám sko - va - ný hez - ký děv - če, což je

The second system continues the musical piece. The vocal line and piano accompaniment are consistent with the first system. The lyrics are aligned with the notes in the vocal line. The piano accompaniment features more complex rhythmic figures and rests.

poco rit.

ma - lá bej - vá - va - la.
 ne - ní kna - le - ze - ní.
 do - něj, když mě ne - chce.

poco rit. *a tempo*

The third system concludes the piece. It begins with a 'poco rit.' marking and ends with an 'a tempo' marking. The vocal line and piano accompaniment are shown. The piano accompaniment includes a final cadence with a double bar line and repeat dots.

b) Nechal mě můj milej...

The musical score is written in G major and 3/4 time. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a rhythmic accompaniment of eighth and sixteenth notes, often with triplets. The vocal line includes dynamic markings such as *p*, *rit.*, and *a tempo*. The lyrics are in Czech and are written below the vocal staff.

p

Ne-chal mě můj mi-lej, ne - chal, šel o - de mě,
 Šel můj mi - lej do mě - ste - čka, vzal mi klí - če

rit. *a tempo*

smu - tně vzdy - chal, my - slil, že já pla - kat bu - du,
 od sr - dé - čka, vzal od mý - ho i od svý - ho,

rit. *a tempo*

poco rit.

já si na něj ne - zpo - me - nu.
 ne - ne - chal mi od žá - dný - ho.

poco rit. *a tempo*

POZN. Zpívala mi Terezie Vovsová v Olešniku. Jako třetí slohu zpívala mi slova, která s předcházejícími slohy nemají přímé souvislosti a nasvědčují, že tu je nějaká mezera: „Ach, můj Bože, já nedbám nic, že tu u vás nejsem za nic; milýho tu taky nemám, přeci se vám šidit nedám.“ — Třetí slohu, zde použitou, zpívala mi E. Kučerová v Purkarcí. — Slohy v písni b) mám od Hájkové v Čes. Budějovicích, 88leté rodačky z Olešnika. Také zpívala na hořejší nápěv tuto slohu: „Děkuju vám, pane páter, že ste mi dal, co sem já chtěl; dostal sem mý potěšení, kerý není k rozvedení.“

40. Když já du domu z hospody...

(Pijácká.)

Vesele. *mf*

1. Když já du do - mu z ho - spo -
 2. Ne - mů - žu stá - ti na no -
 3. Li - dé kou - ka - jí z o - ken

mf

dy, slou - pům, slou - pům - pům - pům, slou - pům, slou - pům - pům - pům,
 hou, tu le - vou přes pra - vou, tu pra - vou přes le - vou,
 ven, my - sle - jí, pra - vě - jí, pra - vě - jí, my - sle - jí,

mf

slou - pům dá - vám po - zdra - ve - ní.
 pře - klá - dám je - dnu přes dru - hou.
 my - sle - jí, že dou s med - vě - dem.

mf

mf

4. Ach, my u - bo - hý si - rot - ci, my pi - jem,
 5. Pí - vo tu lás - ku v so - bě má, že z moudrejch,
 6. Kdy - by to pí - vo sko - na - lo, co by nás,

mf

my pi - jem, my pi - jem, my pi - jem, my pi - jem ve dne
 ne-mou-drejch, že z moudrejch, ne-mou-drejch, že z moudrejch blá - zny
 co by nás, co by nás, co by nás, co by nás si - rot

4.-5. 6.

i v no - ci.
 na - dě - lá.
 zvo - sta - lo!

mf *f*

POZN. Zpívali mi Jan Hamr a Jos. Marek v Drahově. U Erbena je sedmislohová obměna (3. vyd. str. 417). — V prvním vydání Blat. písní byly slohy jinak sestaveny a píseň začínala: „Ach my ubohý pijáci...“ Nynější sestava je podle J. Vaňaty ve Zlukově. V Jiříčkově rukopisném zpěvníčku (bibliotéka Nár. musea, sign. III E 15) je obměna.

41. Čí to koníčky, čí to...

Mírně.

p

1. Čí to ko-níč-ky, čí to,
 2. Po-šlapa-li nám o - ves,
 3. Jest-li to byl můj mi - lej,
 4. Bu-deš-li na mně ho - dná,

mp

po - šla - pa - li nám ži - to, z kon - ce do kon - ce, až do - lů k louce,
 je - ště se ne - zved po - dnes, hned - le za ži - tem zplou - ha - li vše - chen,
 ne - smím to ří - cti na něj, on by se zlo - bil, že se mnou cho - dil,
 ne - chám já ko - ně do - ma, už pást ne - bu - du, ra - dě - ji pří - du

je to člo - vě - ku lí - to.
 kdo to byl a - si, po - věz.
 šel by snad potom k ji - nej.
 ve - čír k to - bě za hu - mna.

mp

The musical score is written for voice and piano. It features a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a time signature of 6/8. The tempo is marked 'Mírně.' (Moderately). The score is divided into three systems. The first system includes the vocal melody and piano accompaniment, with dynamics *p* and *mp*. The second system continues the vocal line with lyrics and piano accompaniment. The third system concludes the piece with a final vocal line and piano accompaniment.

POZN. Zpívali mi Matěj Bílý v Mezimostí a Jan Dvořák ve Zlukově. Zpívala se na Blatech jako ukolébavka. V prvním vydání Blat. písní byly jiné slohy. Správný text jsem získal v nejnovejší době od G. Machoně ve Veselí.

42. a) Já sem tobě, muj holečku...

Sousedsky.

mp

1. Já sem to-bě, muj ho - le - čku,
2. Na ní pě-knej fá-bor čer-ve-nej,
3. Já sem to-bě ří-ká - va - la,

mf

mp

já sem to-bě ně-co slí-bi-la: pěknou kyt-ku ro-zma-rýn - ky,
a - bys vě-děl, že si muj mji-lej, příd ty k nám jen, muj Je - ní - čku,
já sem to-bě dy-cky prá - la, a - by tys k nám zej-tra při - šel,

v za-hrád-ce sem tě ji u-vji-la.
si-li ke mně e-ště u-při-mnej.
že tě mám, Je - ní-čku, rá - da.

POZN. Zpívala mi choť říd. učitele Dvořáková v Horusicích.

b) Vstala ráno za svítání...

Mírně. *p*

1. Vsta - la rá - no za svi - tá - ní,
 2. Ne - pro - dlí - vej, ra - či po - spěš,
 3. Vče - ra se mě ma - tka pta - la:
 4. Co sem já, pře - smu - tná, na to

šla na lou - ku trá - vu žít, o - híd - la se a vi - dě - la
 ať mě br - zy zdoho - níš, ně - co bych ti mě - la ří - cti,
 „ce - ru - ško má, co je ti? ce - lás ble - dá, krá - su tra - tiš,
 od - po - vě - dě - ti mě - la? „V kří - ži sem se po - lá - ma - la,

mji - lé - ho za se - bou jít.
 však ty o tom do - bře víš.
 ty mu - síš u - ží - va - ti.“
 hdyj sem trá - vu zdví - ha - la.“

POZN. Zpíval mi Jan Dvořák ve Zlukově. Několik sloh jsem vynechal. Nápěv je v začátku podobný písni: „O, hřebíčku zahradnický...“ č. 36-VI. U Erbena je obměna (3. vyd. str. 201).

43. Ach, škoda, přeškoda...

Mírně. *mp*

1. Ach, ško-da, pře-ško-da
2. Ma - ší - ru - jem z rá-na,
3. Na zem nic ne - pa-dej,

mé-ho vě - ku mla - dé - ho, že sem já k vám ce - stu šla -
je - ště ne - svi - tá - vá, má pa - nen - ka ven - ku stá -
a - ni ne - o - mdlí - vej, kór nic ti to pla - tno nej -

pal; kdy-bych já to byl vě-děl, že já bu - du od - ve - den,
la; ko - ně řej - tat sly - še - la, ša - vle blej - skat vi - dě - la,
ni; dyť si o tom vě-dě-la, má pa - nen - ko roz - mji - lá,

byl bych rač do-ma zvo - stal.
pa - dla na zem, o - mdle - la.
že sem já od - ve - de - ný.

POZN. Zpíval mi Jan Dvořák ve Zlukově. Několik pochybných veršů jsem vynechal. Jak zde píseň podávám, byla obsažena již v prvním vydání Blaťáckých písní. Je to však jen úryvek pětislohové písně č. 9-VI, kterou jsem získal později od G. Machoně, ale nápěv je docela samostatný. Z toho je vidět, jaké bohatství nápěvů bylo ještě před třiceti lety na Blatech. Byly sice i v textech lokalismy různých obcí, ale pokud se týče nápěvů tvořily si některé osady se zálibou vlastní, takže jsem na př. ve Zlukově a Drahově, osadách vedle sebe ležících, slyšel na jeden a týž text docela odlišné nápěvy, a oba krásné.

44. a) Už je maličká chvílička...

Mírným pohybem. • *mp*

1. Už je ma - li - čká chvíl - či - čka
2. Vy - pro - vod' mě pod ty va - še
3. Vy - pro - vod' mě do va - ší sed-

do dne, pod sem, mo-je mji - lá, pod a vy-pro - vod' mě,
o - kna, já bu - du po - slou - chat, co ří - ká pan - tá - ta,
ni - ěky, tam si bu - dem dá - vat sla - doun - ký hu - bji - ěky,

pod, má mji - lá, pod, jen mě vy - pro - vod'.
pod, má mji - lá, pod, jen mě vy - pro - vod'.
pod, má mji - lá, pod, jen mě vy - pro - vod'.

POZN. Zpíval mi Havlíček v Drahově. U Erbena (3. vyd. 132) zcela vzdálená obměna.

b) Už je malá chvílka do dne...

Mírným pohybem.

(Příloha.)

1. Už je ma - lá chvíl - ka do dne, pod, má mi - lá,
2. Já bych zgrun - tu srd - ce rá - da, a - le mo - je
3. Vy pan - tá - to s pa - ni - má - mou, já vás pro - sím
4. Je - stli vy mně ji ne - dá - te, tak se na to
5. To čer - ve - ný vy - lo - že - ní už je mo - je

vy-pro-voď mě, tam k to - mu ryb - ní - čku, na tu hráz,
 pa - ni - má - ma, to co mé sr - dé - čko mi - lu - je,
 je - ště je - dnou o va - ši roz - mi - lou ce - ru - šku,
 po - dí - vá - te: pů - jdu a dám já se na voj - nu,
 po - tě - še - ní: po stra - ně ša - vli - čka, v ru - ce kvér,

poď, má mi - lá, vy - pro - voď mě, už je čas,
 span - tá - tou mi ne - u - stá - le zbra - ňu - je,
 kte - rou no - sím ve dne v no - ci vsr - dé - čku,
 tam čer - ve - ný vy - lo - že - ní do - sta - nu,
 už sem do - stal, má An - dul - ko, co sem chtěl,

poď, má mi - lá, vy - pro - voď mě, už je čas.
 span - tá - tou mi ne - u - stá - le zbra - ňu - je.
 kte - rou no - sím ve dne v no - ci vsr - dé - čku.
 tam čer - ve - ný vy - lo - že - ní do - sta - nu.
 už sem do - stal, má An - dul - ko, co sem chtěl.

mp

POZN. Píseň na českém jihu v různých obměnách dosti známá. U Erbena jsou některé náběhy (3. vyd. str. 113, 132, 216).

45. a) Umřel mi můj milej...

Mírně živým pohybem.

p *poco rit.*

1. U-mřel mi můj mi-lej, u-mřel mi na klí -
 3. Na pa-nen-ském klí-ně, na bí - lém fěr-tou -

molto ritard.

mp *a tempo* *p* *poco rit.*

a tempo *poco rit.*

ně, da-la sem mu dě-lat tru-hli-čku vKo-lí - ně.
 šku, tak tě Bůh za-vo-lal, můj zla-tej Vi-tou - šku.

a tempo *poco rit.*

a tempo *poco rit.* *a tempo*

2. Tru-hli-čku vKo-lí-ně a ví-ko vTur-no - vě, pro-to že mně u-mřel
 4. Když tě Bůh za-vo-lal, od-po-čí - vej so - bě, až se tam shle-dá-me

p *a tempo* *poco rit.* *a tempo*

The musical score is written in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line begins with a rest, followed by the lyrics. The piano accompaniment starts with a *mp* dynamic and includes various tempo markings such as *molto ritard.*, *a tempo*, and *poco rit.* The score is divided into three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are in Czech and describe a story of a man who died for his beloved.

poco rit.

1. 2.

na pa-nen-ském klí - ně.
v tvým ze - le - ným hro - bě.

ritard.

poco rit.

b) Měla sem milého...
(Varianta.)

p

poco rit.

1. Mě - la sem mi - lé - ho, u - mřel mi za vo - dou,

p

poco rit.

a tempo

poco rit.

da - la sem mu dě - lat tru - hlu ja - vo - ro - vou.

a tempo

poco rit.

a tempo *poco rit.*

2. Tru-hlu ja - vo - ro - vou a stří - br - ný ví - ko,

p a tempo *poco rit.*

a tempo *poco rit.*

a - by ka - ždej vě - děl, že je mi ho lí - to.

a tempo *poco rit.* *ritard.*

p a tempo *poco rit.*

3. Na stří - br - ný ví - ko z roz - ma - rý - ny vě - nec,

p a tempo *poco rit.*

a tempo *poco rit.*

a - by ka - ždej vě - děl, že byl můj mlá - de - nec.

a tempo *poco rit.*

POZN. Z Lomnicka. Zapsal jsem někde cestou z Třeboně do Lomnice a zpěváka nemám zaznamenaného.

46. Kerak pak já zapomenu...

Mírným pohybem *p*

1. 2. Ke-rak pak já za-po-me-nu, ka-ma-rá-di, na vás,

dyž vy ste mě mji-lo-va-li, já sem mji-lo-val vás; už je ko-nec, už je ve-po-ra-do-

ta, ke-rak pak já za-po-me-nu na děv-ča-ta. sti, dyž já sem se na-slou-žil uj svě-tu do-sti.

mp

The musical score is written in G major and 2/4 time. It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the left hand and chords in the right hand. The vocal line is marked with a piano (*p*) dynamic and includes lyrics in Czech. The score concludes with a double bar line and repeat dots.

POZN. Zpíval mi Vojtěch Havlíček v Drahově. Je to snad úryvek delší písně.

47. Neničko je na tom světě...

Mírně živě. *mp*

1. Ne - ni - čko je na tom svě - tě:
 2. „Na - še Ká - če s va - ším Hon - zou
 3. Jen si, bá - by, po - kle - pej - te,

kdo je s ko - ho, ten ho te - pe, nej - víc a - le kle - ve - tě - ji
 stá - li vče - ra za sto - do - lou, co pak a - si Ká - če s Hon - zou,
 ži - vé, mr - tvé zvo - bra - cej - te, však mi pře - ce smo - ji Ká - čou

bá - by v ho - spo - dě; je - dna dru - hý po - ví -
 co tam dě - la - li? Hez - kou chví - li tam stá -
 svo - ji bu - de - me; i kdyj si to po - ví -

mp *p* *mp*

poco rit. *a tempo*

dá, tře - tí se knim na - hý - bá, je - sli to ta
li, spo - lu se na - mlou - va - li, my sme se s na -
te, vy nám to ne - zka - zí - te, my se spo - lu

poco rit. *a tempo*

pr - vní ne - ví, ví to ta dru - há.
ší kmo - tři - čkou na ně dí - va - li.
brát bu - de - me po sva - tým Ví - tě.

mp

POZN. Zpívala mi R. Šerá, hostinská v Bošilci, ale znala jen trosky jediné slohy. K doplnění slov musel jsem se dovolávat pomoci G. Machoně ve Veselí, Fr. Herdy v Ševětíně a říd. uč. Ad. Peukra v Bošilci. Od Machoně mám také variantu slov, k nimž však nápěv neznal. Slova ta jsou také jen úlomek:

1. Naše Káče s našim Honzou
stáli včera za stodolou,
něco si tam šeptali,
my se s kmotrou dívali.	2. Honza s Káčí tiše mluvil,
jen ji pořád k sobě tulil,
tolik hubjiček jí dal,
až se, chudák, zajíkal.	3. Kmotra řekla: poďme domu,
nemůžem se divit tomu,
že má Honza Káče rád,
dyť je jak karafiát.
4. Potom eště povídala
a Honzu politovala,
kde prej Káče v stavení
žádněj pes třeba není.	5. Přišel Honza s posvicení
a byl chlapík vyšacený,
praštenky z vovčí kůže,
líbí se Káčí túze . .	

Z různých úryvků, které jsem zapsal, soudím, že na Blatech bylo dříve několik obměn této písně, které však během doby zanikly.

48. Lepší s mladou...

Mírně. Rozmarně. (Scherzando.)

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The first system begins with a vocal line that is silent for the first four measures, then enters with the lyrics 'Le - pší s mla - dou'. The piano accompaniment starts with a *mf* dynamic and features a melodic line in the right hand and a bass line in the left hand. The second system continues the vocal line with lyrics 'na ka - me - ně, než se sta - rou na pe - ři - ně:'. The piano accompaniment continues with a *mp* dynamic. The third system begins with a vocal line marked 'Mírně.' and *mp* dynamic, with lyrics 'sta - rá sed - ne po - dle tvý - ho bo - ku, po - čí - tá jen, ko - lik už má'. The piano accompaniment also continues with a *mp* dynamic.

Le - pší s mla - dou

na ka - me - ně, než se sta - rou na pe - ři - ně:

Mírně. *mp* *mp*

sta - rá sed - ne po - dle tvý - ho bo - ku, po - čí - tá jen, ko - lik už má

ro - ků, mla - dá sed - ne po - dle tvý - ho lí - čka,

za - ště - be - tá ja - ko la - što - vi - čka.

POZN. Z Veselí nad Lužnicí. Zpíval mi řed. měšť. škol K. Pruner v Táboře. Rozpustilci prý zaměňovali slovo „sedne“ za „lehne“.

49. a) Nejsem, nejsem, nejsem nákej...

(Pijácká.)

Mírným pohybem.

Ne-jsem, ne-jsem, ne-jsem ná - kej,
Při - jdu do - mů, do - mů, do - mů,

v hos-po-dě sem ka-br-ňá - ckej, nejsem, nejsem, nejsem ňák,
že-na spu - stí ti - síc hro - mů, při-jdu do-mů, do-mů ňák,

v hos-po-dě sem ka-br-ňák; za kor-be - lem kor-bel pi - va,
že-na, ta je ja-ko drak; za - le - zu si do pe - le - cha,

do - mů jdu, když ko - hout zpí - vá; ne-jsem, ne-jsem, ne - jsem
tam sem jak ta pě - na zti - cha; ve - dne ji - nak, v no - ci

ňák, v hos-po-dě sem ka-br-ňák.
 ňák, tak to cho-dí vše-li-jak.

POZN. Zpíval mi Láda Novák, maliř. Písní té naučil se před třiceti lety od kterého Blafáka v Táboře, když tam restauroval sgrafita na Stárkově domě. Nyní píseň tu už nikdo nezná. Nápěv je ovšem téměř totožný s písní v příloze následující: „Zdálo se mně, má panenko . . .“

b) Zdálo se mně, má panenko...

(Příloha.)

Mírným pohybem.

Zdá-lo se mně, má pa-nen-ko,
 Ško-da věč-ná, děv-če hez-ký,
 dnes vno-ci o to-bě, že sme spo-lu tan-co-va-li,
 že to byl pou-hej sen, že z tý na-ší věr-ný lás-ky

mp v tej na - ší hos - po - da - dě; ta na - še hos - po - da je pěk - ně sta - vě - ná, ta
 hos - po - da zby - la jen; ta na - še hos - po - da je špat - ně sta - vě - ná, ta

p

mp na - še hos - po - da je pěk - ně sta - vě - ná, sta - vě - la ji má pa -
 na - še hos - po - da je špat - ně sta - vě - ná, sta - vě - la ji má pa -

mf *poco rit.* *f*

mp *mf* *poco rit.* *f*

a tempo nen - ka zla - tej - ma ci - hla - ma.
 nen - ka li - chej - ma sli - ba - ma.

mp

a tempo *mp* *p*

POZN. Zpívali mi ve Vescích u Soběslavě, G. Machoň a jiní. Píseň ta je ještě dnes obecně známa, jenže nikdo ji nedovede pořádně zazpívat. Zpravidla prodlužují příliš první notu a tím se dostávají „z konceptu“, nevědí, kde je těžká, kde lehká doba, nemají ponětí, do jakého rytmického rozdělení píseň vpravit. Tak jak ji zde otiskují je správná. Druhá sloha zpívá se v různých obměnách, na příklad: „Ta naše hospoda je k zemi skloněná, sklonila ji má panenka lichejma sliabama...“ anebo: „Ta naše hospoda je k zemi schýlená, stavěla ji má panenka...“ atd.

50. a) Šla hokyně vod Bechyně...
 b) Maminko, prodejte husy...

Mírným pohybem. *mf*

a) 1. Šla ho-ky-ně
 2. Šla ho-ky-ně
 b) Ma-min-ko, pro-

vod Be-chy-ně, mě-la v nů-ši ku-řa-ta, ku-řa-ta jí vy-ská-ka-li,
 vod Be-chy-ně, mě-la v nů-ši var-ha-ny, pot-ka-li jí dva vo-já-ci,
 dej-te hu-sy, dyť ne-má-me tro-ní-ku, bu-de u nás po-sví-ce-ní,

u-te-kli jí do ži-ta.
 vo-ni na ně za-hrá-li.
 kou-pí-te mi tu-ny-ku.

POZN. Zpívali mi M. Šamáček v Diníně a řídící uč. M. Dvořák v Horusicích. V prvním vydání Blašáckých písní připsal jsem poznámku: Píseň novější, k tanci. — Ve Velharticích u Sušice zpívají (podle sdělení učitele R. Zálchy v Táboře) na podobný nápěv: 1. „Do Stříteže, tam nepudu, do tý malý vesničky, tam sou holky boubelatý, nemají kus spodničky.“ 2. „Přišel sem tam jednou z rána, ona ještě ležela, žumtaj, dumtaj, tralalala, na peci se válela.“

Zdrávas královno...

(Poutní píseň k P. Marii Drahovské.)

Dodatek.

Mírně. *p*

1. Zdrá-vas krá - lo-vno ne - bes - ká,
 2. Po - kor - ná Ma-ti - čko Bo - ží,
 3. S Te-bou se, Matko, tě - ší - me,

hvě - zdo skvou - cí se v no - vě, kchvá - le tá - hne
 v Tvé dra - hov - ské sva - ty - ni ště - dře mi - lo -
 v To - bě na - dě - ji má - me, že se smi - lu -

srd - ce či - stá Tvůj o - brá - zek v Dra - ho - vě,
 stí svých zbo - ží roz - dá - váš mno - hým ny - ní,
 ješ, to ví - me, kTvé mi - lo - sti se zná - me,

Tvůj o - brá - zek v Dra - ho - vě .
roz - dá - váš mno - hým ny - ní .
k Tvé mi - lo - sti se zná - me .

4. Zkusili již Tvé pomoci
lidé ztrápení mnozí,
zdraví nabyli v nemoci
do Draho va přichozí.

5. K Tobě tedy, Matko zlatá,
my, Tvé dítky, padáme,
Tvé milosti, Panno svatá,
s horlivostí žádáme.

6. Smiř nás s tím, který v Tvém lůnu
sedí, milý synáček,
ať nás v nebi k Tvému trůnu
přivede, Tvůj miláček.

POZN: Slova a nápěv této písně nalezl pan farář Jan Holub v drahovském farním archivu. Má název „Stará píseň k Panně Marii Drahovské“. Poněvadž mi však byla zaslána až po vytištění hudební části 10. svazku, mohl jsem ji dát přitisknout jen jako dodatek. — Jak jsem již napsal v pojednání o poutích v studii „Obyčeje na Blatech Velských“, je v kostele drahovském několik obrazů votivních. Světecký jich viděl r. 1759 ještě hojně viset po stěnách. — Jan Max Dvořák, učitel, organista a malíř v Kardašově Řečici, bývalý student filosofie pražské, vymaloval z vděčnosti k Matce Boží Drahovské obraz, a 8. září r. 1687 jej obětoval. Obraz ten měl latinský nápis, jehož překlad zde podávám: „Ze zbožného slibu Matce Boží Předivné maloval a věnoval Jan Maxim. Dworzak, varhaník té doby Kardašo-Řečický. Zpodpírejte mne kvítím, obložte mne jablky!“ — Votivní obraz hejtmana panství Řečického měl (německý) nápis: „Jan Wierl, který trpěl velkým bolením hlavy, na své a svých pokorné vyzvání zázračného obrazu v drahovském kostele nabyl opět předešlého zdraví, a mnohé díky vzdávaje, tento obraz sem věnoval dne 20. prosince 1708.“ — Jiný obraz (anebo snad jen tabulka) s nápisem (také německým): „R. 1746 vyzváním matky Boží na tomto místě, můj čtyřletý synáček, bleskem zasažený¹⁾ a od toho řeči zbavený, pomocí Matky Boží řeči opět nabyl. Jan Brunner, měšťan a mistr pekařský v Lomnici. (Praotec nynějších jihočeských Prunerů.) — Další nápis (latinský): „Urozeného pána Václava Felixe Favotha, města Soběslavě syndika, dům se zbořil, v němž se lidé zasypali; vyzváním a pomocí Matky Boží Drahovské od smrti a těžkého zranění zachování byli 23. října 1747.“ — Český nápis: „Pan Václav Kalina z Třeboně ex voto²⁾ 1745. —

Většina votivních věnování zmizela z kostela drahovského, zničena patrně zubem času. Otiskují zde tyto nápisy z dvoustránkového letáčku bývalého drahovského faráře Jos. Hejny (1884—1898) proto, že osvětlují mentalitu tehdejších Jihočeňů a jsou tedy do jisté míry povahopisné a tím zapadají do rámce národopisu. Letáček Hejnův, vydaný r. 1893 proti spisu J. Hrubého „Kardašova Řečice“, dostal se bůhví jakým způsobem do mého národopisného materiálu, který jsem již před 36 lety na Blatech shledal; a v tom jsem jej nyní náhodou nalezl. — Zázraky drahovské se už nedostavují; snad proto, že v lidu není už té víry, která dříve uzdravovala.

¹⁾ V originále stojí: „von ein Schagl getroffen“... Tomu bych rozuměl, že byl mrtvicí raněný; farář J. Hejna však překládá „bleskem zasažený“.

²⁾ Ex voto znamená buď votivní obraz, nebo „podle slibu“.

POŘADOVÝ OBSAH HUDEBNÍ ČÁSTI DÍLU DESÁTÉHO:

	STRANA		STRANA
1. Hledám v tý malý sedniče	2	b) Nezacházej slunce	51
Mně dnes pořád něco schází*)	3	27. Jede Janek s pole domu	53
2. Jaloveček roste na mažickym Blatě ..	4	28. Ach, můj Bože znejmilejší	55
3. a) Knihurka na louce	6	29. Ó jaká radosti	57
b) Vyšla si má mjilá	6	30. Nebudu se ženit	60
4. a) Dyž sme stáli v Praze na hospodě ..	8	31. Už jedou muziky	61
b) Už sou všichni lidé naproti mně ..	8	S ženichem už jedou ke dvoru*)	62
c) Pánbůh ti to, má Andulko, za- plat	8	32. Blata se překrásně zelenají	63
5. Pode mlejnem, nade mlejnem	9	33. Když sem já byla holka maličká	65
Měsíc vyšel, slunce zašlo*)	11	34. a) Pásla má mjilá konfčky	66
6. Vo tom lonckym masopustě	11	b) Z jedny strany je pšenička	67
7. Jak smutno, truchlivo	13	35. Ó překrásné jaro	68
8. a) Laštovička lítá	14	36. a) U těch našich vrat	70
b) Žezulinka v lese	15	Přes ten Šímojc sad*)	70
9. Mazalovcký chlupci sou	17	b) Šafáři, rychtáři	71
10. Ach, cestičko	19	37. Stojí hruška v širém poli	72
11. Já bych k vám rád chodil	20	38. a) Sluníčko vychází	74
12. Co ste, sedláci, co ste dělali	22	b) Plakala, želela	75
13. Teče voda z lesa	23	39. a) U Záblatí, u malýho	76
14. Já sem plavec od vody	25	b) Nechal mě můj milej	78
15. Když sem já šel kolem lesa	26	40. Když já du domu z hospody	79
16. Dobrou noc, ó země rodná	28	41. Čí to koničky, čí to	81
17. Já kovářův syn	31	42. a) Já sem tobě, muj holečku	82
18. Když sem já jednou šel	32	b) Vstala ráno za svítání	83
19. a) Ach, vy moje modré očičky	33	43. Ach škoda, přeškoda	84
b) Hdyž já se podívám k háječku ...	34	44. a) Už je maličká chvilčička	85
(Stalo se mně včera neštěstí)	34	b) Už je malá chvilka do dne	86
20. Ach pole, políčko	37	45. a) Umřel mi můj milej	88
Ty stříbřecký pole*)	39	b) Měla sem milého	89
21. Šlo děvče na trávu	40	46. Kerak pak já zapomenu	91
22. a) Není lepší, jako z jara	41	47. Neníčko je na tom světě	92
b) Pochálen Pan Ježíš Kristus	42	Naše Káče s naším Honzou*)	93
Není liška, jako liška*)	42	48. Lepší s mladou	94
Když sem já byl mladý zajíc*)	42	49. a) Nejsem, nejsem, nejsem nákej	95
Radujte se, veselte se*)	42	b) Zdálo se mně, má panenka	97
23. Ve Zlivi je kostelíček	44	50. a) Šla hokyně vod Bechyně	99
24. Tatičku starej náš	46	b) Maminko, prodejte husy	99
25. Zlatá matičko, zlatý srdíčko	47	Do Stříteže, tam nepudu*)	99
26. a) Rač pudu pryč sloužit	49	Zdravas královno nebeská (Doda- tek)	100

*) Písne označené hvězdičkami jsou obsaženy v dodatcích nebo poznámkách.

VĚCNÝ OBSAH HUDEBNÍ ČÁSTI DÍLU DESÁTÉHO:

	STRANA		STRANA		
Ach, cestičko	čí. 10	19	Není liška, jako liška	„ 22*)	42
Ach, můj Bože znejmilejší	„ 28	55	Neničko je na tom světě	„ 47	92
Ach pole, políčko	„ 20	37	Nezacházej slunce	„ 26b)	51
Ach škoda, přeškoda	„ 43	84	Ó jaká radosti	„ 29	57
Ach, vy moje modré očičky	„ 19a)	33	Ó překrásné jaro	„ 35	68
Blata se překrásně zelenají	„ 32	63	Pánbůh ti to, má Andulko, zaplat	„ 4c)	8
Co ste, sedláci, co ste dělali	„ 12	22	Pásla má mjlá koníčky	„ 34a)	66
Čí to koníčky, čí to	„ 41	81	Plakala, želela	„ 38b)	75
Dobrou noc, ó země rodná	„ 16	28	Pode mlejnem, nade mlejnem	„ 5	9
Do Stríteže, tam nepudu	„ 50*)	99	Pochválen Pán Ježíš Kristus	„ 22b)	42
Dyž sme stáli v Praze na hospodě	„ 4a)	8	Přes ten Šímojc sad	„ 36b)	70
Hdyž já se podívám k háječku	„ 19b)	34	Rač pudu pryč sloužit	„ 26a)	49
Hledám v tý malý sedniče	„ 1	2	Radujte se, veselte se	„ 22*)	42
Já bych k vám rád chodil	„ 11	20	Sluníčko vychází	„ 38a)	74
Já kovářův syn	„ 17	31	(Stalo se mně včera neštěstí) ..	„ 19b)	34
Jak smutno, truchlivo	„ 7	13	Stojí hruška v šírém poli	„ 37	72
Jaloveček roste na mažickym Blatě	„ 2	4	S ženichem už jedou ke dvoru ..	„ 31*)	62
Já sem plavec od vody	„ 14	25	Šafáři, rychtáři	„ 36b)	71
Já sem tobě muj holečku	„ 42a)	82	Šla hokyně vod Bechyně	„ 50a)	99
Jede Janek s pole domu	„ 27	53	Šlo děvče na trávu	„ 21	40
Když já du domu z hospody	„ 40	79	Tatíčku starej náš	„ 24	46
Když sem já šel kolem lesa	„ 15	26	Teče voda z lesa	„ 13	23
Když sem já jednou šel	„ 18	32	Ty stříbřecký pole	„ 20*)	39
Když sem já byl mladý zajíc ..	„ 22*)	42	Umřel mi můj milej	„ 45a)	88
Když sem já byla holka maličká ..	„ 33	65	U těch našich vrat	„ 36a)	70
Kerak pak já zapomenu	„ 46	91	Už jedou muziky	„ 31	61
Knihurka na louce	„ 3a)	6	Už je malá chvilka do dne	„ 44b)	86
Laštovička lítá	„ 8a)	14	Už je maličká chvilčička	„ 44a)	85
Lepší s mladou	„ 48	94	Už sou všichni lidé naproti mně ..	„ 4b)	8
Maminko, prodejte husy	„ 50b)	99	U Záblatí, u malýho	„ 39	76
Mazalovcký chlapci sou	„ 9	17	Ve Zlivi je kostelíček	„ 23	44
Měla sem milého	„ 45b)	89	Vo tom lonckym masopustě ..	„ 6	11
Měsíc vyšel, slunce zašlo	„ 5*)	11	Vstala ráno za svítání	„ 42b)	83
Mně dnes pořád něco schází	„ 1*)	3	Vyšla si má mjlá	„ 3b)	6
Naše Káče s naším Honzou	„ 47*)	93	Zdrávas královno nebeská (Do- datek)		100
Nebudu se ženit	„ 30	60	Zdálo se mně, má panenka	„ 49b)	97
Nechal mě můj milej	„ 39b)	78	Z jedny strany je pšenička	„ 34b)	67
Nejsem, nejsem, nejsem nákej ..	„ 49a)	95	Zlatá matičko, zlatý srdíčko ..	„ 25	47
Není lepší jako z jara	„ 22a)	41	Žezulinka v lese	„ 8b)	15

Závažnější chyby v hudební části, pokud jsem je ovšem dosud zjistil: Díl šestý, str. 70, 2. systém, poslední takt: v basu, před půlnotou e má stát b. – Díl sedmý, str. 4, 2. systém, poslední takt, třetí osmina, akord v basu má být v přímé čáře s melodií; str. 108, první takt, tercie v druhé osmině na hořejším systému má být b-g, nikoliv g-e. – Díl osmý, str. 35, čís. 50, mají být předznamenány dva křížky. – Díl devátý, str. 41, 3. takt, první nota v basu má být f místo e.

*) Písne označené hvězdičkami jsou obsaženy v dodatcích nebo poznámkách.

STÁTNÍ VĚDECKÁ KNIHOVNA
ČESKÉ BUDĚJOVICE
FOND REGIONÁLNÍ LITERATURY

KoD

P 1014/10

KLAVÍRNÍ
DŮM

RENDL

*má ústřední prodej pian proslulé
světové značky*

„PETROF“

JEHO SKLADY NACHÁZEJÍ SE
V PRAZE I, PROTI TRŽNICI,
RYTÍŘSKÁ ULICE 9.

*

Pro svoji solidnost těší se
tento odborný závod
důvěře a veliké
přízni.